

muusika

Nr 7
oktoober 2002

29 krooni

**RIHO
SIBUL**

**& ROBERT
JÜRJENDAL**

**Kummardus
Karl Leichterile**

**Eriarvamused:
PC või
Macintosh?**

ERSO kontserdid oktoobris

Rahvusvaheline muusikapäev

1. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaalis
Rossini - Avamäng ooperile "Semiramide", R. Strauss - Burlesk klaverile ja orkestrile d-moll, An-lung Huang - Kaks osa Saibei süitidest nr. 1 ja 2, Bartók - Süit balletist "Võlumandariin"
Solist Pierre-Laurent Aimard (klaver, Prantsusmaa)
Dirigent EN SHAO (Hiina)

Kuldne klassika

4. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaalis
Akutagawa Yasushi - *Musica per Orchestra Sinfonica*, Mahler - Laulud sopranile ja sümfooniaorkestrile, Dvořák - Sümfoonia nr. 8 G-duur
Solist Annely Peebo (Eesti/Austria)
Dirigent KIYOTAKA TERAOKA (Jaapan/Austria)

ERSO soliste

11. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaalis
Šostakovitš - Sümfoonia nr. 4 c-moll, Rautavaara - Viulikontsert
Solist Arvo Leibur
Kaastegev Eesti Muusikaakadeemia sümfooniaorkester
Dirigent NIKOLAI ALEKSEJEV

Fantaasia

18. oktoober kell 19 Estonia Kontserdisaalis
Takemitsu - *Day Signal; Spirit Garden*, Respighi - "Rooma püurskkaevud", Cherubini - "Veevalaja", Tan Dun - Kontsert vee-löökpillidele ja orkestrile
Solist Steven Schick (vee-löökpillid, USA)
Dirigent OLARI ELTS

Piletid: Internetis www.piletipunkt.ee

Piletipunkti müügikohtades üle Eesti (tel. (0) 6 400 337)

Eesti Kontserdi piletikeskuses (tel. (0) 6 147 760)

www.erso.ee

E · R · S · O

II rahvusvaheline noorte koorijuhtide konkurs 2.–6. oktoobrini Tallinnas

2.10	kell 17–19	I voor EMA kooriklassis (EMA naiskoor)
	kell 19	Festivali "Mart Saar 120" galakontsert Estonia kontserdisaalis
	kell 10–14 ja 15–19	I voor EMA kammersaalis (TTÜ kammerkoor ja Estonia Seltsi segakoor)
4.10	kell 9.45–12.45	II voor Eesti Kontserdis (RAMi harjutussaalis)
	kell 14–17	II voor Estonia kontserdisaalis
	kell 18.30–22	III voor EMA kammersaalis
5.10	kell 17	Lõppkontsert Estonia kontserdisaalis. Kaastegevad Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Eesti Rahvusmeeskoor. Juhatavad finalistid. Tulemuste reatamine ja autastamine Estonia kontserdisaalis
	kell 20	

Korraldajad: Eesti Kooriühing, Eesti Muusikaakadeemia

Täpsem info: Eesti Kooriühing, tel. 6441 849,

e-mail: kooriuhing@kul.ee

Eesti Muusikateaduse Selts korraldab

11.–13. oktoobrini Eesti Muusikaakadeemias 36. Balti Muusikateadlaste Konverentsi "Musicology in Transition? - Negotiating Generations" ("Muusikateadus muutuste teel? - Põrkuvad põlvkonnad").

Kuna konverentsiga tähistatakse eesti muusikateaduse rajaja Karl Leichter (13.10.1902-07.03.1987) 100. sünniaastapäeva, käsitleb põhiosa ettekandeid valdkondi, millega tegeles Leichter: muusikakriitika, muusikaesteeetika ja -filosoofia, etnomusikoloogia, 20. sajandi Lääne-Euroopa muusika ajalugu ja analüüs. Tänapäevane vaatepunkt mainitud valdkondadele tõstatab konverentsil küsimuse muutustest ja muutumatusest muusikateaduslikus paradigmas; kool- ja põlvkonniti erinevate teaduslike positsioonide kõrvutamine loob pildi valitsevast situatsioonist maailma muusikateaduses (uurimisobjektide ja lähenemisviiside mitmekesisus, interdistsiplinaarsete uuringute olulisus).

Viimaste aastatega on konverentsist osavõtjate ring muutunud jätkuvalt rahvusvahelisemaks; lisaks Eesti, Läti ja Leedu muusikateadusliku mõtte esindajatele esinevad ka käesoleval aastal muusikateadlased Soomest, Rootsist, Saksamaalt ja USA-st. Konverentsi töökeelteks on inglise ja saksa keel.

Maris Männik-Kirme (Eesti): "Karl Leichter and painful birth of Estonian musicology"

Jaan Ross (Eesti): "Some remarks on the musicological texts by Inna Obrazcova (1915-1999)"

Urve Lippus (Eesti): "Karl Leichter's writings about the 19th century in Estonian music history"

Zane Gailite (Läti): "Zensur, Konjunktur, oder Vater-Sohn-Komplex? (Aus der Geschichte und Gegenwart der Komposition und Musikwissenschaft in Lettland)"

Baiba Jaunslaviete (Läti): "Der Ausklang des musikalischen Werkes als eine Äusserung der esthetischen Anschauungen des 20.

Jahrhunderts (einige Beispiele aus der lettischen Musik der 70.-90. Jahren)"

Armands Šurins (Läti): "Die Anwendungsmöglichkeiten und Rolle der Gattungen in der Konzeption der Instrumentalmusik"

Judita Žukienė (Leedu): "Das Verständnis des Musik Spezifikums und sein Wachstum in der litauische Musik"

Jonas Bruveris (Leedu): "Musicology: Negotiating about Nationalism"

Hans-Gunter Lock (Saksamaa, Eesti): "Das Problem nationaler Musik aus der Sicht Eduard Tubins und Karl Leichters"

Oliver Kautny (Saksamaa): "'Verfemte Musik' und 'Gesang eines Mönchs'. Stereotype und Mythen in der Rezeption Arvo Pärts"

Eero Tarasti (Soome): "Wagner's Leitmotifs and their musical Umwelt"

Matti Huttunen (Soome): "From Myth to Motif: The Change of the Focus of Sibelius-Studies in the 1930s-40s"

Folke Bohlin (Rootsi): "The Diplomatic consequences of the Tallinn performance of Valentin Meder's 'Die beständige Argentinia' in 1680"

Daniel Politoske (USA): "Musical treasures from Berlin rediscovered in Kraków"

Jeffers Engelhardt (USA, Eesti): "'First among equals': The limits of hybridity in the Orthodox Church in America"

Info tel: (0) 659 62 34, (0) 667 57 18 ja e-post: emts@hot.ee

KAVA

SOOLO

2 Berk Vaher. Karge vestluse vägi: intervjuu Riho Sibula ja Robert Jürjendaliga

BAGATELLID

8 Maailmast

IMPRESSIOON

10 Aare-Paul Lattik. Pillide kuningas rahvuslikus kuues: 2.—11. augustini toimus Tallinnas XVI Rahvusvaheline Orelifestival

12 Ivalo Randalu. Ene Üleoja Torontos ja Torontost

14 Kersti Inno. Ooperipidu Savonlinnas

16 Juko-Mart Kõlar. Võru Vaskpillipäevad — nonkonformistlik festival

BAGATELLID

Eestist

18 Rein Einasto. Leigo Järve muusika — kõrgkultuur avamaastikul

19 Alo Põldmäe. Heino Elleri helimaailma avaja: Heljo Sepp 80

19 Heili Vaus-Tamm. Eesti Muusikaakadeemia Sümfooniaorkester Berliinis

20 Ivalo Randalu. Eri Klas ja Jüri Alperden uutest postidest

22 Joosep Sang. Rahvusvaheline jazzielu (vahel) ka Tallinnas

23 Reet Marttila. Festival "Viiulimängud IX" Haapsalus 23.—28. juulini

24 Kristina Kõrver. Jaan Rääts 70

KONTRAPUNKT

26 Anneli Remme. Arvuti-eri: miks eelistab üks muusikategija PCd ja teine Macintoshi?

JUBILATE!

34 Urve Lippus. Müüdi tekkest — Karl Leichter 100

FESTUM

37 la Rimmel. Klaverimängude meediumid ja vahendajad aastal 2002

MELOMAAN

38 Heliplaatide tutvustused

COLLAGE

40 Valik oktoobrikuu muusikasündmusi

INTRO 7/2002

Mida arvab muusikategemisest, endast ja kohalikust muusikaelust Riho Sibul? Muusika oktoobrinumbris avaldab eesti üks karismaatilisemaid muusikuid neil teemadel mõtteid oma erilisel tagasihoidlikul moel, saatjaks ja kommenteerijaks kaasmuusik Robert Jürjendal.

Mida andis eesti muusikale Karl Leichter? Muusikadoktor Urve Lippus võrdleb tema olulisust Paul Ariste omaga keeleteaduses ja Paul Kerese osaga malemaailmas. Mulle isiklikult – ja tõenäoliselt paljudele teistelegi – oli muusikakooli ajal avastatud Leichterit raamat "Kaasaja muusikast" täielik kultuurišokk. Esimesed teadmised suurtest muutustest, mis nn lääne muusikas 20. sajandil toimunud, ja ka Brežnevi-aegse koolilapse imestus, kuidas aastal 1970 lubati avaldada sellise sisuga raamat, kui nii vähe oli möödunud aastaid ajast, mil "Kaasaja muusikas" kirjeldatud helikeeled olid NLi kontekstis ülimalt "pahad", "koledad" ja "rahvavaenulikud".

Miks teeb üks muusik oma tööd PC tüüpi arvutil, olles veendunud selle ainuõigsuses, ja teine on oma rahakoti ning südame kinkinud Macintoshile? Sõna saavad kummagi arvutitüübi põhimõttelised pooldajad, sõbraliku sõja kõrvale mahuvad ka neutraalsemad arvamused ja kirjeldused.

Anneli Remme

muusika

Peatoimetaja **Reet Marttila** reet@ema.edu.ee

Toimetaja **Anneli Remme** annelli@ema.edu.ee

Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee

Kujundaja **Tõnu Kaalep**

Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja **EV Kultuuriministeerium**

Väljaandja **Eesti Muusikanõukogu** Suur-Karja 23, 10148 Tallinn

Toimetuse Räväla pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214

Toimetuse telefon **(0) 6675 788**

kodulehekülg: **muusika.kul.ee**

Reprotööd **KO Repro**

Trükkikoda **K&O Offset**

ISSN 1406-9466

© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine OÜ Kirilind

tel **(0) 640 85 97**, **(0) 640 85 99**

faks **(0) 640 85 98**

e-post: **kirilind@estpak.ee**

kodulehekülg: **www.kirilind.ee**

Tellimisindeks **00679**

Tellimus 2 kuud **44** krooni.

Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.

Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

Esikaanel:
Riho Sibul

FOTO TARVO HANNO
VARRES

Karge vestluse vägi: Riho Sibul (+ Robert Jürjendal)

BERK VAHER

Vähemalt viimased viisteist aastat eesti muusikas süvendavad kiusatust kõnelda Riho Sibulast väga suurte sõnadega. Ent suured sõnad põhjustavad Sibulas silmanähtavat ebamugavustunnet; kui ta ka ise endale olulisest ja väärtuslikust rääkides nendele satub, pörkub ta neist kohe eemale.

Valik rokistaariahvatluste ja moest sõltumatu "puhta muusika" vahel on kord tehtud ning ta on sellele kindlaks jäänud – osaledes kitarristi ja lauljana mitmetes erikõlalistes projektides, kuid ikka oma isikupeärasel, karuselt ilutaotleva moel. Sibula pühendumus aitab neil projektidel stiilüleseiks saada – pole süvat, etnot ega levit, on laulud, on muusika.

Põliskultuuride loodussuhet uuriv visionäär David Abram vestab oma raamatus "The Spell of the Sensuous", kuis ta kord Bali saarel sattus iidsesse koobaskambrisse vihmarvarju, kus teda kütkestas ämbliku filigraanne võrgupummine koopasuule, padusaju ja sambalase vaikuse piirile; võrguga põimus aga peagi ka teise ämbliku oma...

See pilt kangastus mulle 21. augusti õhtul, Riho Sibula ja Robert Jürjendali ühisel kitarrikontserdil Niguliste kiriku tornis. Samal õhtul siindis ka alljärgnev intervjuu Rihoga – kaasates Robert Jürjendali rõhutama kokkupuutepunkte ja kaugenedes mõnedesse loodetaval ühisalbumil kajada võivatesse ajahelidesse.

Tõnis Mägi, Riho Sibul ja Robert Jürjendal Eesti suursaadiku Rootsisis Toomas Tiiveli seltskonnas. Aasta 2000.
FOTO RIHO SIBULA ERAKOGUST

Sibul & Jürjendal

Riho Sibul: mänginud Erkki-Sven Tüüri ansambelis In Spe, samuti ansamblites Kaseke ja VSP Projekt, seejärel Ultima Thules; viimasel ajal teeb pigem intensiivset kui ekstensiivset muusikat.

Robert Jürjendal: osalenud mitmetes kitarriekspimentalist Robert Frippi õpikodades, teguseb eklektilises Weekend Guitar Trios, avastades kitarriga ja elektroonika suhtlusvõimalusi. Koos on Sibul ja Jürjendal mänginud varemgi, kuid tundub, et just Riho albumil "Poet külmatab klaasmäel"

leiduvast ühispalast "Üksteist" on tänaseks arenenud tihedam koostöö, mis läbi mitme improvisatoorse kontserdi on viimas ühisplaadini.

Kas tänasel kontserdil tuli säält pilli seest välja ka midagi, mis teid ennastki üllatas? Ja kui tähtis see üllatus teile on?

RS: On muidugi, sest see suhe on nii, et kuidas sina pillile, nii pill sinule. See on võib-olla natuke napakalt öeldud... Aga ma arvan, et oli päris ilus kontsert. Robiga on väga lihtne, kerge, helge koos musitseerida, koos improviseerida.

RJ: Mina kasutan selle pärast elektroonikat, et ta käitub iga kord isemoodi. On mingi lisaväärtus, mida ette ei tea, ja see on huvitav.

RS: Nii on tegelikult ka elektrikitarriga ja hea lampvõimendusega, mis nagu elaks oma elu. Ta võib teinekord sind täiesti arusaamatult üllatada. Pill ise samuti.

RJ: See on metafüüsiline maailm, mida polegi päriselt võimalik kirjeldada...

Kas kitarriheli elektrooniline moduleerimine on puhtalt Robi poolt teie koostöömängu toodud või oled sa, Riho, ise ka hakanud selles suunas liikuma?

RS: Mul ei ole endal lihtsalt vastavaid riistapuid; kui ma olen stuudios nii teinud, siis on iseasi. Aga ma arvan, et kui me mõlemad väga helisid sün-

teesiksime, poleks tulemus nii hea. Meie muusika on praegu päris tasakaalus.

RJ: Ega selles koosmängus õieti elektroonikat olegi, see on nii sekundaarne. Laval on palju "träni" ja juhtmeid küll, aga ma ei pea seda alati vajalikuks kasutada. Weekendis on samamoodi. Aastaid tagasi tundus kõik see nii uus ja me võtsime sellest maksimumi välja, vaatamata sellele, kas oli vaja või ei olnud. Meil oli hiljuti väike loomingu-line laager ja oma rõõmuks nägin, et kõik mõrlevad ühtemoodi: kasutada elektroonikat vastavalt vajadusele nagu mingit head maitseainet. Selline suhtumine on tegelikult ainuvõimalik.

Milline teie ühisplaat tuleb? Midagi samaladset Niguliste tornis toimunuga?

RS: Ei tea. Väga tore oleks kõik need kontserdid täiesti ehedalt ja kvaliteetselt üles lindistada, sest selle hilisema protsessi juures... Kõik on kordumatu, ja mõnes hetkes on lihtsalt midagi enamat kui teises.

Kas kuulajad on hakanud sellega kaasa tulema, mängu aduma? Kohati ei julge inimesed plaksutadaagi, mõeldes: ei tea, kas lugu sai nüüd läbi või mitte?

RJ: Ega ei peagi ju olema mingit ühtset kontserdiformati. Mängisime hiljuti Nissi kirikus ja seal tekkis säärane sakraalne õhkkond, et tavaline plaksutamine oleks olukorra totraks muutunud. Ja täna Nigulistest oli kohati samamoodi.

RS: Me loome õhkkonna, plaksutamine võib selle ka lõhkuda. Kuigi tegelikult on meil ka väga konkreetseid lugusid...

RJ:... mille sees me muidugi ka improviseerime.

Kas mõni lugu on esinemise käigus hoopis teiseks muutunud?

RJ: Kui see muutus on positiivne, siis see on parim – me ei tee mingit surnud asja.

RS: Mulle meeldis täna "Kuulaps" kõige rohkem.

"Kuulaps"

1986. aastal Tartu Levimuusika-päevadel VSP Projektiga esitatud ja tavaroki ees oma karge iluga peapremia võitnud lüüriline instrumentaal on

Tartu Levimuusikapäevad 1984.
Riho Sibul laval In Spe liikmena.

FOTO ARNO SAAR

nii mõnelgi hilisemal küsitlusel valitud Eesti kõigi aegade üheks paremaks muusikapalaks.

Nii kenasti kui "Kuulaps" alati ka ei kõla, tuleb mul ikka kerge hirm pääle, et ega see "Kuulaps" ole nüüd lootusetult suureks saanud? Aga tänasel kontserdil selgus jällegi, et see laps on sääl loos alles ega ole mingiks massiivseks kultuurimonumendiks muutunud. Püüad sa ise teadlikult vältida kultuurimonumendiks või hää maitse sümboliks või staatusesümboliks muutumist?

RS: Ma ei ole seda eriti palju mänginud. Tal on oht muutuda läägeks, lamedaks. Ent tänane variant oli päris karge – mida ta peaski olema. See ei pruugi alati õnnestuda; see on säärane noatera peal käimine nagu meie improvisatsioon tihtipeale. Sageli ei tea, kuhu välja jõuad.

Kitarr

"Mind on elu aeg huvitanud nn nihestajad, kes kitarril piire on märkimisväärselt avardanud."

"Mind huvitab tõesti see, kui profid

"Ma sooviksin, et see, mida mina teen, oleks liigsete rasvaste punaste joonteta ja liigse paatoseta."

meelega kultuurimaja bändi tasemel mängivad, lööke nihestavad. Kuid sa ei saa tulla metsast ja mängida kolme geniaalset nooti."

"Professionaalsus ei pea tingimata tähendama igavust."

"Ma ei arva, et 45-aastasena oleks naeruväärne kitarriga laval olla."
(Riho Sibula intervjuust Mihkel Rauale, Areen 21. 09. 2000.)

Riho, sa olid üksvahe raadios saatejuht, näiteks tosinkond aastat tagasi olisul toleaege Rockradio raames oma saade "Kitarsis". Tunned sa, et midagi jäi neis saadetes ütlemata, mängimata või käsitlemata?

Kindlasti, sest isegi minu tagasihoidlikust muusikakogust oleks võinud veel mitmeid huvitavaid asju leida.

Vahepealse kaheteistkümnenda aasta jooksul on needsamadki mehed, kes mulle tookord väga aktuaalsed olid, tohutult palju huvitavat muusikat teinud – kas või Bill Frisell, kelle ma enda jaoks kaheksakümnendate keskel avastasin ja keda oma saadetes palju mängisin, on teinud niivõrd palju kummalisi pöördeid ja käike, jõudes kuskile padukantrisse, mis esmapilgul võib tunduda ju täiesti veider.

Kuidas su enda suhe kitarriga selle aja jooksul muutunud on?

Kindlasti on. Pikka aega tegelesin Ultima Thulega, siis ma rohkem häälit-tesin. Sellelaadses muusikas, bluusil põhinevas rokis, oli Slavka Kobrin palju veenvam. Ma ei püüdnudki seal esimest numbrit mängida, me toetasime üksteist piisavalt hästi ja ma ei tundnud end puudutatuna, et olen kitarrimängijana tagaplaanil.

Ma arvan, et mul on praegu parem toon kui siis, ma ei ole nii "väle" nagu VSP Projektis. Kitarril võib mängida lõpmata erinevalt.

Aja jooksul olen ma palju rohkem hakanud aru saama Jimi Hendrixist, tema tähtsus on minu jaoks kasvanud. Suhe instrumenti või muusikasse või Loojasse või ükskõik kui suuresõnalisel me ka ei oleks – tema avastas selle elektrikitarril uuesti. Hendrix on tõeline ime – kuidas seda ikka seletada.

Mis bluuksi puutub – väga laia lauaga üldistaja võiks pakkuda, et bluuks on

Häälestus, kummardus, valgus.

FOTO TÖNU TORMIS

läbiv soon või ümbritsev ruum kõigele, mida sa teed?

No ei ole. Tunnetuslikus mõttes – kõig on bluus? Muidugi ei ole; on selge, et King Crimson ei ole bluus – kaugel sellest. Ja ometi on see läbi aegade olnud mulle üks olulisemaid bände.

Kitarriga ristteel ei ole käinud?

Ei ole.

Ultima Thule

1980. aastate lõpul oli Ultima Thule väieldamatult Eesti rokkbänd number 1, "rahvusliku roki lipulaev"; 1989. aasta lõpul alanud Kanada turneele pandi siinses pressis suuri lootusi – kas Eesti bänd lööb nüüd ka maailmas läbi? Ent naastes polnud UT enam endine, hoog oli tublisti raugenud, muusikute sihid olid muutunud. Ning kui äsja ilmus UT kolmeplaadiline kogumik, siis nii mõnigi kriitik võttis selle üsna tõredalt vastu.

Millest selline suhtumise muutus UTsse?

Me ei ole ju mitte midagi teinud alates umbes 1992. aastast. Kogumiku oleksin mina teisiti komplekteerinud, sinna läks palju mõttetut täitematerjali. Teistpidi, ega mina ole ainukesena Ultima Thule,

"Mida see läbilööök üldse tähendab? Kelle ja mille jaoks sa muusikat teed? Võib-olla ei ole oluline kuskil Kanadas läbi lüüa. Kui suudad siin kellelegi oluline olla, on see sama tähtis või tähtsamgi."

ja nii kommenteerida on minust rumal. Suhtumise muutus? Rokkbänd number 1? See oli selline naiivne aeg ja ka meie tegime katse minna kuskile mujale. Meil oli kahe ja poole kuine turnee Kanadas... Aga selleks, et seal midagi teha, oleks pidanud sinna jääma. Kaks meest otsustasid, et nemad jäävad, mina ja Raul Vaigla tulime tagasi. Ma käisin veel kolm korda seal stuudios laulmas, aga ei saa Eesti ja Kanada vahet pendeldada. Meie tagasitulekul oli muidugi igasuguseid sentimentaalseid põhjusi, aga ma ei kahetse seda. Võib-olla see ei ole nii oluline, et kuskil Kanadas läbi lüüa.

Mida see läbilööök üldse tähendab? See meenutab mulle omaaegset Soome pressit, mis aina korrutas, et nüüd lõpuks on üks Soome bänd läbi löönud – ja ikka selgus mõne aja pärast, et päris ei olnud. Kellele sa lõpuks tähtis oled, kelle ja mille jaoks sa muusikat teed, mis on sinu motivatsioon, kes sa oled? See lõputu lalin, et nüüd on meil

lõpuks jalg ukse vahel ja me oleme maailmas, on minu meelest tobe. Kui sa suudad siingi kellelegi oluline olla, siis see on ju täpselt sama tähtis või veel tähtsamgi.

Kui koormav selline pressimull muusikule on?

Ma ei mäletagi päris täpselt, kui koormav see meile oli. Oli nagu enesest-mõistetav, et meil läks hästi, ja me olime ise ka sellised arrogantid nolgid... Vähemalt meid peeti Torontos arrogantseteks nolkideks – “te olite Much Musicus 15 minutit ja Now Magazine’i esikaanel!” Siin oled iga päev mingi lehe esikaanel või televisioonis – mis see siis ära ei ole! See tundub ilmselge asjana, ei midagi üleloomulikku. Tagantjärele saatis keegi meile mõned Now Magazine’i numbrid, kus peale meie olid esikaanel Jack Nicholson, Madonna ja ma ei tea, kes veel... Lou Reed ja Neil Young. Ja siis?

Igatsed sa vanu suuri rokifestivale taga – mitte isegi, et sa ise neil esineksid, aga kas selliseid festivale oleks vaja?

Ei igatse ma midagi, aga muusikaelu võiks Eestis ju mitmekesisem olla. Siin ei ole seda paljusust, mis selle maailma huvitavaks teeb. Meil on pendel enamasti ühes seinas kinni.

Kes seda pendlit säääl seinas kinni hoiab?

Ma ei tea. Võib-olla ma läksin selle pendlijutuga liiale. Aeg-ajalt lihtsalt tundub nii. Kohati mulle näib, et kadaklus ei kao ega sure – ka vaimukadaklus! Eks seda paljusust meil siiski mingil määral on ka – on ju No Big Silence, Dallas ja Dreamphish ja Claire’s Birthday...

Sattumisi

Viimase aasta-paari jooksul on Riho Sibul muu hulgas osalenud mõtliku kitarr- ja kandlemuusikakvarteti Agan-Sooäär-Karras-Kann muundumises Eesti Keelteks (koos Jaak Johansoniga) ja selle tänavusel tunnustatud albumil “Sabaga täht”; esitanud koos jõudsalt arenenuid Estonian Dream Big Bandiga oma lemmiklaule (Nick Drake’i, John Martyni, Van Morrisoni jt sulest); laulnud NYVD Ensemble’i saatel suurlinna tänavakerjuse palvelaulul

Laar, Tüür ja Sibul post-wallenberglikus õhustikus. Öhtu Dortmundis Erkki-Sven Tüüri ooperi “Wallenberg” esietenduse järel. Sibula-Tüüri varaseim koostöö oli ansambel In Spe, esimesel NYVD-festivalil 1991 osalesid Sibul ja tema kitarr Tüüri teose “Kaljukitse pöörjooon” esiettekandel. Aastal 1988 oli Sibul taas “akadeemilisel laval”, esitamas koos ERSOga Tüüri teost “De facto”.

FOTO ERKKI-SVEN TÜÜRI ERAKOGUST

põhinevat Gavin Bryarsi nüüdismuusikateost “Jesus’ Blood Never Failed Me Yet” ja mänginud koos DJ ja trummar Raul Saaremetsaga klubiüritustel bossanoovasid.

Jaak Johanson ütles, et tema roll Eesti Keeltes on “hoida mitteprofessionaalset taset”. Mis sinu roll säääl on?

Ma ei tea, olen lihtsalt üks seltskonnast, kes otsustas seda laadi muusikat mängida. Sa küsisid enne, kas minu suhe kitarril on muutunud; viimase seitsme aasta jooksul olen ma kindlasti akustilist kitarril rohkem mänginud kui elektrikitarril. Aga ma olen rokkmuusikast pärit, kuigi see, mida ma olen teinud või teen, on niivõrd eripalgeline.

Kui kergesti sünnib koostöö EDBBga? Su esitatud laulud on ju üsnagi vaiksed ja samas peab bigbänd loomuldasa üsna valjusti mängima. Kas säääl tekib mingi konflikt või loov pinget?

Ei noh, bigbänd ei pea valjusti mängima, muusika on ju dünaamiline... See idee tuli Ain Aganal ja me rääkisime Raul Söödiga, kes oli nõus arranžeerima laule, mis mulle on mingitel aegadel korda läinud ja mida sobiks ka bigbändiga teha, ja nii see läkski. Üks asi on see, et need laulud on vaiksed; teine asi, et minu vokaalsed võimed ei ole just... ma ei saa ennast mingiks suurepäraseks

lauljaks pidada. Aga enamasti on probleemiks lihtsalt küündimatu helirežissööritöö.

Rauli sätted olid üsna keerulised ja bigbänd võttis need üsna valulikult vastu, sest see pole klassikalises mõttes bigbändimuusika, see ei ole sving...

Neid laule on raske laulda – jaa, nad on vaiksed ja vaikselt laulda on väga raske. Näiteks Nick Drake’i laulud eeldavad väga diskreetset saadet ja kui bänd ikkagi tõesti lajab sulle, siis selleks, et olukorrast välja tulla, püüad sa ennast sellele vastandada, rõhutada veel rohkem toda sissepoole pööratust, mis Drake’is on; see muidugi ei pruugi alati õnnestuda.

Gavin Bryarsi “Jesus’ Bloodis” kordad sa pikalt üht fraasi ning pillid tulevad järkjärgult pääle ja lähevad samamoodi maha. Mis tunne selle esitamise ajal on, mis toimub, kuidas on seda esitada?

Ma ei oskagi öelda, sest kui esitad, siis ei mõtle selle peale, et mis tunne mul parajasti on... “Jesus’ Blood” on selline väga mõjuv ja korduse peale loodud transsiminek. Kui sa tehnilist poolt mõtled, siis loomulikult näitab dirigent sulle, millal ma sisse tulen ja millal ära lähen...

Seda ühte fraasi korrutada, nii et sa ei oleks võlts – see on muidugi raske. Ma püüdsin vältida paatost; Tom Waits läheb lõpuks väga paatoslikuks ja mina püüdsin seda hästi kargelt esitada. Mõnele meeldis see, kuidas ma seda tegin, ja mõnele ei meeldinud... Et nii hillitsetud, tahaks ikka võimsat tunnet. Aga kui sa laulad sellist teksti, siis see on alandlikkus Looja ees ja sellesama kerjuse suhtes; sinu roll ei tohi ka tema suhtes üleolev olla.

Mis sind bossanoovade juures võlub?

Bossanoova on samuti üks kõige õrnamaid asju, noateral kõndimine. Nii kerge on lasta sellel muutuda niisuguseks... “restoraniks”. Kõigis restoranides, vähemalt minu noorusajal, mängiti esimesel pooltunnil bossanoovat. Kui sa praegu mõnele muusikule ütled, et teeks bossanoovasid, siis teeb ta niisuguse näo (teeb tülpinud, raugelt põlgliku grimassi). Tegelikult on see ju imeline muusika... Ma olen siin sadu

kordi rääkinud kargusest ja puhtusest, nii et kisub juba õõnsaks, aga ma sooviksin, et see, mida mina teen, just nii välja näeks. Ilma liigsete rasvaste punaste joonteta ja liigse paatoseta.

Kas see erinevate stiilide sulam, mis bossanoovas on, tundub sulle ka kuidagi omane?

Muidugi. Ma ei saa salata, et bossanova buumis meeldis mulle väga Arto Lindsay.

Lindsay – ja ka Vinicius Cantuaria – on öelnud, et tänapäevases Brasiilias on niivõrd uus kultuur, et selle jaoks on veel kõik teed ja võimalused avatud. Kas sa Eestis tunned sedasama – on see sedavõrd uus kultuur, et võib julgelt võtta asju siit ja säält ning midagi siin ja praegu ise kokku panna? Olemata igaveseks mõistetud mingis kindlas suunas kulgema?

Et kas Eesti on selline? Ta ju võiks olla.

Aga luuletaja ütleb, et me oleme väga vana rahvas, kel muistne tarkus suus. Kas ta ei ole? Ja kui ta ei ole, siis miks – mis meid sellest lahutab?

Ma ei tea... mulle tundub, et... Võib-olla on tegemist minu lubjastumisega, aga praegu on kõik nii, et oluline on näida, mitte olla. Ühtpidi on sihukest rääsunud rasvahaisu ja teistpidi uskadaklust. Tegelikult ma ei tahaks mingeid hoiakuid võtta, aga säärane hedonistlik Londoni mängimine... Ma mäletan, kui Raul Saaremets kutsus mind Von Krahli teatrisse "Mutant Discole". Mind ei ole nii väga kerge endast välja viia, aga... need lõputud pilgud, kui ma sinna sisenen: mida tema siin teeb? Kust see nüüd äkki siia tuli? Sa tajud ju selle kohe ära. Ja see oli niivõrd naljakas... Ma rääkisin seda Saaremetsale, ta ütles, et ta ei usu seda ja et kindlasti on see vastupidi ja... Ma ei saanudki aru, mis see vastupidi on.

"Poet külmetab klaasmäel"

2000. aastal ilmus Riho Sibula esimene sooloplaat, millel ta esitab luuletusi Joel Sanga, Indrek Hirve jt sulest. Samas kõlab albumil mitmeid instrumentaalpalu – säälbulgas "Üksteist" koos Robert Jürjendaliga; päälkiri märgib ilmsesti nii loo kestust minutites kui kitarristide vastastikust ärgitamist.

FOTO VALLO KRUUSER/EE

Album võitis mitu Eesti muusikaauhinda, tõendades, et ka siiras, karge ja meisterlik "levimuusika" võib siinmail veel suurt avalikkust tunnustust leida.

RJ: Seal on üks lugu, meie ühine "Üksteist"; mulle tohutult meeldib see lugu ja tunne, mis seda mängides tekkis. Paljud kerivad selle loo juures plaati edasi, kui nad on end hoopis millelegi muule häälestanud – nad ei võta seda vastu. See on proovikivi – kui sa kuulad, siis kas sa usaldad seda, mida nad teevad? Või hakkad kuulama konkreetseid viise ja harmooniaid, nii-öelda "lugu". Ja kui kohe alguses leitakse, et "lugu" ei ole, siis keritakse edasi. See plaat ei ole mingi "Best of...", kus kõik

"Võib-olla on tegemist minu lubjastumisega, aga praegu on kõik nii, et oluline on näida, mitte olla."

lood on erinevad, see on üks tervik. Ja need inimesed, kes edasi kerivad, kaotavad väga palju.

Tuli see plaat iseenesest ruttu – sellel on mingi vahetu laivi aura, nagu oleks kõik kuidagi äkki just sellisena juhtunud?

RS: Ei, päris nii ka ei olnud... me mängisime pikka aega ja materjali sai lõppkokkuvõttes palju. Lõpliku valiku tegi Joel Sang. Palju jäi välja ja palju lõpetamata.

Mis neist väljajäänud asjadest saab?

RS: "Kogutud kodutud"? Ei tea.

On sul veel seda varjatud ajalugu, avaldamata salvestusi?

RS: Ei ole eriti. Pajukese-nimelise ansambli omi on – Robert Jürjendal, Arvo Urb, Alari Piispea ja mina.

... ja veel kord üllatusest

RJ: Üllatus on mängus ikka väga oluline, ilma selleta on asi untsus. Taivo Niitvägil on ütlemine "Mercedes Benz". See tähendab, täpselt *selline*, perfektne asi, ei mingeid "muid" assotsiatsioone.

RS: Nagu Ameerika lääneranniku džässrokk... kindlasti on ka seda kellelegi vaja. Aga Saksamaal öeldakse Mercedes Benzi kohta: kindel kvaliteet ja halb maitse. Või – kindel kvaliteet *nagu* halb maitse?

RJ: Kuulajateadlikkus on tähtis: atonaalses muusikas kõlavad mõnele lihtsalt "valed noodid". See on lastetoea ja koolitoea probleem, inimesed ei tea teeviida tähendust ja "eksivad ära".

Mis on saanud soovist New Yorgi downtown'i stiilis müramuusikat teha?

RS: Isekeskis oleme vahel teinud, Ultima Thule kontsertide lõpul näiteks, mõned kontserdid on viimaks nii nihestatud, täiesti kuhugi sinna ära... Päris pädevaks ma end selles ei pea ja ainult estetiseeritud müra on ka eilne päev. Aga vahel on seda teha täielik nauding. Ja mul on siiaamaani meeles Peter Brötzmanni kunagine kontsert Pärnus – täiesti müstiline!

RJ: See on säärane transieelne värk, see võib ka ohtlik olla.

Vägi, leiavad nad taas ühise sõna.

Aastat 1933, mil John ja Alan Lomax Ameerika lõunapoolseis osariikides ulatuslikku muusikakorjet teostasid, on hakatud pidama popmuusika teadliku süstematiseerimise algusaastaks. ■ Inglise ajakirja Total Guitar uuringu tulemusena läheb kõigi aegade väljapaistvaima kitarristi tiitel Jimi Hendrixile. ■ Maailma lugupeetuim jazziajakiri Down Beat valis aasta muusikuks briti kontrabassisti Dave Hollandi.

■ 19. juulil läks viimsele reisile legendaarne ilmarändurist etnomusikoloog **Alan Lomax**. Alan Lomax sündis aastal 1915 Austinis Texase osariigis, käis Harvardi kolledžis, õppis Texase ja Columbia ülikoolis (filosoofiat ja antropoloogiat). Rahvamuusika jahimaadele siirdus ta 1933. aastal, abistades esmalt oma isa, kuulsat “folgikütti” John Avery Lomaxit. Lomax senior tegutses Washingtoni heaks, töötas Kongressi Raamatukogu rahvamuusikaarhiivis ning varustas seda otse preeriast ja põllult hangitud lindistustega. Aastat 1933, mil John ja Alan lõunapoolseis osariikides ulatuslikku muusikakorjet teostasid, on hakatud pidama popmuusika teadliku süstematiseerimise algusaastaks. Isa ja poja koostööviljana jõudsid trükkida “American Ballads and Folk Songs”, “Cowboy Songs”, “Our Singing Country”, “Negro Folk Songs as Sung by Leadbelly”; Alan Lomaxi ainuautorluses “Mister Jelly Roll”, “Folk Song Style and Culture”, “Cantometrics: A Method of Musical Anthropology”, “Land Where the Blues Began”... ning kahasse Raoul Abduliga antoloogia “3000 Years of Black Poetry”. Eraldi käsitlemist väärik-sid Lomaxi filmid (kokku seitse), omaette teema oleks veel koostöö BBC ja CBSiga ning ulatuslikud raadiosarjad, milles portreeritavate hulgas on Woody Guthrie, Leadbelly, Burl Ives, Aunt Molly Jackson... Hea hulk Lomaxi elutööd säilib plaatidel: muusika ja intervjuud, mis salvestatud uurimisreidide aegu USAs, Mehhikos, Inglise-Iiri-Šotimaal, Hispaanias, Itaalias, Indoneesias, Jaapanis, Kariibi mere saartel. Lomax lähtus rohujuure tasandilt ja töötas kõikjal. Kuhu iganes ta ka oma jalga ei tõstnud – oli see siis Chicago laoplatas, New Yorgi mängupõrgu, kinnipidamisasutus või mõnele ookeanisaarele ära eksinud tibatillukese etnilise rühmituse asuala –, ikka avastas ta midagi isepärast ja ennekuulmatut, mida ilmtingimata järel-

tulevatele põlvedele salvestada. Ja Lomaxil oli vaistu leida tõelisi talente, ta oskas nendega jutule saada, võttis vae-vaks neid avalikkusele tutvustada: Jelly Roll Morton, Robert Johnson, Leadbelly, Sony Boy Williamson, Big Bill Broonzy, Muddy Waters...

Süsteemi kohta, mille Alan Lomax töötas välja rahvamuusikale lähene-miseks, saab eesti keeles lugeda Maarja Kasema kirjutisest “Kuuldeline trans-kriptsioon kui analüüs” (kättesaadav Eesti Rahvusraamatukogus).

■ Ameerika Muusikateaduse Ühingu algatusel ilmuv tekstikriitiline sari “MUSA” (“Music in the United States of America”), mis keskendub oma maa plu-ralistliku muusikapärandi jäädvustamisele võrdsetel alustel – st žanriliste eelistuste-ta; looja nahavärvist, sotsiaalsest staatus-est ja haridustee pikkusest numbrit tege-mata –, on avaldanud trükise, mida võiks pidada ameerika pärimusmuusika entsük-lopeediaks: “Writing American Indian music: historic transcriptions, notation and arrangements” (A-R Editions, Middleton, Wisconsin, 2002). Trükise idee käis kümmekonna aasta eest välja etnomusikoloog Bruno Nettl, teose vaim-seks vundamendiks on aga misjonäride, etnoloogide ja etnomusikoloogide hangit-tu. Entsüklopeedia 116 peatükis dateeri-takse, kommenteeritakse, dešifreeritakse ja avatakse indiaanlaste musitseerimis-tavasid nii enne kui ka pärast reservaadi-aega. Käsikirjalistest näidetest kumab läbi ülitugev mnemotehniline traditsioon, kuid mida sajand edasi, seda selgemalt ilmneb sisserännanute kultuuri mõju. Käsitletav materjal hõlmab ajavahemikku aastast 1557 kuni tänapäevani: erita-bastest noodikirjasüsteemidest jõutakse lõpuks Davidsi Keelpillikvartetini. Mohikaanlane Davids kirjutab oma keelpillikvarteti 1994. aastal “Kronosele” ning mohikaani keeles kannab teos pealkirja “Mtukwekok Naxkomao”

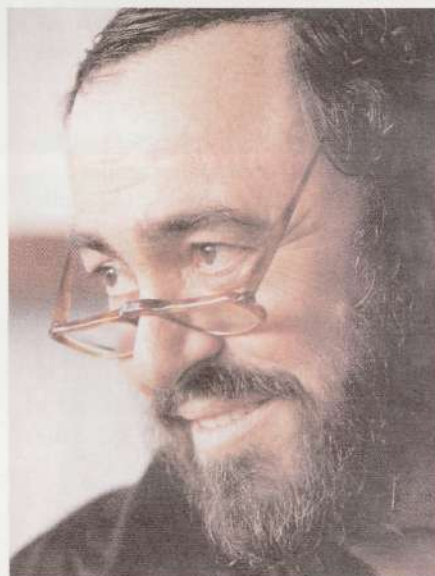
(“Metsade laul”). Põnevuse ja põhja-likkuse kõrval pakub entsüklopeedia ka puhast silmailu: muistsed helidokumen-did on visuaalselt paeluvamadki kui John Cage'i ja George Crumbi parimast pari-mad noodileheküljed. Nahksukalaulude lugejaskond saab ilmselt olema lai: heliloojad, muusikateadlased, lauljad, instrumentalistid, kollektsionäärid, raa-matukoid, uudishimulikud. Indiaaniraamat on “MUSA” üheteist-kümnes väljaanne; varasematest aas-takäikudest leiame Ruth Crawfordi ja Amy Beachi teosed, Irving Berlini noor-põlvelaulud, Thomas Wright “Fats” Walleri lindistuste transkriptsioonid, Lou Harrisoni ja Harry Partchi loomingut. Ilmumas on Leo Ornsteini, 108-aastase futuristi “Quintetto per pianoforte e archi”, Charles Ivesi “Songs”, Dudley Bucki koorimuusika, antoloogia “Hawaiian Songs”... – kadestamisväärt kaleidoskoop.

■ Penelope Cruz ja Nacho Cano vändatud India-ainelise dokumentaalfilmi mõjul on Antonio Banderas ja Melanie Griffith käivitanud kiir-CD projekti, mille müügitulu kavatakse Sabera assotsiatsiooni kaudu (India naiste- ja lastekaitse fond) suunata India naiste kaitseks, nende olmetingimuste ja elu-kvaliteedi parandamiseks. CD peaks esitlusküpsena 14. oktoobriks. Banderase-Griffithi heategevus žestis osaleb ligi paarkümmend esinejat: teiste hulgas Plácido Domingo, Luciano Pavarotti, Sting, Bob Dylan, Cher, Elton John, Ketama, Ricky Martin, Morcheeba, Alanis Morissette, Noa...

■ Inglise kuvväljaande Total Guitar uuringu tulemusena (kuidas täpselt uuri-ti, pole teada) on paremusjärjestusse sea-tud sajad kitarristid. Kõigi aegade väl-jajapaistvaima kitarristi tiitel läheb **Jimi Hendrixile**. Teisel kohal on **Jimmy Page**, kes lööb Eric Claptonit, kes omakorda

edestab Slashi (Guns'N'Roses). Edasine esikümme: Brian May (Queen), Joe Satriani, Eddie Van Halen, Dave Gilmour (Pink Floyd), Kirk Hammet (Metallica), Steve Vai. Pingerea teist kümnet alustab Carlos Santana, neljateistkümnes on Kurt Cobain, kohe tema järel Mark Knopfler ja teise kümne lõpus (18. koht) Jeff Beck. 24. kohalt leiame George Harrisoni, veerandsaja lõpetamise au kuulub Keith Richardsile. Mis aga Rolling Stonesi raudvarale Keith Richardsile au ei tee, on asjaolu, et ta solvas ameeriklaste kuukirja Blender veergudel (13. august) teist raudmeest Mick Jaggerit, kellele kuninganna Elizabeth omistas juunis baroneti tiitli. Richardsi meelest võinuks Jagger endale midagi paremat välja nuruda, sest sattuda ühele pulgale uusaadlike Paul McCartney ja Elton Johniga (lisame ka Cliff Richardi ja Bob Geldofi) polevat asi, millega uhkeldada. Aga tagasi kitarristide juurde: 440 tabelisse mahtunu hulgas on üks naiskitarrist: Tracy Chapman.

■ 1996. aastal Brüsselis asutatud auhind IFPI Platinum Europe Awards (initsiaatoriks International Federation of the Phonographic Industry), mis tänavu anti välja neljandat korda, läks *sir* Bob Geldofile ja tenorite tenorile Luciano Pavarottile. Pavarotti on üldse esimene muusik nn klassikapoleelt, kes Platinumi vääriliseks tunnistatud. Platinum seab otsustamise lähtepunktiks albumite hiigelläbimüügi, aatelise külje pealt aga tõstab kilbile Euroopa eripargelise muusikakultuuri edendamise. 10. juulil kinnitas *Big* Luciano taas, et tema karjääri "lõpparve" saabub 70. sünnipäeval, seega ei varem ega hiljem kui 12. oktoobril 2005. Sedasama oli Pavarotti kuulutanud juba ka intervjuus CNNile, mille ta andis pärast sekeldusterohket hooajalõppu Metropolitan Operas. Platinumi gala eel Brüsselis kõneles Pavarotti Reutersile ka oma tuleviku-plaanidest: "Kõige loogilisem, kas või juba seepärast, et jään meelsasti keskkonda, kus ma praegu tegutsen, oleks minu arvates pedagoogitöö. [—] Ilmselt hakkab juhendama noori lauljaid, aga samuti neid, kes ühe või teise probleemiga hädas. Üritan kasulik olla ja loodetavasti pole mul vaja oma nõuannete eest raha küsida. Minul õnnestus kunstilmas läbi lüüa, kuna sain kaks aastat jumalaimuid õppida ja mu õpetaja oli tenor.

Luciano Pavarotti.

Arvan, et võin endale teiste suhtes sama-sugust suuremeelsust lubada."

■ Lahkumisveksli on välja käinud ka Aretha Franklin. Intervjuus New York Postile teatab *Lady Soul*, et tõmbub kontserdielust eemale aastal 2003. Seitsmeteistkümne Grammyga pärjatud Franklin (sündinud 1942 Memphises), kes tiirutab maailma *soul*'ilavadel tiirutamisas juba neljateistkümnest eluaastast peale, plaanib oma karjääri lõpetada ringreisiga Ühendriikides: esialgse idee kohaselt annab ta igas osariigis ühe kontserdi. Ja pärast seda tuuri, uskuge või ei, saab *Queen of Soul*'i troon kullasse hingajaile ometi kord vabaks!

Mailis Põld

■ Tänavu valis maailma lugupeetum jazziajakiri Down Beat aasta muusikuks 1946. aastal sündinud briti kontrabassisti Dave Hollandi. Kõlav tiitel ei jäänud Hollandile sugugi ainsaks, sest tema kvintett on 2002. aasta parim akustiline ansambel, tema viimane album "Not for Nothin'" sai aasta plaadiks ning taas kord on Holland ka parim akustilise bassi mängija (selle tiitli pälvis ta neljandat korda).

Dave Holland on tippjazzis tegev juba kuuekümnendatest aastatest, mil ta mängis koos selliste briti jazzis suurustega nagu John McLaughlin ja John Surman. 1968. aastal märkas Hollandit Miles Davis, kes kutsus ta oma ansambelisse ning salvestas bassisti abiga kaks legendaarset plaati: "In a Silent Way" ning "Bitches Brew". 1972. aastal tõi Dave Holland välja oma esimese sooloplaadi "Conference of the Birds", mis pälvis samuti suurt tähelepanu.

Aastakümnete vältel on Dave Holland mänginud väga erinevates ansambelites ja salvestanud koos kümnete maailma esimuusikutega. Viimasel ajal juhib ta oma kvintetti, mis on välja andnud mitu silmapaistvat plaati firma ECM märgi all – peale tänavu aasta plaadiks kuulutatud albumi "Not for Nothin'" tutvustavad Dave Hollandi helilooja-, bassisti- ning ansamblijuhivõimeid parimast küljest ka plaadid "Points of View" ja "Prime Directive".

Joosep Sang

IMPRESSIOON

Aare-Paul Lattik Tallinna orelifestivalist Ene Üleoja Kanada muusikaelust Kersti Inno Savonlinna ooperipeost Juko-Mart Kõlar Võru vaskpillipäevadest

Pillide kuningas rahvuslikus kuues

2.–11. augustini toimus
Tallinnas XVI
Rahvusvaheline Orelifestival
AARE-PAUL LATTIK

Paljude eesti organistide jaoks tähistab orelifestivali lõppemine ühtaegu ka suve lõppu. Ilmad nagu oleksid veel suvemõõtu, aga võta näpust – viimane akord kõlanud, sulges XVI orelifestival järgmise aastani oma ukсед.

Kõigepealt ühest uuendusest. Nimelt oli seekordse festivali kontserdielamus tavakuulaja jaoks põnevamaks ja kodusemaks muudetud – Niguliste kirikusse, kus toimus enamik kontserte, oli toodud ekraan, millelt sai jälgida kõike oreliõdul toimuvat. Selline lahendus rahuldab ilmselt ka mõnd edevamat organisti – saab ju nii parema kontakti publikuga, kes jälgib organisti toiminguid registritega, sõrme- ja jalajooksu, näoilmet jne. Ehk oli seegi ekraani teene, et Niguliste kiriku akustika pisut talutavamaks muutus. Samas tekkis aeg-ajalt kuri tahtmine see “televisoor” välja lülitada, et kontserti tõesti ka kuulata, mitte ainult vaadata. Traditsiooni kohaselt on orelifestival ikka olnud rahvusvaheline, tänavu aga ka rahvuslik ja seda just sisu poolest.

2. augustil toimunud avakontserdil Tallinna Rootsi Mihkli kirikus (sama kava kõlas 4. augustil ka Haapsalu toomkirikus) esinesid ETV tütarlastekoor, Püha Miikaeli Poistekoor ja instrumentaalansambel Kadri Hundi juhatusel, kes oli ka kava koostaja ja idee autor. Kava pealkirjaga “Kümme pilku eesti vaimulikule rahvalaulule” oli kokku pandud

kümne vabalt valitud koraali rahvapärastest töötlustest ja nende võimalikest allikmaterjalidest, millest vanimaks on roomakatoliku kiriku ühehäälnine gregooriuse laul. Kõlasid ka vaimulike rahva viiside naiskooriseaded, mille autor on Cyrillus Kreek ning kelle loominguga vastu näib Kadri erilist armastust tundvat.

“Olen Kreegi aastatel 1931–1947 valminud käsikirjalist kogu “443 vaimuliku rahva viisi kolme häälnet seadet naiskoorile” aastate jooksul põhjalikult tundma õppinud ning saanud sellest inspiratsiooni ja ideid tänase kontserdikaava koostamiseks,” räägib Kadri Hunt.

Eraldi väärib märkimist koraali “Issand oma viha sees” originaalilähedane esitamine Kadri Hundi poolt nii, nagu selle 93-aastane Linda Viiding (kes samuti sellel kontserdil kuulajate seas viibis) talle mõned aastad tagasi ette laulis.

Vaheldusrikka kontserdi kavast ei puudunud ka instrumentaal- ja torupillimuusika, soololaul ning muidugi orelimuusika. Taniel Kirikal (kontratenor) ja Robert Staak (lauto) esitasid enim tuntud kannatusaja koraali “Oh Jeesus, Sinu valu” algmaterjaliks oleva lihtsakoelise ja piinavast maisest armastusest jutustava laulu “Mein Gmüt ist mir verwirret”.

Organist Aare-Paul Lattik valis kontserdi kavas olevate koraalide põhjal eelmänge Artur Kapi, Edgar Arro ja J. S. Bachi loomingust.

Kahju, et nii suurejooneline kava, mis oli ühtlasi Kadri Hundi magistrikoncert Eesti Muusikaakadeemias, kõigest kahel korral ette kanti – sobib see ju esitamiseks mitte ainult orelifestivalil, vaid ka näiteks Eesti Muusika Päevadel.

Rahvuslikud meeleolud valitsesid ka Niguliste kirikus, kus 7. augustil astusid üles festivali kunstiline juht Andres Uibo oreli ja setu folklooriansambel

Mees nagu improvisatsioon!
– eelmiselgi festivalil
tähelepanu äratanud
saksa organist David Timm.

Kuldatsäuk (Kuldkobrar). Viimase repertuaaris on kõik setu tähtsamad laulu liigid, nende kõrval aga ka uuemaid improvisatsioone. Esinemised on ansambli viinud muu hulgas koguni Ameerikasse. Seekordsel kontserdil lauldi setu rahvalaule ning vaatamata Niguliste kiriku kitsastele ruumioludele koguni tantsiti. Vahepaladeks mängis Uibo oreli Edgar Arro rahva viisiseadeid ning haka-tus- ja lõpetusimprovisatsioonid, nagu kontserdi bukletis märgitud. Kurvastas

Orelifestivali tavapärasele repertuaarile lisas vürtsi setu memmede ansambel Kuldatsäuk.

see, et kontserdi teise poolde planeeritud Julius Reubke Orelisonaat jäi esimese poole pikkuse tõttu ära. Pigem võinuks peaaegu kahetunnisest, ehkki originaalsest ja põnevast esimesest osast mõnd "leelot" kärpida.

Küll mitte rahvamuusika, kuid tugeva rahvusliku omapära pitseriga kontsert toimus Niguliste kirikus 6. augustil, kus esines otse lennukilt tulnud organist **Ennio Cominetti** Itaaliast. Kavas oli läbilõige itaalia muusikast – baroki suurmeistrist Alessandro Scarlattist 20. sajandi silmapaistvaima itaalia orelihelilooja Marco Enrico Bossini välja – ning võib-olla siinse publiku meeleheaks ka natuke Bachi ja Händelit. Maestro Cominetti on tegev mitmel tööpõllul – juhatab festivale, õpetab, kirjastab ning on orelimängus oma ala hea asjatundja. Kuid selleks, et mõista tema lähenemist muusikale, tuleb end mõtteis viia mõnesse Itaalia linnakesse, kus kontserdi alguse kellaeg on määratud suhteliselt –

Virtuoosse mängustiiliga köitis publikut organist, helilooja ja EMA õppejõud **Toomas Trass**.

FOTOD EESTI KONTSERDI ARHIIVIST

see algab siis, kui publik on oma veinid ja söögid joonud-sõonud ning heatujulisena kiriku täitnud. See rahvas on kogu oma eksistentsi jooksul muusikas elanud, muusika kaudu elu ja looduse ilu ülistanud ning kontsert vaid võimendab seda tunnet. Olulist osa mängib sealjuures muusiku isiksus ja temast voolav energia. Meie, põhjamaa lapsed, oleme harjunud iga apsu ja "näpuka" peale nina kirtsutama, kuid mulle isiklikult jättis kontsert meeldiva mulje, sest vahel on esituses midagi olulisemat kui kristallpuhas mäng – muusika vaimsus. On isegi kahju, et Cominetti püüdis Bachi Pastoraali mängides seda kuidagi saksa traditsioonilistesse mängureeglitesse suruda – seegi teos pidanuks kulgema nagu interpreedi südame rada.

Väga rafineeritult mõjus 3. augustil Tallinna toomkirikus toimunud kontsert, mille peategelasteks olid Monaco päritolu organist **Gabriel Marghieri** ja meie gregoriaaniansambel **Vox Clamantis Jaan-Eik Tulve** juhatusel. Marghieri, kes on käesoleval ajal orel- ja harmooniaõppejõud Levallois-Perret' konservatooriumis, dotsent Lyoni konservatooriumis ja Pariisi Sacré-Coeuri organist, jättis endast väga peene muusiku mulje, kes teab täpselt, mida teeb, seda eriti improvisatsioonides. Võib-olla võttis see veidi põnevust maha, sest kohati jäi puudu spontaansetest tundeühendustest, ootamatutest pöördpunktidest. Kavas olud Charles Tournemire'i ja Jehan Alaini teosed olid mängitud tööpoolest väga peenelt ja hea maitse kohaselt. Ette võiks heita vaid repertuaari tasakaalustamatust – puudus n-ö kandetala teos.

Duot **David Timm** orelil ja **Lembit Saarsalu** saksofonil tunneme juba eelmisest orelifestivalist. Ka seekord improviseeriti nii koos kui ka eraldi. Pikemalt ei ole mõtet sel 5. augustil aset leidnud kontserdil peatuda, sest sõnadega ei ole siin midagi edasi anda, seda peab lihtsalt kuulma. David Timm ongi justkui improvisatsioon ise. Poiss on võimeline pikemalt mõtlemata improviseerima ükskõik mis teemal ja ükskõik kui kaua või millises stiilis. Tema improvisatsioonidest sünnivad üha uued improvisatsioonid ja nii lõputult edasi.

Omaette elamuse sain 8. augustil toimunud kontserdilt. Koostöös Kuressaare Kammermuusika Päevadega oli Niguliste kirikusse esinema kutsutud prantsuse silmapaistev pianist **Alexandre**

Tharand, kes esines klaverile väga ebatraditsioonilise muusikaga. Ettekandele tulid Jean-Philippe Rameau kaks klaves-siinisiiti.

Allakirjutanu jaoks jäi tänavuse orelistefestivali viimaseks ja vastuolulisi elamusi pakkunud kontserdiks organist Toomas Trassi 9. augustil toimunud kontsert, kus kõlasid J. S. Bachi, Mozarti ja Max Regeri teosed. Kohe Bachi Es-duur prelüüdi (BWV 552/I) esimestest ridadest ilmnas, et maestro Trass valdab instrumenti ja on suurepärase muusik. Paraku tundus, nagu sooviks organist publikut veelgi enam köita ning teose esitamise kiirusrekordit iga hinna eest purustada. Tänu publiku ees virvendavale ekraanile sai Trassi tegevusest muidugi visuaalse ülevaate, kuid ilma selleta võinuks teost mitte tundev kuulaja arvata, et tegu on mõne ülikõige õmblusmasina reklaamimuusikaga. Samas "stiilis" kõlas ka Kolmikfuuga Es-duur (BWV 552/II). Lisaks kiiruskatsetele kolmandas fuugas jäi arusaamatuks teise fuuga *grand jeu*, mis tegi selle imeilusad inkrustatsioonid olematuks ja häiris seda enam, et keskne fuuga on komponeeritud Püha Vaimu kehastusena. Aga muidugi, maitse üle ei vaielda.

Samas olid valikuliselt esitatud Bachi Orelimissa koraalielemängud väga huvitavalt interpreteeritud, eelkõige registratsiooni ja terviku poolest. Väga pingeliselt ja teosele sobivalt esitas Trass Mozarti Fantaasia f-moll (K 608). Ilusaid hetki pakkusid ka Max Regeri "Seitse pala" op 59, ehkki "Benedictuses" näis interpreet hetkeks unustavat, mis looga on tegemist, arvates, et mängib sõjamarssi.

*

Autor ei kuulnud organistide Jean-Christophe Geiseri, Andreas Jacobi ja Edouard Oganessiani esinemisi ning Brian Melvini ja Peeter Vähi kontserti pealkirjaga "Fuugakunst", samuti festivali lõppkontserti, kus ansambel Voces Musicales, Hortus Musicus Akadeemiline Orkester ja solistid Andres Mustoneni juhatusel kandsid ette Telemanni Matteuse passiooni.

Ene Üleoja: Torontos ja Torontost

IVALO RANDALU

Suvi osutus Eesti muusikaelus järjekordselt sedavõrd tihedaks, et mõnelegi kevadel toimunud sündmusele leiame mahti alles praegu pilku heita. 7. aprillist 17. juunini viibis Torontos Ene Üleoja. Olulisim sellest nüüd.

Muljeid on mul kolme laadi, kõigepealt kokkupuuteist eestlaskonnaga.

Kutsujaks oli sealne Akadeemiline Eesti Segakoor Ööbik, kellel on juba traditsiooniks kujunenud kevadised "simma-reed", mis on tuletis mõisteist "simman" ja "kabaree". Sisuliselt on see sõulik koorikontsert, mida seostatakse erinevate teemadega – mere, armastuse, looduse jm, seekord siis pulmadega. Kavva oli võetud Tormise "Kihnu pulmalaulud", Valgre "Muinaslugu muusikas" ja "Läbi saju", lisaks dirigent Charles Kippereri valitud, n-õ seinast seina lugusid. Minul tuli tegelda koori hääleseade, Tormise ja Valgre lauludega. Kutsuti veel teistegi eesti kooride – Estonia, eestlaste Peetri kiriku ja Toronto Eesti Meeskoori – juurde. Viimasega juhatasin kontserdil Tubina "Kahte saarlast" ning koore Verdi ooperist "Nabucco" ja Gounod' ooperist "Faust".

Eesti kooride probleemiks on lauljate, eriti meeste iga. Üksikuid noori leidub, aga nad ei määra midagi, ei vokaalselt ega üldises mentaliteedis. Nagu meilgi, rabab ka seal noorem põlvkond tööd teha ja õppida ning tal ei piisa aega ega suva õhtuti veel millegagi tegelda – olgu- gi vaid kord nädalas.

Võib-olla seepärast vajatigi minu näol kodumaist süsti ja uusi mõtteid. Tundub, et kohtumine Tormise muusikaga tõesti innustas lauljaid, kuigi esialgu jäid mitmed Kihnu dialektis mõisted ja metafoorid täiesti arusaamatuks. Kui aga hakati tajuma teksti poeesiat, tuli ka vaimustus. Uus oli muidugi ka Tormise helikeel, mis ju kardinaalselt erineb paljukasutatud rahvusromantilisest või spirituaal-gospellikust väljendusviisist. Nii et Tormiseni jõudmine oli siiski pikk töö – neljast "Pulmalaulust" lihvisime esitamisküpsiks kaks.

Toronto meeskoori suuruseks on 40–50, segakooridel 35–40 lauljat. Käiakse kaugelt, isegi Hamiltonist. Pärissuuri koore kahjuks polegi, sest pärast Roman Toi lahkumist Estonia juurest jagunes koor kaheks ja see pole kasuks tulnud kummalegi poolele.

Tuleb öelda, et ollakse aktiivsed ja südamega kõigi ettevõtmiste juures. Iga vähegi Eestit puudutav üritus, ka muusikaväline, kujundatakse sündmuseks. Eestluse vaim on seal tugevam kui kodumaal. Loomulikult korraldatakse kõiki ajaloolisi materjale, eriti sõja ajast ja sõjajärgsest põgenemistest, mis inimeste mõtetest ei näi tänini kaduvat. Neile on tõesti eluline ja valuline mäletada, kuidas tuli ja eimillestki alustades positsioon saavutati. Kohati tundub, et elatakse isegi liiga minevikus.

Oma Torontos viibimise eest tahan tänada Tartu College'it, Kanada Eesti Sihtkapitali ja Eesti Lauljate Liitu Põhja-Ameerikas ja muidugi kutsujat, segakoori Ööbik. Samuti heliloojat Lembit Avessoni, kelle noodid on kingitusena jõudnud EMA raamatukogusse.

Muusikaelust

Mai keskel toimus Ontario provintsi koorijuhtide konverents "Podium 2002", mis sisaldas *workshop'e*, etendusi ja kontserte. Ühel neist esitas Alberta provintsi kammerkoor I Coristi üllatusena Tormise "Sügismaastikud", tegi seda puhtas eesti keeles ja laulis perfektselt. Kuulasin kontsertidel ära umbes 15 koori, millest vaid üks nimetas end professionaalseks, ja sain osa kahest *workshop'ist*. Esimese viis läbi inglane Bob Chilcott, kes laulis 12 aastat King's Singersis tenorit, on laulupedagoog, dirigent ja helilooja ning kes nüüd tegeleb kogu maailmas noorte- ja lastekooridega. Meistri töö aluseks on positiivsus (lastele sisendati pidevalt: te saate hakkama!) ning töö tekstiga, mis seoti vokaali kujundamise ja intonatsiooniprobleemidega. Kõik toimis tänu rikkale isiksusele, kes ideaalselt häält valitsedes laulis kõik õigesti ette, andes samal ajal pidevalt juhiseid hingamiseks ja tooni tekitamiseks. Sain kinnitust veendumusele, et taidluskoori paneb laulma tema sisemine toonus, kus kõik on rajatud inimlikule positiivsusele pluss kõrgetele ja väga täpsetele nõudmistele. Tulemus kontserdil, arvestades vaid kolme päeva ja mitte-statsionaarset koosseisu, oli hämmastav!

Charles Kipper, Ene Üleoja ja Roman Toi.

FOTO ERAKOGUST

Sedasama võin kinnitada Toronto ülikooli muusikaosakonna juhataja Doreen Rao tegemiste kohta. Tema juhendada oli neidude koor; vaid kolme päevaga pani ta paika nõudliku programmi ladinaameerika muusikast. Vapustavalt hea oli lastekoor Toronto Children's Choir eesotsas Jean Ashworth Bartle'iga, kes töötab – nagu meie Ellerhein – kolmeastmelise stuudiokoorina. Viimane aste solfedžeerib vabalt, Penderecki "Credo" komplitseeritud materjal loeti *a prima vista* noodist, harjutati ainult üksikuid kohti.

Mai lõpust oli Toronto haaratud suurest rahvusvahelisest projektist nimega "The Joy of Singing within the Noise of the World", mis kestis kuu aega ja tõi kohale tippkoore Peterburist, Uppsalast, Budapestist, Tokyost, Viinist jm, samuti mitmelt poolt Kanadast, kus koorikultuur on tõesti väga kõrge. Esindussaalil Massey Hallis anti kolm kontserti, avakontserdil kõlaski "Credo" nimetatud lastekoori, Amadeus Choir', Elmer Iseler Singersi, viie solisti ja Toronto sümfooniaorkestri esituses. Juhatas autor, kuid pean tunnustama, et kuulata on seda geeniust huvitavam kui dirigeerimas näha.

Nädalapäevad hiljem kuulsin Toronto kuulsat Mendelssohni koori esitamas

Brahmsi "Saksa reekviemi". Koos Amadeuse koori lauljatega moodustas see suisa ideaalse koosluse. Mõlema suurvorme ettekanded olid suurepäraselt tasakaalus, äärmiselt tundlikud ja nõtked – 140-liikmeline koor reageeris täpselt igale dirigendi žestile (Brahmsi puhul oli selleks sakslane Günther Herbig), tuues kuuldavale lausa jumaliku *pianissimo* ja kõlades *fortissimo*'s tihedalt, loomulikult ja sedavõrd kandvalt, et ka vaskpillid võisid koori "katmist" kartmata vabalt mängida – mis tuttav probleem meile, kas pole?

Veel nägin üht põrutavat etendust – Monteverdi ooperit "Poppea kroonimine", esitajaks Ooperiateeljee, kes on spetsialiseerunud barokile ja varaklassitsismile; saatjaks kammerlik Taffelmusik. Etendus oli täiuslik, lavastus lakooniline, ajastule omaste misanstseenidega. Mõjus eriline musitseerimise lust oi kui ohtrate väljapeetud peenutsemistega, mille taga ehe huumor, varjatud grotesk ja mängulisus. Kogu seltskond esines sellise harukordse ühtluse ja puhtusega, millega me siin pole lihtsalt harjunud. Ei tüdine rõhutamast: sealmail ei ole küsimus laulmises ega intoneerimises, vaid selles, kui sügavalt tehakse muusikat.

Mendelssohni kooril on komme kutsuda kaks korda kuus huvilisi ühte

Toronto suurimasse, St Andrew' kirikusse... laulma! Laudakse umbes kolm tundi järjest, võetakse noodid kätte ja lastakse end paarikümnel tegevlauljal vedada, vahepeal lõõgastatakse kohvi juues. Võtsin korra sellest osa, siis lauldi läbi Duruflé Reekviem. Kokku olid tulnud enamasti endised koorilauljad, kelle rõõm laulmisest oli nähtav. Kas ei võiks Eestiski proovida nõnda teha – viia kokku entusiastlik koorijuht, grupp n-ö vedavaid hääli ja "pühapäevamuusikud"?

Koolimuusikast

Kanadas on laulmine ja muusikaõpetus üldhariduskoolides kohustuslik vaid ühe semestri mahu ja sedagi vaid põhikooli osas. Mida saab teha ühe semestriga? Isegi mitte laulma hakata, muusikatundmisest rääkimata! Samas on gümnaasiumidel õigus valida õppeaineteks kujutav kunst, draama ja muusika. Mitmed Toronto südalinna prestiižsed koolid võtavadki tunniplaani nn *art*-programmi. See on teatav arv tunde, mida riik ei rahasta eraldi, vaid mille korraldamiseks peab kool loobuma millestki muust. On olemas raamprogrammid; õpetajal on õigus vastavalt oma profiilile arendada rohkem kas instrumendi- või lauluõpetust. Muusikaajaloole paraku eriti tähelepanu ei pöörata.

Koolimajad ise on pisut kroonulikud, kuna 1970. aastatel, ehitamise aegu, peksis toonane noorus klaasid igal võimalusel sisse – nii kasvavadki nüüd nende endi lapsed päevavalguslampide valgel. Klassides valitseb mõnus boheemlaslik segadus, aga muusikaklassid võtavad silmad vilama, sest pill ripub pilli kõrval, pikolost kontrabassini. Samas kostab võimas nurin, et kõigile instrumente ei jätku, raha kogu aeg vähendatakse jms.

Lastemuusikakoolide võrku pole, muusikasse pürgijad võtavad lisatunde eraõpetajatelt. Tasuta kõrgharidus on aga Kanadas juba ammu unustatud.

Käisin kuulamas kolme kooli kevadkontserte. Ühes kujutas see endast muusikalavastust oma orkestri, lauljate, kostüümide, liikumistrupi ja valgustusega. Kuidas need noored daamid seal laulavad ja tantsivad! Nad säravad ja liiguvad, on kompleksivabad ka oma välimuse suhtes. Kui meil noor ei anna päris modelli mõõtu välja, keeldub ta lavale astumast, sest keegi ütleb kindlasti talle halvasti, seal aga veerevad pak-

sukesed üle lava, ja kuidas veel! Teatris nägin ABBA lauludele üles ehitatud muusikali "Mamma mia", kus üks subrett oli silma järgi otsustades nii 120 kilo raske, kuid kelle liikumine ja näitlejameisterlikkus pluss hea huumorimeelega mängitud roll viisid äratundmisele, et need kilogrammid tulid talle laval ainult kasuks. Seal maal ollakse tõesti heatahtlikud ja tuntakse tegutsemisest mõnu. Teises koolis kuulsin kolme kontserti, kus olid tegevad sümfoonieta, sümfoonia- ja keelpilliorkester, brassbänd ja igasugused rockgrupid, samuti kolm koori. Orkestri mäng ei olnud küll päris täpne, kõik ei häälestunud alati, kuid õpilased tundsid rõõmu muusikas olemisest ja kindlasti on nemad ühed neist, kes hakkavad edaspidi kontserdisaale täitma. Miks ei võiks see Eestiski nii olla?

Ooperipidu Savonlinnas

KERSTI INNO

Savonlinna Ooperifestival tähistas tänavu 90. aastapäeva. Soome vanimal, esinduslikemal ja pikimal suvefestivalil mängiti 5. juulist 4. augustini kakskümmend viis etendust ja anti kümme kontserti. Kavas olid Aarre Merikanto "Juha", Verdi "Rigoletto", Gounod' "Faust", Wagneri "Tristan ja Isolde" ning Reini-äärse Saksa Ooperi (Deutsche Oper am Rhein) külakostina Wagneri "Nürnbergi meisterlauljad" ja Richard Straussi "Roosikavaler".

1912. aastal sai esmakordselt teoks Pariisi Ooperi, Covent Gardeni ja New Yorgi Metropolitan Opera primadonna, kuulsa soome soprani Aino Acté unelm täita romantiline Olavinlinna kindlus ooperimuusikaga. Soovides näidata maailmale soome kultuuri omanäolisust ja mitmekesisust, valis ta kolmel esimesel aastal repertuaari ainult soome oopereid. 1916. aastal nägi Savonlinnas esimese lääne ooperina rambivalgust Gounod' "Faust". Vahepeal majanduslike raskuste tõttu soiku jäänud festival virgus veel korraks 1930. aastal ning vajus seejärel aastakümneteks varjusurma. Temperamentse ja teoka lauljataril alustatud ooperipidu ärkas taas 1967. aastal, et püsima jääda ning 1972. aastal valitud uue juhi, rahvusvaheliselt tuntud soome

bassi **Martti Talvela** innukal juhtimisel kunstiliselt kosuda ja kogu maailmas tunnustust koguda. Karismaatilise isiksusena tõi Talvela festivalile erilise atmosfääri, kuid pidi 1980. aastal juhi ametist ülikulka "Don Carlose" lavastuse pärast loobuma. Järgnevat aastat vahelduva eduga kulgenud festivali töid majanduslikust suluseisust välja **Paavo Suokko** ja kuulus bariton **Jorma Hynninen**, kes on viimased kümme aastat festivali juhtinud ning viinud selle nii kunstiliselt kui ka majanduslikult heale järjele. Publik saab etendusi nautida kindla katuse all mugavates toolides ning pärast pikka ootust valmis tänavu Savonlinnas Kasinosaares oivalise akustikaga 800-kohaline kontserdisaal.

Tänavusel festivalil käis 70 000 inimest, neist veerand välismaalased. Kuigi piletihindade ulatusid sel aastal 34–173 euron, oli 2200 inimest mahutav saal enamasti välja müüdud. Juba 10 000 piletit on müüdud tulevaks suveks. Savonlinna ooperipidu on juba praegu päris lähedal uute juhtide **Jan Hultini** ja hiljuti Tartu augustiõös säranud tenor **Raimo Sirkiä** seatud eesmärgile areneda maailma üheks kuulsamaks ooperifestivaliks.

Roheline tee soome muusikale ja muusikuile

Sel aastal kujunes festivali haripunktiks Aarre Merikanto ooperi "Juha" taaslavastus, nimiosas festivali kunstiline juht **Jorma Hynninen**. Dirigeeris **Jukka-Pekka Saraste**, kes salvestas teose 1996. aastal. Saraste arvates on "Juha" muusika omapärane ja geniaalne, peegeldades tegelaste tundeid, samas omasoodu voolates. Lavastaja **Juha Hemanuse** sõnul on "Juha" kolmikdraama universaalne ja igavene teema, millele annavad omapärase värvingu **Kalevala** juured ja Soome-Vene suhted. Temperamentne karjala kükkants **Ari Numminen** koreograafias tantsugrupilt **Tsuumi** tõi pingelisse draamasse rõõmsat energiat.

Muusikaline teostus ja lavastus pälvisid kiitvaid hinnanguid nii kodumaises kui ka välismaa ajakirjanduses. Tähelepanuväärseim neist on **Cori Ellisoni** tunnustav artikkel ajalehes *The New York Times*, milles kiidetakse lavastust, **Jorma Hynnineni** palavikuliselt intensiivse **Juhana**, **Lilli Paasikivi** draamaatilist õhetust ja sädelevat häält nõudlikus **Marja** osas ning dirigent **Jukka-**

Pekka Saraste, kes on täiuslikult välja toonud kogu partituuri värvikülluse ja psühholoogilised liinid.

Festivali ajal toimusid läbirääkimised "Juha" maailma viimiseks. Tuleval suvel näidatakse Merikanto ooperit **Düsseldorfis**, huvi on ilmutanud ka mitu Ameerika ooperimaja.

Viie aasta eest tähelepanu keskpunktis olnud Rautavaara "Aleksis Kivi" Tallinna toomise osas pidas Savonlinnas läbirääkimisi Rahvusopera Estonia kunstiline juht **Arne Mikk**. Tõenäoliselt saab see teoks 2003. aasta sügisel.

Savonlinna festivali üks põhisuunitlusi on läbi aastate olnud kodumaise muusikateatri arengu toetamine, mistõttu on siin lavastatud arvukalt soome algupärandeid: **Erkki Melartini** "Aino" (1912), **Oskar Merikanto** "Elina surm" (1913) ja "Põhjaneitsi" (1914), **Paciuse** "Kuningas Karli jahiretk" (1914), **Leevi Madetoja** "Põhjamaalased" (1930), **Aarre Merikanto** "Juha" (1970), **Aulis Sallineni** "Ratsamees" (1975), "Punane joon" (1982), "Kuningas läheb Prantsusmaale" (1984) ja "Palee" (1995), **Joonas Kokkoneni** "Viimsed kiusatused" (1977), **Jean Sibeliuse** "Torm" (1986), **Kalevi Aho** "Vöti" (1986), **Paavo Heinineni** "Nuga" (1989), **Einojuhani Rautavaara** "Aleksis Kivi" (1997), **Herman Rechbergeri**, **Olli Kortekanga** ja **Kalevi Aho** triloogia "Aeg ja uni" (2000). Mõnigi eelnimetatuist on valminud festivali tellimusel. Aastaks 2004 on tellitud ooper **Veli-Matti Puumalalt**.

Tänavune juubelifestival vaatas möödunud aastakümnetele tagasi menukamate ooperite galakontserdil, kus esinesid lemmiksolistid, Savonlinna ooperikoor ja orkester ning lastekoor. Juhatasid **Eri Klas** ja **Ulf Söderblom**. Aasta lauljaks kuulutati alt **Ritva Auvinen** (69), kes on festivalil osalenud alates 1967. aastast. Tänavusel festivalil laulis ta **Juha** ema osa ning andis soolokontserdi.

Festivali raames toimus **Timo Mustakallio** konkurss noortele soome lauljatele, kelle professionaalsust võib siinpool lahte vaid imetleda ja kadestada. Seitsmekümne kaheksast (!) soovijast valiti välja kaheksateist lauljat, kellest parimaks osutus sopran **Laura Pyrrö**. Stiimul on suur, kuna võitjale garanteeritakse roll Savonlinna Ooperifestivalil. Konkursi eelmist võitjat **Helena Juntuneni** sai seekordsel festivalil näha

Olavi kindlus.

Uus täht on sündinud – Verdi ooperis “Rigoletto” Gilda osa laulnud noor venelanna Jekaterina Siourina kujunes seekordse festivalipubliku üldiseks lemmikuks. Rigoletto värvika rolli lõi Raimo Laukka.

nii Gounod’ “Faustis” kui ka Merikanto “Juhas”, samuti kuulata tema soolokontserti. Sellest sügisest jätkab ta õpinguid New Yorgis. Mustakallio konkursi laureaadid on tuntud lauljad

Savonlinna Ooperifestivali üks kauaaegseid juhte ja Aarre Merikanto ooperi “Juha” nimiosaline Jorma Hynninen.

FOTOD MATTI KOLHO

Päivi Nisula, Ulla Sippola, Kirsi Tiuhonen, Raili Viljakainen, Walton Grönroos, Jorma Silvasti jpt. Lauluvõistluse on võitnud ka festivali uus kunstiline juht tenor Raimo Sirkiä.

Maailma ooperiklassika tippteosed

Maailmaklassikast on Savonlinnas enim mängitud Verdi ja Wagneri suuroopereid ning Mussorgski “Boriss Godunovi”. Festivali lemmik näib olevat aga Mozarti “Võluflööt”, mis on olnud kahekümne kahe festivali kavas.

Tänavuse ooperipeo avas eelmisel, Verdi juubeliaastal lavastaja Ralf Långbacka ja dirigent Alberto Hold-Garrido ühistööna valminud “Rigoletto”, milles üllatas ja vallutas publiku südamed noor vene lauljatar Jekaterina Siourina Gilda osas. Ajalehe Kaleva kriitik Esko Aho kirjutas, et Olavinlinnas oldi tunnustajaks uue maailmatähe sündile. Siourina jäägitu pühendumine, loomulik musikaalsus, varjundirikas hääling ning imetlusväärne *pianissimo* sädelevais koloratuurides peatas Gilda aarias mitmetuhandelise publiku hingamise ning pani seejärel öndsalt ohkama. See oli Jekaterina Siourina debüüt välismaal. Tema esimene suur lavaroll Gilda valmis kaks aastat tagasi Moskva Novaja Operas. Hetkel on lauljatar veel Vene Draamaakadeemia tudeng.

Topeltmoraaliga Rigoletto värvika rolli lõi Raimo Laukka, keda eesti publik mäletab ehk Tobiase oratooriumi “Joonase lähetamine” ettekandelt. Seitsme aasta jooksul on laulja läbi teinud tohutu arengu. Mantua hertsogi osas oli šarmantne korea tenor Jae-Chul Bao, kes on laulnud eesti publikule “Boheemis”.

Augustis näitas Savonlinna festival oma tempokat ja säravat “Rigoletto” ka Roots Dalhalla festivalil ning Taanis Roskildes. Edaspidi on plaanis end maailmas laiemalt tutvustada – järgmised sihtpunktid on Singapur ja Santiago.

Head vastukajad olid ka 1999. aastal lavastatud Gounod’ ooperile “Faust” – ainuke ooper, mis jäi allakirjutanul sel festivalil nägemata.

Teine selle aasta uuslavastus oli Wagneri armudraama “Tristan ja Isolde”. Muusikaline teostus valdavalt soome solistidega ning Leif Segerstami dirigeerimisel oli suurepärase. Saksa dramaatiline sopran Renate Behle valitses Isolde avarat tundeskaalat. Tristani osas oli tenor Heikki Siukola, kes on seda osa laulnud 130 korda kahekümne viies erinevas lavastuses ja tunnustab, et Wagner on tema jaoks narkootikumiks muutunud. Haruldasi hetki pakkus tippbass Matti Salminen kuningas Marke traagilises osas, mida ta on esitanud

maailma ooperilavadel juba kolmkümmend aastat. Tuntud staaridele olid väarikad partnerid Päivi Nisula Brangänena ja Jukka Rasilainen Kurnewalina.

Inglismaalt pärit saksa lavastaja Karen Stone'i lavastus ja maailmakuula lavakunstniku Robert Israeli lavakujundus ja kostüümid valmistasid aga pettumuse ning raskendasid ooperi jälgimist. Nii lavastus kui ka kujundus olid minimalistlikud – kujunduseks vaid üks purjekaks tõmmatud kangas, viis tooli ning põrandal ohtralt käärdatud tekstiili. Tänapäevane argiriietus ei võimaldanud kangelannas printsessi aimata ning kogu etendus jättis tegelikult kontsertettekande mulje. Eriti võõrastavalt mõjus teise vaatuse kauakestev armastusduett, mille "armastajad" laulsid publikule, üks ühes, teine teises lava ääres seistes. Nurinat kostis nii kalli pileti ostnud publiku poolelt kui ka kriitikuilt. Pahaks pandi sedagi, et lavastaja kontseptsioon ignoreeris koori, mida sai kuulata vaid helilindilt. "Tristan ja Isolde" on kavas ka järgmisel festivalil. Huvitav, kas tõesti samasugusena?

Külalisteatrid Eestist Saksamaani

Alates 1987. aastast kestab festival terve kuu. See osutus võimalikuks külalisteatrite kutsumisega Savonlinna. Gastroleerivate teatrite järjepideva rea alguses on Rahvusooper Estonia (tollase nimega Ooperi- ja Balletiteater Estonia) Bizet' ja Mussorgski ooperitega "Carmen" ja "Hovanštšina" ning Punkaharjus Retretti koobassaalis etendunud Berlioz'i ja Kuldar Singi balletidega "Romeo ja Julia" ning "Karje ja vaikus". Festivali koostöö eestlastega on kestnud juba üle kolme aastakümne. Esimese eestlasena laulis Savonlinnas Hendrik Krumm Šemeikkana Merikanto "Juhas" aastatel 1970–1971. Mati Palm laulis aastail 1981–1985 "Lendavas Hollandlases", Teo Maiste 1991. aastal "Müüdnud mõrsjas", mitu väiksemat rolli on teinud Mart Mikk. Festivali kooris on eestlasi laulnud juba kümmekond aastat, tänava moodustasid eesti lauljad koorist kolmandiku. Meie dirigentidest on siin suurt tunnustust pälvinud Vello Pähn ja Eri Klas.

Estoonlaste "kultuuridessandile" järgnesid Hiina Keskooper, Stockholmi Kuninglik Ooper, Tokio Nikikai-ooper, Praha Rahvusooper, Opera Ebony New

Yorgist koos Estonia Teatri sümfooniaorkestriga, Leedu Rahvusooper, Ungari Riigooper ja Rahvusballiett, Peterburi Maria Teater, Londoni Covent Garden, Strasbourg'i Opera National du Rhin, Tel Avivi The New Israeli Opera, Los Angelese Ooper ning sel suvel **Deutsche Oper am Rhein**.

Sakslased töid külakostiks kaks värskelt ja optimistlikult mõjuvat klassikalist ooperit oma kultuurikeskkonnast Nürnbergi ja Viini atmosfääriga, mis kohandati kiiresti ja osavalt Olavi kindluse eriliste tingimustega, säilitades siiski originaalidee. Nõnda sai ka Savonlinna publiku osa 1875. aastast tegutseva klassikaliste traditsioonidega ooperimaja vaimust ning nauvida tipptasemel kunsti.

Tobias Richteri lavastus Richard Strauss'i "Roosikavalerist" põhines Otto Schenki klassikalisel lavastusel ja kõitis nakatava koomikaga, mis ei piirdunud ainult tegelaste lollitamisega. Eranditult suurepäraseid soliste toetas "Roosikavaleris" Duisburgi ja "Nürnbergi meisterlauljates" Düsseldorf'i orkester ameeriklase John Fiore dirigeerimisel.

Heinz Lukas-Kindermanni lavastatud Wagneri "Nürnbergi meisterlauljates" avaldusid vaimukalt kunsti ja käsitöö piirid. Nauditavaim ja naljakaim oli stseen teisest vaatusest, kus pedantne ja enesearmastaja Beckmesser (Stefan Heidemann), Wagneri vihavaenlase kriitik Hanslicki prototüüp, üritab laulda armuserenaadi Evale (Carola Wilson), mida riuklik, tegelikult aga elutark ja õilis leskmehest kingsepp Hans Sachs (Hans Tschammer) kopsimisega järjekindlalt segab. Tõeline apoteeos pühale saksa kunstile oli ooperi lõpukoor, milles sakslastega liitus Savonlinna ooperikoor. Kuus ja pool tundi kestnud etendus viis kunsti ülevust tunnetanud publiku ekstaasi. Kui tavapublik siiski väljapääsu poole liikuma hakkas, jätkasid ooperit jälgides viise kaasa ümisenud Wagnerifännid ovatsioone.

Need on hetked, mille pärast tullaakse ooperisse ja mida sel festivalil jagus küllaga. Savonlinnas lisandub muusikalisele elamusele ka festivali unikaalne atmosfäär iidses Olavi kindluses kesk idüllilist järvedemaad. Kes seda korra kogenud, igatseb sinna jälle tagasi.

Järgmine festival on 2003. aastal 3. juulist 3. augustini. Tänavusest festivalist jäävad kavasse Merikanto "Juha", Verdi "Rigoletto" ja Wagneri "Tristan ja

Isolde". Uute lavastustena tulevad Puccini "Turandot" ja Wagneri "Lendav Hollandlane". Külalisteatrit oodatakse tuleval suvel aga Tšiilist. Teatro Municipal de Santiago toob Savonlinna kaks ooperit: Sergio Ortega "Joaquín Murieta hiilgus ja surm" ning Bellini "Capuletid ja Montecchid".

Võru Vaskpillipäevad – nonkonformistlik festival

JUKO-MART KÕLAR

Kuusal augustikuul, mil enamik inimesi võtab suvest viimast, võib neile arusaamatuks jääda, mis hea pärast sadakond noorukit, suured pillikohvid kaasas ja ees ootamas viis päeva rasket tööd, juba mitmendat aastat järjest Võru kogunevad. Kuid nagu artikli pealkirigi ütleb, on tegu teisitimõtlete festivaliga, mida põhiliselt hoiab püsti korraldajate-osaletajate entusiasm ja asjaarmastus. 6.–11. augustini toimusid Võrus arvult seitsmendad vaskpillipäevad, asjaosalisena tahaksin killukese neist edasi anda ja altruistlikku meeskonda, kes kogu ettevõtmise taga, ka omalt poolt tänada. Igal hommikul alustati pillirühmade prooviga, pärast seda esineti Võru kesklinnas ansamblikoosseisudega. Järgnes festivaliorkestri ühisproov kõigi kokku sõitnud puhkpillimänguhuviliste osavõtul, õhtupoolikul jätkus töö pillirühmades – bigbändi proovid lõppesid alles veidi enne südaööd.

Esmakordselt osales vaskpillipäevadel ka Võru ja Põlva muusikakooli õpilastevilistlaste kammerorkester. Dirigent **Jaani Randverelt** tahtnuksin küsida, kas ta väheke süümepeinu ka tundis, et sundis orkestrante läbi terve suplushooaja proove tegema. Tegelikult kuulub muusikafanaatikust Randverele au ja kiitus ning samad sõnad ka **Tiina-Mai Arundile**, **Helen Kõrvelile** ja **Mirja Randverele** – nad kõik andsid oma panuse festivali õnnestumise nimel. Kultuuri kontsentratsioon suurlinnadesse, mille üle hiljuti ajalehtedes kurdeti, ei näi vähemalt Lõuna-Eesti kohta küll käivat: 9. augustil kultuurimajja kammermuusika

Võru Vaskpillipäevade orkester.

FOTO MAIDU JAASON

õhtule kogunenud sadakond inimest said superelamuse! Suurlinnaorkestritest ei eristanud seda kammerorkestrit mitte muusikaline tase, vaid sära silmis, mis nii mõnelgi pealinna orkestrandil kaduma läinud... Samal kontserdil astusid üles mitmed ansamblid ja solistid, nende hulgas ka ERSO trompetimängija, rahvusvahelise konkursi laureaat **Ivar Tillemann**. Meeldejäävaim oli siiski **Otsapere**. Kõigepealt esitasid **Jaan** ja **Neeme Ots** kammerorkestri saatel **Biberi Kuus** balletti keelpilliorkestrile ja kahele trompetile; seejärel mängis **Mai Ots** Haydni D-duur klaverikontserdi I osa ja lõpuks **Aarne Ots**, kes uskumatult kiires tempos esitas **Rimski-Korsakovi** tehniliselt üliraske “Kimalase lennu”. See teos meenutab mulle guatemala kirjaniku **Augusto Monterroso** lühijuttu, mis kõlab nii: “Kui ta ärkas, oli ninasarvik endiselt seal.” Alla pooleteise minuti kestnud lugu viis publiku pärast pisikest toibumishetke eufooriasse, ja kui **Aarne** viiendat korda lavale kutsuti, läks “kimalane uuesti lendu”.

Võru Vaskpillipäevade kunstilise juhi **Aavo Otsa** sõnul oli festivaliorkestri tase üllatavalt kõrge ja mängijate individuaalsed oskused aastaga märkimisväärselt paranenud. Ise trompetileeris **Zequiha Abreu** “Tico-tico” ja **Kenny Bakeri**

“Virtuosityga” jõudu katsudes pidin tunnistama, et partiid on tõepoolest rasked, aga midagi ei jäänud üle, *nolens volens* (tahes-tahtmata) tuli mängida! Ja seda ka tehti. 10. augusti galakontserdi küllastajad jälgisid hämmeldunult, kui filigraanselt esitasid veidi ülemeetrimehikesed meile nii võõrast ladinaameerika muusikat. Samal kontserdil astus üles veel **Põltsamaa Gümnaasiumi** orkester dirigent **Urmas Mägi** juhatusel; **Jaan Randvere** saksofoniansambel; **Teet Raigi** juhitud bigbänd, mille repertuaari kuuluvad traditsiooniliselt sellised publikumagnetid nagu näiteks **Bobby McFerrini** “Don’t Worry, Be Happy”; **Aigar** ja **Helmut Kostabi** ning **Aavo Otsa** juhitud festivaliorkester.

Kui Võru Muusikakooli direktorilt **Ilmar Kudult** küsisin, miks ta üldse säärase suure asja ette võtab, vastas ligi neljakümneaastase kogemusega kohalik kultuuripromootor, et see on nende väljund ja võimalus silma paista. Kuna riik ettevõtmist ei toeta, on lastevanematele, linnarahvale ja õpilastele endile vaja näidata, mida “nad seal muusikakoolis teevad”. **Ilmar Kudu** kiitis ühtset töögrupp, eriti just uuendusmeelset **Aavo Otsa**, ja nentis, et kõige olulisem on siiski loominguline moment. Sest kui Võru rahvas kord juba on heas mõttes

laadarahvas, kes tahab leiba ja vaatamängu, siis tuleb seda neile ka pakkuda; kui aga inimesed “Rullnokkadele” või romurallile eelistavad kultuuriprogrammi, on asi ennast ära tasunud.

Dirigent **Helmut Kostabi** kiitis eelkõige noorte pillimeeste märkimisväärselt arengut ja kiiret õppimisvõimet. Sellise repertuaari omandamine nelja päevaga, nii nagu seda tegi festivaliorkester, oleks mõni aeg tagasi olnud võimatu. Kostabite muusikudünastia seeniori sõnul on viimased kümme aastat olnud murrangulised – repertuaar on läinud palju vaheldusrikkamaks ja võim vahetus asjale igati kasuks tulnud. Intervjuu lõppedes toonitas härra **Kostabi**: “Elagu muusika kõikides žanrites!”

Tallinna Noorte Big-Bandi dirigent **Teet Raik**, kes ühtlasi juhtis festivali bigbändi, oli veendunud, et muusikakoolides peaks klassika kõrval ka džässile tähelepanu pöörama. **EMA** magistrandi sõnul tuleks kiiresti üle saada 50 aastat kestnud pausist ning valitsevatele džässistandarditele geomeetrilises progressioonis järele kihutada. Ta kiitis noorte kiiret haaramisvõimet ja julgustas neid džässis vallas initsiatiivi üles näitama. Kui küsisin, mis teda Eestimaal hoiab (teame ju, et läänes saavad bigbändijuhid hülgsummased), vastas dirigent naerulsui, et keegi peab ju ka Eestis seda koormat vedama.

Lõpuks küsisin **Aavo Otsalt**, kas Võru Vaskpillipäevade sisuline külg ei ammendu, põhimõtteliselt on ju ikkagi seitse aastat sama vagu küntud. Selle peale vastas **EMA** õppejõud, et vastupidi, nüüd alles hakkab kõik paika saama; tulevikus on plaanis kutsuda külalisõppejõude, laiendada festivaliprogrammi ja hakata kollektiividega, millel keerukam repertuaar (nagu näiteks bigbänd), juba varem kava ette valmistama.

Eriti meeldis mulle korraldajate ühine seisukoht ürituse tasuvuse koha pealt: “Ei kommertsile, jah sisule!” Lõpetuseks võib öelda, et tänavused Võru Vaskpillipäevad läksid igati korda. Teisiti vist ei saakski, kui õiged inimesed õige eesmärgi nimel õiget asja ajavad. Jõudu ja jaksu korraldajatele ning rohket osavõttu edaspidigi kõigilt “puhkpiletult”.

Leigo Järvemuusika – kõrgkultuur avamaastikul

Väljaspool suuri keskusi korraldatavate massiürituste kasvav populaarsus viimasel ajal – kas siis väikelinnades (Võru, Tõrva) või täiesti looduslikul avamaastikul (Leigo) – on selge ühiskondliku tellimuse kajastus meie väikese planeedi ületsiviliseeritud tehiskeskkonnas. Kui linnalähedane maa on ammu kujunenud hinnatavaks elukeskkonnaks järjest suuremale arvule inimestest, siis süvakultuuri massiüritused on kuni viimase ajani jäänud linnade pärisosaks. Nüüd oleme tunnistajaks suundumusele, kus ka keskustest kaugemal asuvad looduslikult kaunid kohad on saanud väärtmuusika levipaikadeks, kus maastiku looduslikke eeldusi on pieteeditundega, nende eripära rikkumata veel kaunimaks kujundatud. Selles maastikukujunduse uues ja väga suure tulevikuga valdkonnas on Leigo talu järvemuusikakeskus Lõuna-Eesti tüüpilisima kuppelmaastiku süles üks alanud aastatuhande silmapaistvamaid maaelu korraldamise eeskujusid Eestis ja talu peremees Tõnu Tamm kahtlemata eesti suurmees rahvusvaheliseski ulatuses.

Läänemere piirkonna keskset asendit ja maastikulist mitmekesisust arvestades on Eestil suured eelised, et kujundada kultuurmaastikke kultuurihuvilisele turistile ja -puhkajale kütkestavaks meelispaigaks.

Kontsert kui KUULDEMÄNG on nauditav üksnes vaikuse keskkonnas. Viimased üldlaulupeod on muusikalises mõttes palju kannatanud rahvapeo mentaliteedi valitsemise tõttu, kus laulu ajal kõva häälega kõnelemine ei tundugi olevat kultuuriürituse keskkonnareostus, mis muudab muusikalise naudingu saamise võimatuks. Leigo Järvemuusika kuulaja on üllatavalt kultuurne, mäenõlval nagu polekski tuhandeid inimesi. Vaimustav! Ent Leigo Järvemuusika etendus on samavõrra VAATEMÄNGULISED – järvepinnal helgivad

FOTO REIN EINASTO

sajad tuled, vastasnõlval süttivad ja kustuvad kooskõlas muusikaga kümned lõkkesed, andes ehataeva värvidemänguga erakordse elamuslikkuse ja kandes sajan-ditetaguse pärimuskultuuri nägemused kaasaega.

Helikunsti mõju sellises erilises looduskeskkonnas on uskumatult võimas ja arenguruum tundub olevat ammendamatu. Esinejaid, võimendust ja vaatemängulist poolt varieerides on suudetud pakkuda väga erinevaid kunstielamusi. Võibolla peitub vaatemängulisuses ja helivõimenduse liigsetes detsibellides ka oht libastuda välist liigselt rõhutavale ameerikalikule tee. Massilisuse osas on ilmselt küll lagi juba lähedal – loodusmaastiku taluvuspiire on ehk ületatudki, ent autodemassi oskuslik ohjamine näitab arenguruumi ka selles suunas. Leigo toitlustus ja teenindus on meeldivalt mäe teisel nõlval, kuid edaspidi ootaks siiski suurürituste maise poole veel suuremat eraldatust lausa kõrghaljastusbarjääriga. Lähitulevikus sooviks Leigol kuulata väikesekoosseisulist kammeransamblit täiesti võimenduseeta; kuulata, kuidas mozartlikult kerged helid kanduksid vaikselt üle järvevee... Ja üldse, miks ei võiks ka meie avaliku elu paikades – kohvikus, kaubamajas, rongis, lennukil, laeval — olla suurem helitausta valik, et

ka süvamuusika armastajatel oleks kohti, kuhu argielu olmerägas peituda selle käratseva lärmaka maailma eest, laadida end uue energiaga ja vaimselt rikkamana ka vaesena toime tulla...

Eriti hinnatav on Leigo talu kultuuri-suundumustes just orienteeritus süvamuusikale, inimhinge varjatud püsiväärtustele. Mitte odav ja väline, mis ookeanitaguse massikultuurina on agressiivselt ka Vana Maailma vallutanud. Leigo on klassikaraadiolikult lohutav, hingerikkust suurendav suund meie üha jõhkramalt materialiseerivas, raha ahnitemisele suundumas maailmas, kus vaimus, säästlikkus ja roheline mõtlemisviis riiklikul tasandil on jäänud vaid tühja tühni kõminaks.

Peremehe kaugeleulatuvad plaanid maastikukujunduses lubavad Leigo talus näha ka **uudse maastikukujunduse** koolituskeskust. Meiesuguse väikerahva looduslähedase eluviisi kindlustamine eeldab just seda laadi keskkonnakasutuse näiteid. Üha enam baashariduse juurde kuuluva keskkonnatunnetuse süvendamise edu sõltub oluliselt Leigo-suguste kõrgkultuurikeskuste võrgu kujundamisest maal.

Rein Einasto

Heljo Sepp ja Heino Eller 1966. aastal.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Heino Elleri helimaailma avaja Heljo Sepp 80

Heljo Sepa puhul on raske määratleda, milline tegevus on talle tähtsam olnud, kas soolopianisti, ansamblihäälaja, pedagoogi või muusikateadlase oma.

Pianistikarjäär algas vara, kui 15-aastane Valgast pärit tütarlaps võitis 1938. aastal Londonis toimunud noorte pianistide konkursi, mille tulemusena sai ta kolmeaastase enesetäiendamise stipendiumi Briti Kuninglikku Muusikaakadeemiasse. Ansambli töös on Heljo Sepal olnud mitmeid säravaid lehekülgi, üks suurejoonelisemaid neist duo viiulikonstnik Vladimir Alumäega. Pedagoogitöö plusspoolel on hulga soolopianistide ja ansamblihäälajate koolitamine eesotsas Peep Lassmanni, Lilian Semperi, Marje Lohuaru ning pianistide-muusikateadlaste Helju Taugi ja Mart Humalaga. Muusikateaduslikud saavutused on raamatud "H. Elleri klaverilooming" ning "Heino Eller sõnas ja pildis".

Heljo Sepa otsiv vaim ei ole kunagi sallinud paigalseisu ja rutiini. Ilmselt just see viis ta ka Heino Elleri kompositsioonitundidesse, kus ta õppis mõtlema komponistina, analüüsima helitööde vormi ja esitamisnüansse. Enam kui pool sajandit kestnud töö tulemusena on Heljo Sepp suutnud väga delikaatselt

siseneda Elleri loomingu helimaailma. Peenetundelisust on ta üles näidanud ka kuulajate suhtes, püüdes neile mõistatavaks teha mõnegi Elleri komplitseeritud tehnika ja helikeelega klaveriteose. Lastetu Heino Eller tundis end Heljo Sepa vaimse isana ja tänu sellele avanes Heljo Sepal harukordne võimalus seista Elleri loomeprotsessile väga lähedal, kontrollida oma muusikaliste mõtete edasiandmist helilooja enese mõtteavalduste kaudu. Teha kuulajajale selgeks, mis teeb Ellerist Elleri.

Elleri teostele on ainuomane põhjamaise looduse vaigulõhnaline jahe kargus, mis ometi nii liigutavalt südant soojendab. Helides leidis Elleri rikas sise maailm väljenduse tänu seesmisele distsipliinile ja järjepidevusele. Neid omadusi on olnud võimalus õppida ja nende kaudu oma ideid ellu viia ka Heljo Sepal.

1998. aastal, kui Teatri- ja Muusikamuseum asutas Elleri muusikapreemia, ei kahelnud komisjon hetkegi, kellele anda austav preemia esimesena. Selle sai Elleri pärandi teenekaim edendaja **maestra Heljo Sepp**.

Õnne, mõtte- ja vaimuvärskust auväärt juubilarile!

Alo Põldmäe

Eesti Muusikaakadeemia Sümfooniaorkester Berliinis

Augustikuu keskel toimus Berliinis kolmandat korda Euroopa noorteorkestrite festival "young.euro.classic", millel tänavu osales ka EMA sümfooniaorkester Arvo Volmeri juhatusel. Ehkki kava oli nõudlik, esinesid noored festivali 2000-kohalises ning praktiliselt välja müüdnud Konzerthaus Berliini saalis väga edukalt. "Hea oli mängida," tõdesid muusikud kontserdi vaheajal. Selleks ajaks olid kõlanud Veljo Tormise Avamäng nr 2, Eduard Tubina Kontsertiino klaverile ja orkestrile (soleeris Mati Mikalai) ning Toivo Tulevi "Ambra", ees ootas Šostakovitši Üheksas sümfoonia.

Kavas domineerinud rõõmsameelsetele teostele pakkus meeldivat vaheldust spetsiaalselt festivali jaoks loodud "Ambra", mis kõlas Berliinis esiettekandes. "Kuigi kavaleht vihjab lõhnaelamustele Marokos, võivad partituuris esinevad tekstikatked olla inspireeritud ka ülestõusmipühade ajal õhus hõljuvast viirikulõhnast," mõtiskleb helilooja ise. Pastelne kirjeldus, muusika aga on kantud sisemisest intensiivsusest: tunglev, otsiv, tõusvate intervallidega algus läheb üle närviliste flöödi- ja viiulisoolodega keskmiseks osaks, et siis kellakõladesse hajudes lõppeda. Ehkki asjaosalised ise jäid üsna jõuliseks kujunenud ettekandega Berliinis rahule, on kahju, et saksa kriitikud sama teost päev varem pooltühjas Estonia kontserdisaalis ei kuulnud – siis tundus muusikas "lõhnadele" rohkem aega ja ruumi jäävat. Selleaastase "Ela ja sära" stipendiumi saaja Toivo Tulevi sai Berliinis tõesti särada – vaimustunud publik võttis teose vastu braavohüüete ja jalgade müdinaga!

Kriitikute vastukajad Saksa suuremates päevalehtedes olid aga üpris vastuolulised: kord kiideti orkestri kõrgetasemelist musitseerimiskultuuri ja dirigent Arvo Volmeri kindlat kätt, kord peeti esitatud kava igavaks ja ühekülgses. Positiivsetest hinnangutest mainiksin Neue Deutschlandi kriitiku

Dirigent Arvo Volmeri ja orkestri määndžeri Madis Sanderi ühistöö on viinud EMA sümfooniaorkestri paari aastaga arvestatavale tasemel. Pildil orkestriproov Berliini Kontserdimaja saalis.

arvamust, mille kohaselt oli kontserdi mõjuvaim teos Tulevi köitva orkestrikõlaga "Ambra", interpretatsiooniliselt õnnestus enim aga Šostakoviitši sümfoonia. Tubina Kontsertiinos soleerinud Mati Mikalai kohta kirjutas Der Tagesspiegel, et pianist mõistis Tubina muusikat ning suutis rahvaviisid ja jazzilikud kõlad ühtviisi suurepäraselt välja mängida.

"Teie esituses oli kõige rohkem ansamblitunnet," tunnustas EMA orkestri mängu ka festivali korraldaja Katharina Scholl, olles kuulunud kaheteistkümne riigi noori muusikuid. Enim muljet avaldanud orkestrite seas nimetas ta peale Eesti muusikute ka Prantsusmaa, Läti, Leedu ja Ukraina orkestreid. Üldse osales festivalil kokku neliteist orkestrit, peale nimetatute veel Itaalia, Hispaania, Kreeka, Türgi, Šveitsi, Belgia, Saksa ja kaks rahvusvahelist orkestrit.

Heili Vaus-Tamm

Kontserdil kõlas Toivo Tulevi teos "Ambra" esiettekanedes.

FOTOD MAREK VILBA

Eri Klas ja Jüri Alperden uutel postidel

Eri Klas, kel üheksa ametit ja kümnes töönälg, ei pane end eales ootama ja leiab vajalikud minutid, et pärijale vastata. Niisiis – mis uus amet sul see Tallinna Filharmoonia kunstiline juht on ja mida tegema hakkad?

Põhimõtteliselt pole siin midagi uut, kunstilise juhtimisega olen küllalt kokku puutunud. Asi sai teoks Tallinna Filharmoonia direktori Jüri Leiteni ja Tallinna Kammerorkestri kutsel, tegelda tuleb kõigi selle institutsiooni lülidega, s.o Estonian Dream Bigbandi, Tallinna Kammerorkestri jt. Tore oli alanud hooaega koos Leiteniga kokku panna, eriti võib see, et puutun kokku noorte andekate muusikutega. Ühe kuuekontserdilise seeria – TV poolt pealkirjastatud "Klassikat koos Klasiga" – juhatan ise. Iga kontserdi tunnipikkune kava on pühendatud ühele heliloojale ja kujuneb osaks Kadri Tali veetavast projektist "Helisev Toompea" – Toompeal vahvaid siseöuesid ja saale jagub! Tänavu augustis mängisime Mozartit, novembris mängime Haydnit, jõulude ajal Saint-Saënsi, järgnevad Beethoven ja Tšaikovski, nõnda Richard Straussini välja. Solistidena näen just noori andeid nii meilt kui mujalt.

Bigband alustas 11. septembril Piritla kloostriks koos Riho Sibulaga, mälestades aastataguseid traagilisi sündmusi džässiklassika kodumaal (ise juhatasin samal ajal kahte kontserti Ameerika Rahvusorkestriga Washingtoni Kennedy Centre's, kavas ka Brahmsi "Saksa reekviem"). Tunnetan selles moraalse kõrval ühtlasi diplomaatiliselt vastutust. Diplomaatiline missioon käivitub taas ka sarjas "Diplomaatilised noodid" Tallinna Filharmoonias, kus seekord on esindatud näiteks Venemaa ja Ukraina kammermuusika. Plaanis on veel põnev kooslus Estonia teatriga: 30. aprillil ja 1. mail teeme n-ö ooperidžässi, kus laval on lauljad ja bigbänd Antti Sarpila juhatusel, lavaaugus aga istub teatriorkester koos minuga. Teosed, mis kõigepealt kantakse ette klassikalisel moel, kõlavad seejärel džässitöötluses. Kammerorkestriga hakkavad tegema tööd Juha Kangas ja Tõnu Kaljuste, suurendatud koosseisul

seisavad ees omad kavad, ühe neist teeb Andres Mustonen.

Ühesõnaga – olen astunud Tallinna linna teenistusse, ja see on nii või teisiti loogiline. Ka selle poolest, et lõpuks aitab üle ookeanide tuuritamisest. Ajuti lähen magusamatesse kohtadesse küllap edaspidigi, kuid nüüd tunnen erilist rahuldust kodus tegutsemisest. Ees seisab töö Estonias, ühisprojekt Elmo Nüganeniga Linnateatris, kontsert Lydia Rahula poistekooriga jpm. On ütlemata hea tunda, et sind vajatakse!

Jõudu siis! Aga üks asi veel – olid Jüri Alperteni ande austajana üks esimesi, kes juba aastaid tagasi avaldas imetust ja rahulolematust, et seda talenti kõrgemal pool ega arvustusiski vääriliselt ei kviteeritud. Nüüd lõpuks, sedagi n-õ asjaolude sunnil, sai temast Estonia teatri orkestri peadirigent.

Mul on selle üle tõesti väga hea meel. Jüri Alperten on teinud pikka aega märkamatu sellist tööd, mis on olnud sümpaatne nii kuulajale kui orkestrirahvale. Ta on väga andekas, suurepärase kooliga ja arengus võimsalt edasi liikunud. Heatahtlik, positiivne oma loomuselt. Jüri tagasihoidlikkus on kindlasti üks tegureid, miks ta meile nii meeldib, kuid samas on see olnud vist ka piduriks suurema ühiskondliku tunnustuse kogumisel. Ja siiski, mitte dirigendid ei vali orkestreid, vaid orkestrid dirigente. Teistsugustel puhkudel on lahku mindud, maailm on selletaolisi lugusid täis.

Jüri "pidurid" on nüüd paraja müksu saanud!

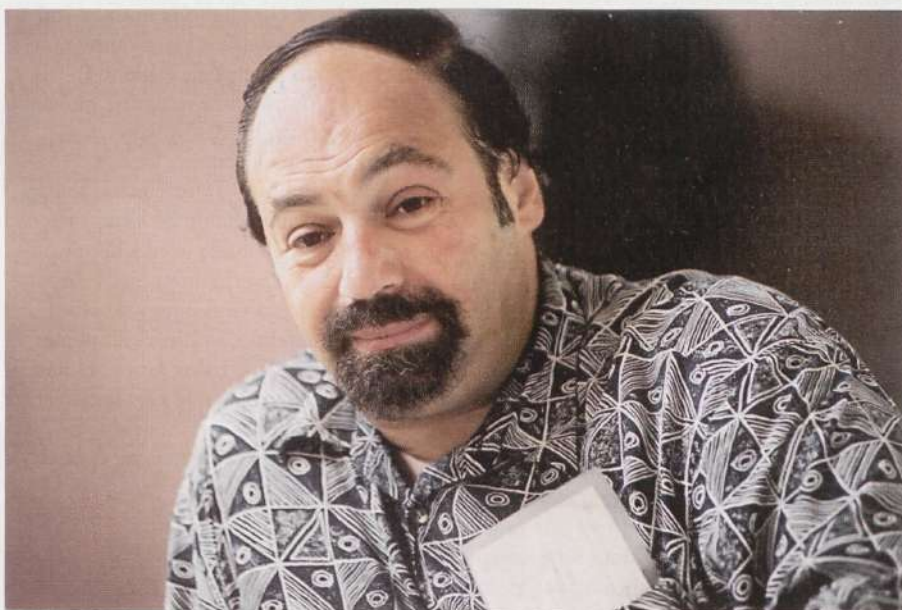
Jüri Alperten, läbi aegade on Estonia peadirigent olnud teatri kunstilise juhi funktsioonides, nüüd tekitati nagu kaks "pead" – sinu kõrval seisab Arne Mikk pealavastajana. Kuidas hakkab niisugune juhtimine kogupildis toimima?

See tulebki meil veel paika panna, kui suur mingi "pea" on ja mida ta teeb. Omavahelised suhted on meil kõik kaks-kümmend aastat olnud täiesti normaalsed; arvan, et erilisi probleeme ei teki ka nüüd. Tõsi, ühtki Arne lavastust pole ma välja toonud, küll aga ettevalmistuse juures olnud. Usun, et loominguks me tunneme teineteist hästi. Sisuliselt muutub minu jaoks see, et pean

Eri Klas Washingtonis Kennedy Centre' ees.

FOTO ERAKOGUST

Jüri Alperten.

FOTO VALLO KRUIUSER/EESTI EKSPRESS

kõigel, mis tehakse, silma peal hoidma, kuid põhiline töö jätkub mul ikkagi orkestriga. Ja loominguks kliima on seal hea. Muide, eks me jätkame ka sümfooniakontsertidega, kuid kvaliteedi seisukohast pean neist tähtsamaks salvestusi. Sellest, nagu paljust muustki, on aga konkreetselt veel vara rääkida.

Kontsertidega ei tohi, olgu öeldud, liialdada, sest mängimisel laval või lavaaergus on erinev spetsiifika. Meie põhitöö on loomulikult teatris.

Olen peadirigendina nüüd uudes seisundis, isegi senisele repertuaarile pean nagu uuel tasandil lähenema ja hetkel pole ma selleks veel valmis. Uuslavastused on ka suures osas juba enne minu praegust staatust planeeritud. Üldiselt mulle meeldiks, kui repertuaar oleks avaram, aga see sõltub kõige rohkem paraku ikka rahast. Sest kui piirduda vaid oma solistidega (aga meil on siin auke!), ahendab see võimalusi, keerukamate ja nõudlikumate partituuride puhul lepinguga tugevaid välisesinejaid hankida pole jõudu. Tegelikult maksab iga "tavalavastuski" suurt raha. Ja nõuab hiigeltööd, sest kvaliteet peab iga eraldi juhul olema maksimaalne.

Konkreetsed eelistusi on mul samuti veel vara esitada, edaspidi aga... Tšaikovski vastu on mul alati nõrkus olnud – "Padaemand" –, Verdilt näeksin heal meelel tema viimaseid, "Rigolettote" järgnenud oopereid – vahelduseks esimestele, mida meil rohkesti tehtud. Minu sõna on esialgu siiski piiratud, olgu koosseisude määramisel või muudes asjades, mis otseselt orkestrisse ei puutu. Olukord on meile Arnega pretseedenditu, kuna meie teatris puudub veel kogemus "kahe peaga" tööks; maailma praktikas leidub vastavaid näiteid küll: muusika väljatöötamisega tegeleb dirigent, kunstilise juhi alaks on aga "tehnilised" küsimused: kus, kes, milles ja millal laulab. Aga repertuaaripoliitika? Koostööst Arnega ei mäleta ma mingeid probleeme, alati on ta lähtunud muusikast. Ootan analoogi algavaski tandemis, pealegi pole õpihimu mind kaugeltki veel maha jätnud. Enne tõsist edasiminekut oleks aga tõtlik oma ideoloogiaga välja tulla.

Vahendanud Ivalo Randalu

Rahvusvaheline jazzielu (vahel) ka Tallinnas

Tallinn pole New York, kus väärt jazzikontsertide vahel valiku tegemine valmistab tõelist peavalu, kuid paremaid päevi tuleb ette ka siin. Üks selliseid oli 23. august. Kui New Yorgi klubides astusid tolle reedel teiste seas üles sellised suurused nagu McCoy Tyner, Richard Bona, trio Paul Motian/Bill Frisell/Joe Lovano ning ansambel Medeski, Martin & Wood, rõõmustasid Tallinna jazzipublikut ungarlase Zoltán Lantosi trio Kadrioru lossi lilleaias ning Göran Larseni trio Eeslitalli terrassil.

Ungari viiuldaja Zoltán Lantosi kolmik tuli Eestisse tähistama Ungari rahvuspiha ning kostitas publikut äärmiselt orgaanilise sulamiga etnilistest kõladest ning jazzist. Lantos, kes on pikki aastaid elanud ja õppinud Indias, ammutab enim inspiratsiooni india klassikalisest muusikast ning kasutab oskuslikult sellelaadilist mõtlemist, läänelikus mõistes tempereerimata häälestust ja meloodiakaunistusi. Viiul on ülimalt sobiv pill *fusion*-muusika mängimiseks (seda kinnitavad muuhulgas *jazz-fusion*'i musternäide Jean-Luc Ponty, John McLaughlini revolutsioonilise Mahavishnu Orchestra *sound*'i üks olulisi komponente Jerry Goodman ja mitmed india viiuldajad, kes on india klassikalise muusika jazzilikus kontekstis esitlenud). Zoltán Lantos esines samasuguse globaalse fusiooni vaimus, lisades indiapärasele näpuotsaga oma kodumaa Ungari kõlavärve ning tubli annuse jazzit. Tema instrumentaariumi kuulusid lisaks tavapärasele (elektri)viiulile ja rikkalikule elektroonikale ka eritellimusena valminud resonantskeeltega viiul ning vokaalsed perkussiooniefektid, milliseid tunneme kõige paremini ehk Trilok Gurtu esinemistest. Lisaks mängisid trios veel spontaanselt ja ebakonventsionaalselt lähenemisega löökpillimängija, kes kasutas nii tavapärasest afrokuuba arsenalist kui ka orientaalset instrumente, ning kitarrist, kes keskendus kaaslastest enam jazzit sõnavarale.

Zoltán Lantosi trio oli esimene esineja Anne Ermi korraldatavast Jazzkaare Sügisjazzi sarjast, mis toob meie publiku ette teisigi välisesinejaid, nagu Saksa

Zoltán Lantos

FOTO JAZZKAAR

pianist Christian von der Golz oma trioga oktoobri hakul ning Prantsuse *free*-saksofonist François Corneloup oma kvarteti eesotsas novembri alguses. Lisaks sellele mahub sügiskuudesse veel mitme Eesti kollektiivi (Eesti Keeled, Oleg Pissarenko kvartett, arabia-aineline tervikkava "1001 ööd" jt) esinemisi.

Omamoodi hooajakava, kuigi mitte nii kõlav ja ambitsioonikas, on ka Tallinnas mitmel korral elavat muusikat pakkuv restoranil Eeslitall. Selles legendaarses kohas (kus on omal ajal esinenud ka näiteks sellised suurused nagu Jukka Tolonen ja Piirpauke) saab nädalalõppudel (tasuta) head jazzit kuulata, sageli astuvad nii väliterrassil kui ka teise korruse Punases toas meie muusikute kõrval üles lähivälismaade Soome ja Rootsi muusikud. Kel oli õnn peale sattuda, võis suvekuude nädalavahetustel Eeslitallis kuulata meil ikka veel üliharuldast autentset afrokuuba muusikat Alberto Gutierrez'i ansamblilt.

23. augusti esineja Göran Larsen on tenor- ja sopransaksofonist, kes esindab rootsi jazzit ülisoliidset taset, kuulumata küll oma maa nimekamate jazzmuusikute sekka. Koos noorte eesti muusikute Jaak Sooääriga kitarril ning Mihkel Mälgandiga akustilisel bassil mängis ta rohkem ja vähem tuntud jazzistandardeid ning tegi seda kammerlikus laadis, millest kumas ehk enim läbi Stan Getzi jahe toon. Eeslitalli tegevus meie ainsa regulaarselt toimiva jazziklubina on igatahes ülimalt tänuväärne ning tasub loota, et koos Jazzkaare hooajakontsertidega aitavad sellised üritused luua regulaarse jazzielu ka ajaks, mil Jazzkaare-Jõulujazzi "hullud päevad" on möödas.

Joosep Sang

Tõnu Reimann, Teet Järvi,
Rolf Uusväli ja Urmas Vuip
ülimenukal kontserdil
Haapsalus.

FOTO ARVO TARMULA

Festival “Viulimängud IX” Haapsalus 23.–28. juulini

Tõnu Reimann, suutsite oma ansambli kontserdiga Haapsalu toomkirikus publiku nii ära võluda, et rahvas aplodeeris seistes. Kammermuusika kontserdil juhtub midagi sellist haruharva. Kuidas see teil õnnestus?

Küsisime endalt, kui palju me õigupoolest tunneme klassikalist muusikat, ning püüdsime Haapsalu festivalil leida sümbioosi traditsiooni ja uue vahel, kujundada kavades terviku, suhtuda igasse esinemisse kui sündmusesse. Nimetatud kontserdil oli eemärgiks taasavastada Mozarti kirikusonaatidest kujundid, meeleolud ja ülesehituse geniaalsus ning tajuda ja vahendada neid värskest. Peab itlema, et meie publik

oskab hinnata kodumaiseid soliste. Kui laval on parimad, ei ole karta mitte kuulajate, vaid toolide nappust.

Huvitav kogemus selleaastasel festivalil oli ka hilisõhtune kirikukontsert, kus kõlas vaid üks teos – Arnold Schönbergi sekstett “Kirgastunud öö”, mille esitasid Arvo Leibur, Elar Kuiv, Arne Pilliroog, Kristiina Pähno ning Teet ja Marius Järvi.

Algul kahtlesime, kas pool tundi muusikat ikka annab välja kontserdi mõõdu, aga kui teose viimased helid kiriku võlvide all vaibusid ja pärast pikka vaikust lahvatas aplaus, oli selge – just selline pidi see kontsert olema! Muuseas, ka siis plaksutas publik seistes.

Traditsiooni ja uue kooskõla oli samuti tšellistide kontsert Uuemõisa lossis. Heitor Villa-Lobose “Aariat” tunneb igaüks kõige erinevamate koosseisude kaudu, aga kui kuulaja viiakse helilooja värvi- ja rütmikirevasse maailma kõigepealt tema Süidiga nr 1 kaheksale tšellile, omandab sellele järgnev “Bachianas

Brasileiras” nr 5 täiesti uued dimensioonid.

Lõppkontserdi valmistas vana hea kombe kohaselt ette orkestri solist ja kontsertmeister Elar Kuiv.

Tundub, et ka keelpillimängijate suvekursused on tõusuteel?

Jah, festivali ajaks saabub Haapsallu iga aastaga üha rohkem noori, kes annavad “Viulimängudele” oma näo nii kuulajate kui ka esinejate poole pealt. Nad moodustavad publiku, millesarnast pole kusagil mujal.

Noored solistid mängivad koos Haapsalu Linnaorkestriga, mis tegutseb juba üle viie aasta. Kursuslased moodustavad nn festivaliorkestri, mille koosseis kasvas tänava juba 121 mängijani ja mida dirigeeris Jüri-Ruut Kangur. Suured arvud pole muidugi eesmärk omaette, kõige tähtsam on siiski kuulamise ja tegemise rõõm.

Üles kirjutanud Reet Marttila

A black and white photograph of Jaan Rääts, a man with glasses and a mustache, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is seated at a piano, looking down at the keys with his right hand resting on his forehead. The piano is a grand piano with a light-colored top. The background is a plain, light-colored wall.

Jaan Rääts
1978. aastal.
FOTO KALJU SUUR

JUBILATE!

Jaan Rääts 70

1932. aasta 15. oktoobril Tartus sündinud Jaan Räätsa muusikutee sai alguse Tartu Muusikakoolis klaverit õppides ning jätkus 1952. aasta sügisel Tallinna Riiklikus Konservatooriumis kompositsiooni erialal. Tal oli õnn õppida kahe tolle aja hinnatuma heliloominguõppejõu, professorite Mart Saare (I–II kursusel) ja Heino Elleri (III–V kursusel) juures. Komponeerimist alustas Rääts aga ammu enne konservatooriumi, luues peamiselt klaveriteoseid. Ka aastakümneid hiljem on klaver jäänud Räätsa üheks lemmikpilliks (tänapäevaks on ta loonud mitu klaverikontserti, 10 sonaati ja palju teoseid erinevatele kammerkoosseisudele klaveriga) – oma roll selles on kindlasti ka heliloojat inspireerinud ning tema loomingut sageli esitanud interpreetidel Arbo Valdmal, Rein Rannapil ja Kalle Randalul. Jaan Räätsa loomingut nimekirjas on suur ülekaal instrumentaalmuusikal – kabeksa sümfoonia, kammer- ja soolokontsertide ning arvukate kammerteoste kõrval on valminud üksikud vokaalteosed. Tema muusikal on väga selge “oma nägu”, ning kõige jõulisemad ja isikupärasemad jooned – energiast pakatav rütmipulss, veidi nihkesse painutatud meloodiakaared ja muusikaliste “kaadrite” kiire vaheldumine – on teinud selle näo kuulajale juba ammu tuttavaks. Sünnipäeva puhul esitavad heliloojale küsimusi tema kolleegid, endised õpilased ja muusikakriitikud.

Anneli Remme: Te olite enne Heino Elleri juures õppimist mõnda aega ka Mart Saare õpilane. Mis ajendas teid õpetajat vahetama, miks ei jäänud te kauemaks Saare juurde?

Eks süda valuta tänini. Tegin haiget ühele eesti andekaimale heliloojale ja minusse väga südamliselt suhtunud professorile. Oleksin võinud kas või ühe aasta veel Saare juures õppida, kuid olin tol hetkel loomingulises alavormis ja uskusin paari kaastudengi innukaid soovitusi Elleri juurde üle minna. Ka Eller osutus minu jaoks heaks õppejõuks, pealegi oli ta väga hea inimene, ning ma ei kahetse, et sain Elleri kuulsat koolkonna liikmeks. Kuid võluvitsa polnud temalgi. Kriisidest tuleb ikka ise jagu saada.

Merike Vaitmaa: Kuidas hindad tagantjärele Tiit Kaskneeme rolli oma loomingus? Ehkki oleks-küsimused pole

mõttekad, aga siiski – mida võiks Tiit Kaskneem teha praegu, kui ta oleks elus? [Tiit Kaskneem (1940–1962) oli pianist, kes mängis esimesena noore Jaan Räätsa klaverimuusikat. Ta lahkus elust omal soovil, olles konservatooriumi kolmandal kursusel – Toim.]

Tiit Kaskneem oli väga andekas ja tark pianist. Tema interpretatsioon sobis minu muusikale ideaalselt. Kui ta oleks elus, siis tõenäoliselt oleks ta kõigele lisaks suurepärase pedagoog. Iseküsimus on see, kuidas tema tundlik natuur kohanenuks tänase rahavõimu barbaarsusega.

Erkki-Sven Tüür: Mis on sinu jaoks inspiratsioonihetk? Millest ammutad jõudu püsitus ja muutuvast maailmast? Mis häirib, mis rõõmustab kaasaegse muusika suundumustes nii Eestis kui ka globaalses mastaabis?

Inspiratsioonihetk on midagi sellist, mis iseenesest sulle ei kuku. Aga kui teose tellijale üleandmiseni on vähe aega jäänud ja ma närvi lähen, siis pole neist kunagi ka puudu tulnud.

See, millest ammutan jõudu, ongi maailma püsitus ja pidev muutumine. Rõõmustab eesti heliloojate läbilöögi- võime rahvusvahelises muusikaelus. Kõike, mis häirida võiks, saab aga kuulamata jätta.

Eino Tamberg: Kuidas näed oma loomingut arengut läbi aastakümnete? Kas täheldad mingisugust stiilipööret, kui jah, siis millal see toimus ja mille suunas?

Minu loominguline käekiri on aastate jooksul küll oluliselt rikastunud, sest olen pidevalt kuulanud erinevate ajastute muusikat ning ka kõigil uutel arengusuundadel selles osas pilku peal hoidnud. Kuid mingit stiilipööret ma oma teostes ei ole märganud. Muusikakriitika on mulle seda mõnikord ka ette heitnud – soovitakse ju igas uues teoses uusi lähenemisi. Kuid mina jätkan ikka samas vaimus. Muusika on osa minu elust ja

“Ma ei ela eriti kaasa muusikalistele soigujatele, kes püüavad helides lahendada maailma probleeme, kasvõi elu ja surma küsimusi.”

ning ma loon teda üksnes oma kujutlustest ja tunnetest lähtuvalt. Kõigele vaatamata on huvitav jälgida ka muusikakriitike arvamusi, seda enam, kui kirjutab Evi Arujärv.

Timo Steiner: Kes või mis on sinu loomingu kangeline, teisisõnu, käivitav mootor? Millest tuleneb, et su muusika on ikka positiivne, energiline ja n-ö üles ehitav?

Minu arvates peaksime olema rõõmsad, et oleme sündinud siia ilma. Ka minu laste kass pöörab päikesepaistel kõhu soojusallika poole ja ilmselt naudib elu kui sellist. Ma ei ela eriti kaasa muusikalistele soigujatele, kes püüavad helides lahendada maailma probleeme, kas või elu ja surma küsimusi. Püüd saavutada pikavältuseliste nootide kombinatsioonidega seda, millega maailma suurimad filosoofid, tuumauurijad või astrofüüsikud pole hakkama saanud, on nagu nii edutu. Muusika on läbi aegade olnud eelkõige elurõõmu väljendajaks, ja minu mootori kütuseks on just see elurõõm.

Kristina Kõrver: Millest tuleb, et eelistate maaelule linnasaginat, aeglasele tempodele kiireid, vokaalmuusikale instrumentaalset ja Schönbergile Stravinski? Võib-olla ma ei eelistakski linnasaginat, kui vaid leiduks maakodu kusagil suure maantee läheduses, et võiksin mööduvate autode müras pidevalt kuulda elu pulssi.

Mulje, nagu eelistaksin kiireid temposid aeglasele, tuleb ilmselt ka sellest, et olen loonud ca 20 instrumentaal-kontserti, mis eeldavad solistidele esitatud kõrgendatud tehnilisi nõudeid. Mitmed neist, näiteks viimastel aastatel saksa tippsoolistidele loodud Viiuli- või Trompetikontsert, kuuluvad virtuooslikkuse mõttes väga kõrgesse klassi. Kuid minu loomingus ei puudu ju ka aeglased tempod.

Mis puutub sellesse, et eelistan vokaalmuusikale instrumentaalset, siis siin sõltub kõik tellimustest. Olen kirjutanud ka paar oratooriumit ja mitu kantataati, neist viimase Tõnu Kaljuste ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori tellimusel.

Miks eelistan Stravinski Schönbergile? Stravinski on lihtsalt võrratult andekam!

Eessõna kirjutanud ja küsimusi vahendanud Kristina Kõrver

KONTRAPUNKT

ARVUTI-ERI: miks eelistab üks muusikategija PCd ja teine Macintoshi?

Tähelepanek elust: neid inimesi, kes arvutiga töötavad ja ei küsi endalt, miks ta just selle konkreetse arvutitüübi taga istub (lihtsaim põhjus: töö juures lihtsalt on kas PC või Mac jne), on tunduvalt vähem kui neid, kellele arvutitüübi valik on emotsionaalsetele, töö iseloomust tingitud ratsionaalsetele või rahalistele kaalutlustele toetuv ülitähtis asjaolu. Teinekord lausa elustiili küsimus. Järgnevad artiklid ja intervjuud annavad minu arvates lühikese, aga ilmeka ja elutõese ülevaate Maci-armastajate ja PC-armastajate mõistusest ja tunnetest. Emotsioonide ja läbimõeldud argumentide kõrval leiab arvamusalaldustest siiski ka paar protsenti sallivust ja isegi viisakust n-õ vastasleeri suhtes.

Ka süünet arvuti-eri lugedes võib märgata, et esialgu ehk vähesel määral, kuid siiski on õhus võimalus, et "suured erinevad" üksteisele vaikselt lähenema hakkavad. Ilmselt on paljud arvutikasutajad maailmas mõelnud, kas arvutiasjandus võib kunagi ühtlustuda ja kas me aastal n ei istu kõik sama tüüpi ning üksnes hinnaklassilt erinevate masinate taga? Kas selline monopol oleks kasulik või hoopis ohtlik? Kuna arvutikasutajate arv ju üksnes suureneb, siis oleks sellisel monopolil – ütleme, Pear PCToshil – maailmas reaalselt ja igapäevaselt ilmselt suurem võim kui NATO-l või rahvusva-

helisel terrorivõrgul. Maailmavalitsemise foobial on niigi suur kandepind ning kui praegu sõltub veendumus, kes on ja kus asub kõike juhtiv ja määrav käsi, iga foobiaohvri fantaasiast, siis ülemaailmne "arvutivalitsus" oleks avalik ja käegakatsutav nähtus, mille ees hirmu tunda.

Uut aparati kastist välja võttes kohtab värsket ja õnnelik (?) omanik pakendil ja tarvitamisõpetuses ka mitmesuguseid hoiatavaid lauseid. Arvuti-eri lugejale edastaksin järgmise hoiatuse: alljärgnevates tekstides tuleb aeg-ajalt ette nimetusi, mõisteid või mõtteahelaid, mis ei pruugi olla täielikult arusaadavad inimesele, keda elu või uudishimu pole sundinud end kurssi viima sellega, mis "arvuti kõhus toimub" (tsitaat Tõnis Kaumannilt). Samuti ei ole suurele osale arvutialasest sõnavarast seni leitud eestikeelseid vasteid ja tõenäoliselt ei leitaagi. Õnneks teevad heliloojad sellest hoolimata, küllaldaselt kogemusi omandanult ja võõrkeelsesesse terminoloogiasse sisse elanult meile muusikat, mida me tahame (või ei taha) kuulata. Ja noodigraafikud teevad ilusaid partituure klassikute teostest, kuigi klassikud ise oleksid selle töö tegemisel kasutatavat sõnavara kuulates võib-olla vajanud nuuskpiiritust.

ANNELI REMME

Ajaloost, väga lühidalt

Minu teada oli Eestis esimene, kes Macintoshiga muusikat tegema hakkas, Lepo Sumera, tolleaegne kultuuriminister. Oma esimest arvutit, mille ta oli äsja Ameerikast toonud, demonstreeris ta Tallinna Muusikakeskkooli kompositsiooniõpilastele kaheksakümnendate lõpul. Demonstratsioon oli muljet avaldav, arvuti (Mac Plus) noteeris, salvestas ja töötles MIDI-infot, juhtis süntesaatoreid (reaalajas). Tookord oli see kõva sõna!

Ise olen Maci kasutaja suuresti tänu juhusele, üheksakümnendate algul tekkis mõte osta kahasse Margo Kõlariga mingi raal, mida saaks muusika tegemisel kasutada. Palusin ühel Soome sõbral vaadata välja sobiv kasutat agregaat, mille järjekordselt reisisit kaasa saaks tuua. Kuuldes, et kavatsen arvutit muusika kirjutamisel kasutada, väitis sõber, et PCd ei tohiks selleks otstarbeks mingil juhul osta. Tol ajal oli see väide tõene, nüüd loomulikult enam mitte.

Sellest ajast päale olengi "paadunud" Maci kasutaja, Windowsi taha istudes tunnen tugevat võõristust.

Miks Mac?

Olen rohkem kui kümne aasta jooksul teinud tähelepanekuid enda ja enamasti PC-kasutajatest tuttavate kohta ja nende põhjal tundub mulle, et loovisiksuse käes on Macintosh tõhusam tööriist kui PC. Miks?

Esiteks, Mac lihtsalt töötab! Nii mõnigi Windowsi kasutajast tuttav on imestanud selle üle, et panen hommikul arvuti tööle ja õhtul kinni. Kuna enamasti raal vahepeal kinni ei jookse, ei pea seda ka päeva jooksul uuesti käivitama.

Teiseks, PC kasutajale tundub hämmastav, et millegipärast ei pea ma aeg-ajalt operatsioonisüsteemi uuesti üle installerima. See on aga tüütu ja aeganõudev tegevus, kuna sellega kaasneb enamasti ka suure osa tarkvara uuesti installimine.

Kolmandaks, viirused liiguvad enamasti Windowsi platvormil, neid on kümneid tuhandeid ja tuleb aina juurde. Maci puhul on asi teisiti: minule teada olevalt on Eestis Maci viirusi liikunud vaid paaril korral.

Neljandaks, riistvara kokkusobivus ja kvaliteet. Nii mõnigi PC kasutaja, kes on ostanud "viimase peal kiiretest kompo-

Tõnis Kaumann — helilooja.

Tõnis Kaumann: Mac OS X on kõige loogilisem ja esteetiliselt kõige ilusam opsüsteem

nentidest” kokku pandud masina, on pidanud tõdema, et mitmed komponendid ei tööta nii, nagu peaks. Näiteks ei sobi modem kokku emaplaadiga, või siis ei ole kaasas toimivat tarkvara, mis paneks CD-kirjutaja plaate kirjutama. Maci kasutajale on säärane problemaatika üldiselt võõras.

Kogu see eelnev jutt on muidugi kirjutatud inimese seisukohast, kes tahab lihtsalt probleemituult tööd teha, teadmata, mis arvuti “kõhus toimub”. Kui kellelegi pakub huvi ja rahuldust arvutiga seonduvate probleemide lahendamine, soovitan osta ilmtingimata PC — võimalikult kiire ja odava. (See jutt ei kehti loomulikult tuntud firmamärgiga kvaliteet-PCde kohta, need töötavad sujuvalt, kuid on ka Maciga samas hinnaklassis.)

Uus süsteem

Mis teeb kasutaja jaoks Macist Maci ja PCst PC? Jätaks siinkohal välja arvuti välimuse, mis pole hoopiski mitte ebaoluline... See on operatsioonisüsteem (lühiduse huvides edaspidi “opsüsteem”). Praegu tundub loomulik, et personaalarvuti kasutajakeskkond on graafiline, kaheksakümnendate keskel sai aga esimene

Macintosh PC kasutajatel tögada — “õige” arvuti pidavat siiski töötama tekstirežiimil nagu DOS. Graafilise opsüsteemiga Macist esimese Windowsi versioonini läks veel aastaid. Rääkides Maci opsüsteemist, tuleb meelde ütlus: kõik uus on unustatud vana. Nimelt on Maci opsüsteem teinud hiljuti läbi uuenduse, mis on personaalarvutite lühikeses ajaloos unikaalne. Uue opsüsteemi nimi on Mac OS X (Rooma 10, mitte “iks”). Üks vanimaid, loogilisimaid ja täiuslikemaid opsüsteeme on UNIX. Olulist osa mängib siin ka arendustöö kestus (UNIXi arendamine algas kuuekümnendatel). PC peal (ja ka Maci peal) on võimalik jooksutada Linuxit, mis on samuti UNIXilaadne süsteem, kuid kahjuks napib sellel platvormil professionaalse muusiku jaoks vajalikku tarkvara. Apple on võtnud aluseks UNIXi ja ehitanud sellele peale oma graafilise liidese. Nagu polekski midagi erilist, graafilise liideseiga UNIXit on ennegi nähtud. Eriliseks teeb uue süsteemi see, et sellesse on sisse ehitatud väga hea audio ja midi toetus, rääkimata graafikast jne.

Uus süsteem on leidnud sooja vastuvõtu ka tarkvaratootjate hulgas, seega pole karta ka Linuxile omast tarkvarapuudust.

VÄIKE MUUSIKA-TARKVARA ÜLEVAADE

Notatsioon

Maci notatsioonitarkvara kaks levinumat programmi on Finale ja Sibelius (mõlemad töötavad ka PC platvormil). Kummalgi programmil on oma plussid ja miinused. Finale plussiks on võimalusterohkus, sellega kaasnevaks miinuseks aga programmi komplitseeritus. Heliloojale pakuvad huvi Finale IRCAMi lisamoodulid.

Sibeliuse plussiks on tema loogilisem ülesehitus ja kiirus. Puuduvad aga mitmed Finale võimalused ning ka hind on veidi kõrgem Finale omast.

Kokku võttes on mõlemad programmid väga head, õige notatsioonitarkvara valik sõltub iga üksiku kasutaja vajadustest ja eelistustest. Tänu tihedale konkurentsile on programmid teineteisele lähenenud: Finale struktuur on muutunud loogilisemaks ning Sibeliuse võimalusi on täiendatud.

Audio-MIDI

Macid on kasutusel paljudes professionaalsetes ja kodustuudiootes. Seda, kui oluliseks Apple peab muusikatarkvara, näitab ka Emagicu ost 2002. aasta suvel. Emagicu tuntuim programm on legendaarne sekvenser Logic. Halb uudis PC kasutajatele: septembrist 2002 lõpetatakse Emagicu toodete arendus ja tugi Windowsi platvormile. Üks parimatest sekvenseritest on ka Mark of the Unicorni (MOTU) Digital Performer (vaid Macile).

Virtuaalsed instrumendid

Tänapäeva Macid on piisavalt kiired, et hoida käigus ka virtuaalseid instrumende: sämplereid, süntesaatoreid, efektmooduleid. Virtuaalinstrumentide eelisteks on nende suhteline odavus, kaabelduse puudumine ja kasutusmugavus. Sellel keval selgus mulle tõsiasi, et enamikku minu tööruumis olevat kola (süntesaatorid, efektmoodulid, mikser) asendab nüüdsest tarkvarasämpler. Tõepoolest on mugav, ja saundid on ka paremad! Tarkvarasämplerite kasutajad peavad arvestama sellega, et mälu (RAM) ei tohi koonerdada, 1GB pole liiga palju, tänapäeval ka mitte liiga kallis.

MÜÜDID

Kuni üheksakümnendate keskpaigani olid Mac ja PC kaks erinevat maailma. Ühilduvusprobleeme oli kõikjal, alates dokumentide vahetusest ja lõpetades lisaseadmetega. Müüdid Maci ja PC ühtesobimatusel on visad kaduma, kummutaks siinkohal mõned levinumad.

1) Failide ühtesobimatus.

Levinumad programmid töötavad nii PC kui ka Maci peal ning nende faile saab vabalt kas interneti või CD kaudu platvormide vahel liigutada. Finale ja Sibeliuse failid, audio- ja MIDI-failide formaadid, kontoritarkvara, graafikaprogrammid jne. NB! Ei tasu faile PC peal disketile kopeerida, kuna disketiseade kui tarbetu relikvium ei ole Macidel juba mõnda aega kasutuses.

2) Tarkvara kättesaadavus.

"Macile pole programme saada." See väide on tõene sel juhul, kui programmide all mõeldakse illegaalset tarkvara. PC piraattarkvara on tõepoolest palju rohkem liikumas kui Maci oma. Arvutil töötav professionaal ei tohiks küll oma tegevust illegaalsele tarkvarale rajada, seda nii eetilistel kui ka seaduslikel põhjustel. Tarkvara ostes on PC ja Maci versioonid sama hinnaga. Tänu globaalsele internetikaubandusele on Maci tarkvara ka väga lihtne hankida.

Niisiis: ühendatud on UNIXi stabiilsus ja töökindlus ning Maci uus graafiline keskkond. Mitmed muusikatarkvara tootjad on OS X-ne kuulutanud *de facto* parimaks keskkonnaks digitaalaudio ja MIDI jaoks.

Oma isikliku kogemuse põhjal võin öelda, et Mac OS X on kõige loogilisem ja ka esteetiliselt kõige ilusam opsüsteem. Pole mõtet hakata pikalt kirjeldama kasutajaliidest ja ette lugema süsteemi võimalusi ning kaasasolevaid programme — nimekiri tuleks liiga pikk. Huvitatud peaksid lihtsalt minema Maci maaletooja kontoris.

Suured muutused tekitavad loomulikult ka veidi segadust: osa tarkvarast töötab juba ammu OS X-ne all, osa on alles ümberprogrammeerimisel. Segased ajad lõpevad eeldatavasti lähima kuue kuu jooksul ja selleks ajaks peaks ka enamik muusikatarkvara olema uue süsteemi alla viidud. Seni aga kasutavad paljud muusikud edasi "vana" opsüsteemi (OS 9), mis on samuti hea ja töökindel.

Müüginumbrid

Tahes-tahtmata tekib küsimus, et kui muusiku jaoks tundub Mac olevat parem

kui PC, miks siis näitavad müüginumbrid risti vastupidist? Olulisim põhjus on vist Eesti arvutikasutaja hinnatundlikkus. Mitmed inimesed, kes on vaagnud, kas osta Mac või PC, on valinud viimase just selle pärast, et ostuhetkel tuleb PC eest vähem raha välja käia. Rõhk on siinkohal sõnal ostuhetk. Pikemaajalisel kasutamisel hakkab rahaline vahe vähehaaval kaduma: Mac püsib harilikult kauem kasutuses kui PC, vähem kulub aega (loe: raha) mitmesuguste probleemide lahendamisele ja lõppkokkuvõttes saab kasutatud Maci veel ka arvestatava hinna eest maha müüa.

Tegelikult on ju ka mujal maailmas PC kasutajaid palju rohkem ja loogiliselt võttes peabki see nii olema. On ju PC n-õ masstoodang, mida valmistavad tuhanded ettevõtted, Macide toodang on aga ainult Apple'i kontrolli all.

Midagi halba ka...

Karistuseks hea arvuti ja opsüsteemi eest peavad Maci kasutajad Eestis taluma ka pisikesi ebamugavusi.

Maci kasutajale ei oska abi anda paljud teenuse pakkujad. Helistades näiteks interneti teenusepakkuja klientide telefonil, on mitmed kuulnud väidet, et ühen-

3) Maci hind.

Uus Mac on umbes kaks korda kallim kui uus PC. Õige, kuid ainult siis, kui võrrelda Maci odavate, kohapeal kokku pandud PCdega, mille komponendid on tihti peale kahtlase kvaliteediga ning tekitavad probleeme riist- ja tarkvara ühtesobivusel. Kui võrrelda samaväärsel konfiguratsiooniga Maci ja tuntud firmamärki kandvat kvaliteet-PCd, on pilt teine, mõlemad on samas hinnaklassis.

4) Maci lisaseadmed on kallid.

Vale. Tänapäeva Macidel kasutatakse samu kõvakettaid, mälusid, monitore, printereid jm lisaseadmeid, mida PCdelgi. Ajad, mil Macidel ja PCdel kasutati erinevaid siine ja porte, on möödas. IDE, PCI, SCSI, USB, Firewire jne on standardid, mida kasutatakse nii Macil kui ka PC-l.

5) Kiirus.

PC-l on rohkem megahertse kui Macil, järelikult on PC kiirem...

Tavakasutajad võrdlevad oma arvutite kiirust mega- ja gigahertsides, seega tundub, et 2-gigahertsine PC peaks olema kiirem kui 1-gigahertsine Mac. Tegelikult iseloomustab taksagedus vaid seda, mitu töötsükli teeb protsessor sekundis. See, kui palju protsessor ühe tsükli jooksul teha suudab, võib aga olla hoopis erinev. Macis kasutatav 1GHz G4 protsessor ületab jõudluselt näiteks 2GHz Pentium 4 oma. Seega ei anna PC ja Maci võrdlemine "hertsides tasandil" arvutite tegelikust kiirusest mingit pilti.

dus sellepärast ei töötagi, et kliendil on Mac. Säärane väide tundub absurdne ja naljakas, aga algaja Macikasutaja võib see ära ehmatada küll...

Eesti keel. Hetkel tundub küll lootusetu, et Maci opsüsteem ja levinumad programmid meie keelde tõlgitaks. Kasutajaskond on liiga väike ja projekt oleks majanduslikult mõttetu.

Mitmed internetilehed eeldavad, et kasutajal on Windowsiga arvuti. Näiteks U-neti uus internetipank ei tööta Maciga, samuti ET Netifon. Eks siis hoiame oma rahamäed Hansapangas ja kasutame Netifoni asemel teisi võimalusi.

Need ebamugavused on minu meelest siiski tühihised. Mõeldes tagasi oma umbes kaheteistaastasele tööstaažile Maci taga, olen rõõmus, et minu esimeseks arvutiks sattus juhuslikult Mac. Arvutiprobleemide tõttu pole mul esinenud tõsisemaid töökatkestusi, samas kui mitmed tuttavad on oma PCdega korduvalt hädas olnud. Muuseas, oma kasutatud Macid olen müünud tuttavatele ja enamik neist on siiani kasutuses. Kuigi Macide eest olen pidanud ostuhetkel tõepoolest rohkem raha maksma kui PC eest, on kõik masinad suhteliselt kiiresti tehtud kulutused

Tiit Aunaste: Mac on usk ja harjumus, rätsepaülikonna-väärilise PC saab kokku panna kodus köögilaua

Milliste arvutitüüpidega oled sa elus kokku puutunud?

Kaheksakümnendate lõpul, kui Ruja laiali läks, hakkasime tegema bändi Data. Esimeseks arvutiks oli Yamaha MSX, järgmisena tuli Atari 1024ST, mis võrreldes tänapäevaste võimalustega oli väga nigel, aga kõik sai tehtud, sest me mängisime lood kokku Eesti Raadio stuudios. Kodutööks oli klahvpillide ja trummide sissemängimine, raadios salvestati see kõik audiona. Töö juures on praegu ka viis Maci hooldada, kuid enamik tööd käib ikka PCga: kirjastamistööd on raske Maciga teha, sest kui tahta näiteks korrektses eesti või vene keeles teksti küljendada, siis praegu pole PC-le vastast ei programmide valikus ega ka töökindluses.

Agas kui me nüüd ainult muusikale keskenduksime?

Inimesed jagunevad kahte leeri, ühed arvavad, et muusikaga tegelemiseks on kõige parem Mac. Mina enam nii ei arva, õieti pole kunagi arvanudki. Macil olid omal ajal väga tugevad kõvakettasalvestuse süsteemid, aga PC on ülipikkade sammudega järele tulnud. Praegu ei näe ma mingit põhjust, miks hakata kuskil stuudios Maci platvormi arendama.

Mida ma muusika tegemisel kasutan? Emagicu Logic Audio Platinum 5.1.3-e, mida pean üheks kõige paremaks midi- ja audioprogrammiks (ja mitte ainult mina). Sellega saab teha praktiliselt kõike. Võin väljastada valmisproduktiooni kodust lahkumata. Kasutan audio *loop*'e, mängin peale kitarrid ja klahvpillid. Enamasti käibki töö audiofailidega, mis võimaldab juba töö käigus kasutada korralikke efekte. Kodustuudios saan kõik peale laulu ära teha. Laulu salvestamiseks tuleks ikka stuudiosse minna, seal on paremad mikrofonid.

Mikrofonid või akustika?

Mõlemad. Selle põhja, mis ma olen kodus teinud ja millele tahan peale laulda, võtan CD peal kaasa, stuudios läheb see kõvaketale, lisatakse vokaaliosa ning see rändab tagasi koju. Logic Audio Platinumil on väga head audioprotsessorid. Kõik, mis on vajalik heli lõplikuks töötlemiseks, on programmi sisse ehitatud.

Äkki räägiksid pikemalt põhjustest, miks sa töötad PCga ja mitte Maciga?

Märksõnaks on jõudlus ning millist hinda selle eest maksta peab. Ma tegin just praegu võrdluseks ühe tabeli. Kui me

räägime stuudiost kas siis PC Windowsi või Maci baasil, siis testi tulemused on sellised. Võrdluses on kasutatud kahte masinat: PowerMac G4+ 1000 MP (multiprotsessor) ja PC AthlonXP 2200+. Masinad on komplekteeritud sarnaselt: 768MB operatiivmälu, kaks 80 GB WD kõvaketta (üks süsteemile, teine audiele). Lisaks CD põletaja ja GeForce3 Ti500 videokaart.

PC komplekti hinnaks saame 200 krooni alla 19 800 krooni, koos WindowsXPga 22 000 krooni. Professionaalse helikaardi eest arvestame juurde umbes 12 000 krooni. Testis on kasutatud RME Digi9652-te (670 dollarit), mis praeguse valuutakursi järgi peaks maksma 12 700 krooni.

PowerMac G4+ 1000 MP maksab Eestist ostes 52 900 krooni. Lisame 512 MB mälu (2560 krooni) ning veel ühe kõvaketta (80 GB). Saame kokku 57 460 krooni. Helikaardiks on valitud MOTU 2408 mkII, mis tänase dollari kursi järgi maksab 17 100 krooni. Me saame kogu selle süsteemi hinnaks umbes 74 500 krooni. Hinnavahe PCga on 39 855 krooni.

Nüüd seletan digitaalse audio juures kasutatavat mõistet *latency*. See näitab aega, mis kulub heli tekitamisest kuni selle kostamiseni kõlaritest. Mida väiksem number, seda parem süsteem. Üldiselt arvatakse, et see ei tohiks olla alla seitsme millisekundi. Kümme millisekundit on veel talutav, sellest suurem number on juba kehv näitaja. Olen kindel, et trummipartii sisestamisel tekivad tõsised raskused. *Latency* on muudetav, piirid seab süsteemi arvuti+audiokaart võimsus.

Edasi teeme jõudlustesti. See baseerub *Platinum verb*'i kasutamisel.

SIBELIUS®

THE MUSIC NOTATION SOFTWARE

Austatud heliloojad, arranžeerijad, muusikatudengid!
Kaasaegseim muusikaprogramm Sibelius on nüüd veelgi täiuslikum!
Küsi demo-CDd ja infot tel **64 18 315** või tule Roosikrantsi **6-110**.
S P M U U S I K A P R O J E K T

Test on universaalne ja on saadaval Logicu kasutajate kodulehel http://www.digitalnaturalsound.com/logic_dsp/index.shtml. Selleks kasutatakse kahesekundist helilõiku, mis pannakse lõputusse tsükklisse, ning hakatakse lisama efekti *Platinum verb*. Igale helirajale saab panna kaheksa *insert*'i. Kui süsteem tuleb toime esimese kaheksaga, võetakse uus kanal koos sama audiofailiga ning lisatakse uuesti kuni kaheksa efekti. Seda tehakse seni, kuni süsteemis tekib esimene tõrge. Seejärel vähendatakse efektide hulka tasemeni, kus kogu süsteem töötab stabiilselt, ilma kuuldavate krõpsude ja krõbinateta.

Ja nüüd siis tulemused: Mac "seedis ära" 22 *Platinum verb*'i, aga PC 44! Ning mis kõige huvitavam, PC süsteemi latency oli väga väike – 3 ms, Mac kannatas probleeme tekitamata välja 12 ms ehk siis 4 korda vähem. Kui me hakkame sellise võimsusega Windowsi baasil masinat komplekteerima, oleks väga raske kulutada rohkem kui 8000 krooni + helikaardi hind.

Järeldus: Maci eelistamisel peaks olema püstihull või omama väga palju raha!

Järgmine argument PC kasuks on WindowsXP ja Windows 2000-e töökindlus. Poole aasta jooksul pärast süsteemi komplekteerimist ei ole mu masin kordagi "hangunud". Ei süsteem ega Logic Platinum. Puhas loomisrõõm.

PC-l töötamiseks on võimalik valida endale (hinnalt ja kvaliteedilt) sobiv helikaart suure hulga kaartide hulgast. Samas teeb PC kasutamise raskeks süsteemi häälestamine tööks muusikaga ning standardne *setup* selleks ei kõlba. Kui võtta pakendist välja masin koos eelnevalt installeeritud süsteemiga, võib mürki võtta, et Logic ei suuda korralikult mängida isegi ühte stereokanalit. Paraku Eesti arvutifirmadel praktiliselt puudub kogemus, kuidas koostada töökindel ja tõhus MTM (Muusika Tegemise Masin). Minul kulus teemasse süvenemiseks umbes kaks kuud. Nüüd on see ennast kuhjaga tasunud, sest peale oma MTMi olen ehitanud veel kaks samasugust ja pakkunud häirimatut töö rõõmu ka teistele.

Macil on muidugi oma eelised – ilus ja kvaliteetne korpus ning inimsõbralik operatsioonisüsteem. Sa võtad masina pakendist välja, lülitad voolu sisse ja annad kuuma. Ei mingit sättimist ega

Tiit Aunaste – kitarrist ja vokalist, kirjastuse Koolibri arendusdirektor, Eesti esimese digitaalse pildipanga Focus asutaja, kes taaselustas sel aastal koos Igor Garšnekiga ansambli Data.

mõtlemist. Nagu hamburger. Samas põhineb Maci kasutamine paljuski müütidel ja kasutajad meenutavad mingi müstilise ususekti liikmeid – pühendunud ja muu maailma vastu sallimatud, dialoogi võimatus nendega puudub. Enamik Maci kasutajatest pesitseb reklaamibüroodes, kus väline sära on määravama tähtsusega kui mingi programmi jõudlus.

Kas sa tegeled ainult helimaterjaliga, noodiga mitte? Kas sul Finalet läheb töös vaja?

Ma tegelen muusikaga, mille juures noot ei ole primaarne, peale selle on Logic võimeline muusikat ka noodistama. Finalet kasutame kirjastuses.

Kui palju on sul PCga töötades ette tulnud, et programmid lähevad omavahel konfliktiks?

Enam mitte. Masinad töötavad nagu kellavärk, ei ühtegi krõpsu ega kahinat. Pärast kolimist 2000-le ja XP-le olen unustanud, mis asi on programmide kinijooksmine.

Sa ei söima iga päev Bill Gatesi?

Pole mingit põhjust. Probleemid tekivad siis, kui ei osata korralikult süsteemi häälestada. Näiteks XPga on kaasas palju igasuguseid kelli ja vilesid, need saab aga kõik armutult välja rookida, et arvuti saaks tegelda täpselt sellega, milleks ta on kokku pandud.

Kogu süsteemi stabiilsuse aluseks on loomulikult "raud" – emaplaat, mälu tüüp, protsessor, kõvaketas. Selle juures koonerdada ei tohi. Alati on mõistlik teha järeldusi teiste kogemustest, siin on suureks abiks uudistegrupid. Tänu internetile on enamik probleeme ja soovitusi dokumenteeritud ning nad asuvad hiirekliki kaugusel. Esimese MTMi panin kokku kodus köögilaul – kogemuste omandamiseks. Süda natuke värises sees, aga kui voolu sisse lülitasin, hakkas kõik tööle. Mu viimased masinad on ehitatud 2 GHz-e Pentium 4a protsessori baasil. Athlonit on mõtet kasutada siis, kui eelarve on piiratud, selle baasil saab ehitada odavama, ent lärmakama masina.

Targalt komplekteeritud PC on nagu rätsepatilikond. Ka sõpradele olen komplekteerinud masinad vastavalt nende vajadustele, seni pole keegi nurisenud ega Bill Gatesi nime suhu võtnud. Viimati sai teda kerutud aastaid tagasi, kui maadlesin W98ga.

Ma kuulen esimest korda nii positiivset hinnangut PC-le ja Windowsile.

Need on hästi hoolega läbi mõeldud ja ehitatud süsteemid. Ega siis tavaliselt Windows süüdi ole, et keegi paneb püsti süsteemi, mis peaks võimaldama helisalvestust ja mängu, Office'i kasutamist kontoritööks ja veel igasuguseid multimeedia tilinaid koos animeeritud kursoriga. Piltlikult öeldes on see sama, nagu manustada enne mälumängu neli õlut ja natuke veini, siis kiiresti kaks suurt viskit – ja siis stuudiosse, otse eetrisse, kaasas kruus kohvi "Vana Tallinnaga"!

Peab meeles pidama, et iga uue programmi või komponendi lisamine võib rikkuda eelneva koosluse.

On sul mingeid erilisi ootusi arvutite suhtes, mis näiteks kahe aasta pärast turule tulevad? Mis võiks paremaks minna või lisanduda?

Audio *workstation* ei ole kunagi liiga kiire. Kontoritööks ei ole kiiremaid arvuteid vaja, aga kui räägime heli- või videotööstusest, siis selleks ei ole ükski arvuti ülearu kiire. Kiiremate arvutite puhul peaks leidma paremaid lahendused jahutamiseks ja müra summutamiseks.

Üks asi on aga selge – Maci maastuudiosse ei ostaks!

Noodigraafiku ja kirjastaja arvamus: Mac jookseb kiiremini

Intervjuu Heiki Laanemaaga

Milliste arvutitüüpidega oled sa töötanud?

Eelkõige Macintoshiga, ka PCga ja kunagi Silicon Graphicsiga. Igapäevast põhitööd teen ikkagi Maci peal. Ainus asi, mida ma PCga teen, on meilide saatmine. 99,99 protsenti tegevusest toimub Maciga.

Kaua oled Maciga töötanud?

Juba üheksakümnendate algusest, umbes sellest ajast saadik, kui muusikaakadeemia stuudiosse esimene Macintosh tuli. Mul on palju Macintoshe olnud, nii Powerbooke kui ka suuri lauarvuteid.

Miks sa just Macile truuks oled jäänud?

Sellel on väga mitu põhjust. Üks kõige olulisemaid on see, et töötades Maciga, ei pea ma kunagi oma pead vaevama, kust leida mõnda *shortcut*'i ehk teatud klahvide kombinatsiooni, mida saab automaatselt klaviatuurilt võtta, ilma et peaks hiirega üleliigselt mööda ekraani ringi jooksuma. PC-l on need sageli kuhugi nurga taha peidetud ja ebamugavad kätte saada. Pahatihti on aga need "nurgatagused" kõige olulisemad tööoperatsioonid.

Kindlasti on kirjastajatöös Maci eeliseks veel see, et enamikus trükikodades ja reprokeskustes töötavad graafikud-disainerid Macintoshiga, kuna info kättesaamine ja vahetamine on sellel märkimisväärselt lihtsam ja mugavam kui PC-l. Muidugi, asi on jõudnud nii kaugele, et kui veel paar aastat tagasi oli probleeme PC ja Maci failide vahetamisega ja tekkis kõikvõimalikke *error*'eid, siis praegusest ajast mulle selliseid juhtumeid eriti ei meenuki.

Samuti on üks põhjus, miks ma olen Maci juurde jäänud, see, et olles ka helilooja ja väljaspool Eestit suuremates stuudiotest lindistanud, olen näinud, et ka seal toimub töö Macintoshidega.

Heiki Laanemaa.
FOTOD ERAKOGUST

Kas sind arvuti valikul hind on mõjutanud?

Kui ma üheksakümnendate keskel töötasin Macintoshi müüjana firmas IM Arvutid, oli ausalt öeldes suhteliselt raske kliendile selgeks teha, miks ta peaks ostma 100 000-kroonise arvuti, kui PC hinnad olid tol ajal 30 000–40 000. Mind isiklikult hind ei kõiguta, sest eelkõige on mulle oluline töö kiirus ja mugavus. Arvutiajakirjades räägitakse Maci eelistest ja PC eelistest. Olen ka ise teinud teste erinevate programmidega, võrreldes täpselt sama mahuga faile Maci peal ja PC peal. Paratamatult pean nentima, et Mac jookseb kiiremini. Kui võtame aluseks mälumahu – mälu on teatavasti üks olulisemaid asju arvutis, kuna mälumaht määrab protsessori kiiruse, ja mida rohkem on mälu vaba ruumi, seda kiiremini protsessor töötab – siis pean ütlema, et tänu Maci mälule võidan ma palju tööaega.

Milliseid programme sa kasutad?

Igapäevatöös, st noodigraafika tegemisel – helilooja käsikirja viimisel arvutisse – kasutan Finalet. Püüan teha partituuri lugemise dirigendile ja orkestrantidele võimalikult mugavaks, arvestades lehepööramise kohti. Eestis on palju inimesi,

kes on jutumärkides "noodigraafikud", aga ei arvesta pahatihti just selliste oluliste nüanssidega, nagu on lehe keeramine pillimängija jaoks. Võtame näiteks viiuldaja, kes meeletult kiirelt mängib kolmekümnekahendik- või kuuekümmeneljäandiknootides passaaže, ja kui ta peab samal ajal veel ka lehte keerima... Õige lehekeeramise koha leidmine on suur kunst. Püüan partituuri tehes ka ilumeelt säilitada, et noot oleks kunstiliselt kena vaadata. Trükiks ettevalmistamisel on mulle oluline programm ka Adobe Acrobat, küljendamisel QuarkXPress, mis on PageMakeri kõrgem vorm. Muusika osas töötan praegu Finale versiooniga 2002.

Rahuldab see sinu vajadusi?

Kõigil arvutiprogrammidel on oma head ja vead. Ma ei saa öelda, et Finale oleks sada protsenti täiuslik. On olukordi, kus tuleb ette palju käsitsi nikerdamist. Kohati kipub noodigraafiku töö muutuma disaineri tööks, peamiselt kaasaegse muusika puhul. Kasutan palju omatehtud *font*'e. Klassikalise muusikaga eriti probleeme ei ole. Aga võrreldes Finale esimesi versioone praegustega, on see täielik õõ ja päev.

Kui sa ise muusikat kirjutad või arranžeerid, mis programmidega sa siis töötad?

Arranžeerimisel kasutan samuti Finalet. Heliloojana kasutan süntesaatoreid, kõikvõimalikke heliefekte, keelpilli-orkestrit ja ladinakeelset teksti koorile. Siis töötan paralleelselt Finale ja Cubase'iga. Kooripartiid tulevad Finalest, materjal läheb hiljem midifailina Cubase'i ja seal edasi on juba üsna lihtne stuudios looga edasi töötada. Muidugi on spetsiaalseid proffidele mõeldud stuudioprogramme, mida ma Eestis pole kohanud, sest nad maksavad hiigla palju.

Pea kurbusega tunnistama, et meil on küll häid helirezissööre, aga praegu ei suuda me veel saavutada samade tehniliste vahenditega sellist saundi nagu tippstuudiotest Inglismaal, Skandinaavias jne. Loodetavasti tulevad need ajad, mil Eesti stuudiote helikvaliteet on samal tasemel nagu Inglismaal, varsti. Väga tugev on Lauri Laagus, kes, väga kurb, töötab kahjuks PC peal, aga tema on kindlasti inimene, kelle puhul ma olen veendunud, et helirezissööri ja produtsendina jõuab ta mingil hetkel maailmatasemele.

Absynth: nii Macile kui ka PC-le

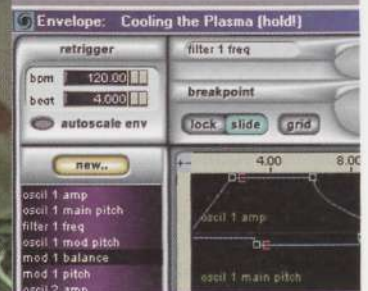
TANEL PALIALE

Tanel Paliale –
amatöörhelilooja, elektron-
muusik.

FOTO MARI-LIIS LAANEMAA

Fragment 50 minutit kest-
vast helist.

Proloog

Alates kaheksakümnendate lõpust on erinevates elektroonilise muusika ringkondades räägitud tavalisest klaviatuurist kui suurimast piirajast elektroonilise heli tekitamisel. Kuni viimaste aastateni kujutasid traditsioonilisest temperereeritud häälestusega süsteemist erinevat helijaotust võimaldavad instrumendid endast enamjaolt tarkvaral baseeruvaid keerukaid heli programmeerimiskeskondi (nt CSound). Sellised keskkonnad on lõputult võimalusterohked, kuid heli loomine nendes kujutab endast eelkõige matemaatilist ülesannet, mille tulemust on võimalik kuulata alles pärast genereeritud parameetrite heliks ümber arvutamist, ja n-õ interpreedi tasand puudub täielikult.

Kangelase saabumine

Oktoobris 2000 avaldas tilluke tarkvarafirma Rhizomatic Software esimese versiooni süntesaatorist nimega Absynth. Nagu muusikamaailmas kombeks, oli programm kirjutatud Mac OSi operatsioonisüsteemile. Pärast mõningaid positiivseid arvustusi laiem huvi selle vastu vaibus. Kuni järgmise aastani, kui programmi koos selle loojatega korjas üles Native Instrumentsi nimeline tarkvaragigant. Native Instruments tegi mõningad muudatused programmi graafilisse kasutajaliidesesse, lisas ühilduvuse VSTga ning paiskas kahekordistatud hinnaga programmi müüki. Selle aasta jaanuaris valmis programmi PC-versioon ning tänaseks on Absynthist saanud laialdaselt kasutatav ning tunnustatud muusikaprogramm.

Tema vägiteod

Standardid muusikamaailmas muutuvad äärmiselt aeglaselt, seega on ka Absynthi kasutajaliideseks tavaline ja palju kirutud MIDI-klaviatuur. Võimalus vabaneda 12 heli süsteemist on leitud ühe klahvi alla programmeeritava heli pikendamisega. Oma ülesehituselt sarnaneb Absynth paljude teiste tark- ja riistvarasüntesaatoritega. Ühe heli tekitamiseks saab kasutada järgmisi põhikomponente – 6 ostsillaatorit, 4 filtrit, 3 ringmodulaatorit, lisaks lainekuju muundur ja kaja protsessor. Mis teeb Absynthi paljude teiste tarkvarasüntesaatoritega võrreldes eriliseks, on selle põhjalik ja reaaliajast muudetav mähisjoonte (*envelope*'i) sektsioon. Igale filtrile ja ostsillaatorile määratav mähisjoon võib sisaldada kuni 64 murdepunkti. Seega saab ühe klahvi alla programmeerida suhteliselt staatilise ning ajas vähe muutuva heli asemel kuni 120 minutit vältava teose, kuigi nimetatud 64 murdepunkti piisab liikuva helitekstuuri puhul enamasti 2–5-minutilise fraasi loomiseks. Komponeerimisprotsessis saab lisaks helikõrguse ja dünaamika sujuvale liikumisele kasutada ka enamikku teisi heli ajas muutuvaid omadusi.

Samuti meenutab programmeerimine ise pisut rohkem instrumendikäsitlust kui matemaatikaülesannet. Instrumendi kõige tundlikumale osale, milleks on eespool nimetatud reaaliajast muudetav mähisjoonte sektsioon, pääseb paraku ligi küll vaid arvutihhi abil. Seega on korraga võimalik muuta ainult ühte parameetrit või murdepunkti asukohta, kuid programm reageerib reaaliajast, ning tundlikult ja moonutuseta.

Pidustused tantsu ja tulevargiga

Lisaks ambientsele liikuvatele ja lõputult avanevatele helimaastikele sisaldab mähisjoonte süsteem märkimisväärsed rütmi genereerimise võimalusi. Rütmi aluseks saab kasutada mähisjoonte taustale kuvatavat joonestikku või siis programmi enda genereeritud muudetava sagedusega pulssi. Esteetilist naudingut pakub lihtsus, millega saab tavalise siinusheli väheste filtrite abil muuta korrapäraseks või ka täiesti korrapäratuks rikka kõlavaliikuga rütmimustriks. Muusikute seas levinud käitumismall, et heli sünteesimisel võetakse aluseks mõni valmisolev saund ning muudetakse seda vastavalt oskustele ja tehnilistele võimalustele, on Absynthi lihtsuse puhul mõttetu. Kõlama pandud siinuse või saehamba saab mõne viivuga muuta soovitud heliks. Põhjalikumalt lähenemist võimaldab lainekuju muundur, millega pääseb ligi algsele lainekujule või spektrile, muutes seda otse hiirega joonistades või siis erinevate tööriistade abil.

Lõpetuseks

Absynthi tehniliste üksikasjadega saab tutvuda programmi kodulehel aadressiga www.absyn.com. Samal leheküljel tutvustavad programmi kõlaomadusi teiste hulgas ka autori kaks lemmikut, Danny Zelonky ja Robert Babics. Lisainfoks veel nii palju, et hetkel on Absynthi orienteeruv hind 289 eurot.

Muusika-akadeemia elektronmuusika stuudio võimalustest

MARGO KÕLAR

EMA elektronmuusika stuudio juhataja

EMA stuudio töötajad: (vasakult) Hans-Gunter Lock, Raul Aan, Vootele Aer ja Margo Kõlar.

FOTO MAREK VILBA

Kümmeaastaga on Eesti Muusikaakadeemia elektronmuusika stuudiost kujunenud kena paik neile, kes oskavad tänastest muusikatehnoloogia võimalustest lugu pidada. Enne, kui tutvustan stuudio võimalusi ja tegevussuundi, tahaksin teha sügava kummarduse kahele varasemale, kahjuks meie hulgast juba lahkunud stuudio juhatajale. Need on Rauno Remme, tänu kelle lõputule entusiasmile idee stuudio asutamise kohta vilja kandis, ning Lepo Sumera, kelle energiline tegevus kujundas stuudiole tõsiselt võetava maine. Nende meeste panust eesti elektronmuusika arengusse on raske üle hinnata.

Stuudio peamised tegevussuunad on elektronmuusika-alane õppetöö, helisalvestus ja tehnoloogiline tugi loomeprojektidele. Kõigis neis valdkondades on tänaseks välja kujunenud laialdane rahvusvaheline suhtlus ja koostöö. Elektronmuusika stuudio asub EMA õppehoone keldrikorrusel ning hõlmab kahte foonikat (Apple Macintoshi ja PC platvorm) ja eriakustikaga stuudio. Peamiselt TEMPUS-fondi poolt finantseeritud süsteem on üpris viisakas ning võimaldab digitaalproduktiooni DVD standardi tasemel. Tänavu novembris on oodata tõhusat lisa: stuudio on õnnestunud võita Jaapani valitsuse grant, mille raames peaks meile saabuma umbes kuue miljoni krooni väärtuses uut helitehnikat.

Kui aastal 1997 avati EMAs elektronmuusika kompositsiooni eriala, siis nüüd on võimalik valida juba kahe õppe-suuna vahel – elektronmuusika eriala kompositsiooni- ja helirežii suund. Erinevatel aegadel on stuudio õppejõududeks olnud enamik meie elektronmuusika loojaid: Lepo Sumera, Rauno Remme, Erkki-Sven Tüür, Peeter Vähi, Sven Grünberg ja Igor Garšnek; helirežii osas Hannes Valdma. Sageli võib stuudios kuulata ka välisõppejõude.

Peale akadeemilise õppimisvõimaluse erineb EMA elektronmuusika stuudio muudest kommertsaparatuuriga sisustatud stuudiost selle poolest, et siin on juurdepääs IRCAMi kitsalt elektronmuusikale spetsialiseeritud tarkvara pakettidele. Ühinemine IRCAM-Forumiga tähendab sidet maailma väljapaistvaima elektronmuusika keskusega.

Stuudio korraldab ka mitmeid avalikke üritusi. Menükaks on osutunud elektronmuusika ja improvisatsioonitundide ühine kontserdisari "Vabad improvisatsioonid live-elektronikaga". Stuudio juures tegutseb ka uus interaktiivsetele valdkondadele pühendunud ansambel Küberstuudio.

Lähemat infot EMA elektronmuusika stuudio kohta võib leida meie tudengite koostatud kodulehelt www.hot.ee/emstuudio.

Kas PC või Mac?

Peeter Vähi:

Tänapäeval on suur osa mulle vajalikke muusika-, tekstitöötlus- ja kujundusprogramme olemas nii Maci kui ka PC versioonis ja seega pole suurt vahet, kas kasutada ühte või teist. Ma pole põhimõtteline Maci vastane, ent ometi kasutan muusika loomisel PCd. Põhjus on lihtne: kõik mu kirjastajad elavad Saksamaal ja seal on PC vähemalt noodiasjanduses enam levinud. Milleks tekitada endale süsteemide erinevusest tingitud lisaprobleeme!

Sven Grünberg:

Töötan PCga ja olen rahul. Maci pole ma kunagi kasutanudki ja arvan, et heliloojal pole mõtet kõiki arvutitüüpe läbi hekseldada, muidu läheb asjatult palju auru tehnoloogiaga sina peale saamiseks. Muidugi kaalusin ja pidasin nõu, millist arvutit osta. Ma ei usu, et Mac on heliloojale parem või halvem kui PC. Argument number üks oli see, et Mac on liiga kallis.

Erkki-Sven Tüür:

Olude sunnil kasutan praegu PCd, täpsemalt Hewlett Packard Omnibook 4150-t, aga kui rikkaks saan, lähen üle Macintoshi peale. Mulle meeldib Maci keskkond, see on töökindel, ei jookse kinni, ja jäävad ära sajatused Bill Gatesi aadressil. Kahjuks on hea Mac kallis ja pealegi vajan ma korralikku kaasaskantavat riistapuud.

Muusikast kirjutaja ja hiljem ka raadios rääkijana kujunes Karl Leichterist 1930. aastatel ellu astuva põlvkonna arvamusiõliider. Fotol Karl Leichter 1936.(?) aastal.

FOTOD TMMI ARHIIVIST

JUBILATE

Müüdi tekkest — Karl Leichter 100

URVE LIPPUS

Karl Leichter oli jõudnud napilt pensionile minna, enne kui ma konservatooriumi astusin — nii jäi ta mulle müütiliseks Suureks Õpetajaks, keda vanemad olijad meenutasid. Mäletan teda vaid 1970. aastate Heliloojate Liidu koosolekutelt, kus ta väga vaoshoitult sõna võttis. Ka konverentsidel ta enam ei esinenud. Ma ei mäleta, et meil tudengitena oleks kästud tema töid lugeda, tollal üldse ei nõutud eriti millegi lugemist peale konsepti. Ometi oli selge, et Karl Leichter on eesti autoriteetseim muusikateadlane, nii nagu Paul Ariste oli keeleteadlane või Paul Keres maletaja. Tema töödest luges minu põlvkond tõenäoliselt 1970. aastal ilmunud “Kaasaja muusikat” ja muidugi 1968. aastal ilmunud “Eesti muusika I” lühikesi peatükke. Juhuslikult võis kätte sattuda 1964. aastal ilmunud raamatuke Mart Saarest. Ükski neist ei olnud seda mõõtu töö, mis oleks uurija autoriteedi kehtestanud, pigem andis Leichterit nimele kaalu. Mis oli siis see, millega ta end kuulama oli pannud?

Kindlasti oli Leichter süüdi selles, et meil pikka aega kriitikat just muusikateadlase tööks ja tema erinevatest töödest peaaegu kõige tähtsamaks peeti. Vaevalt et ta ise algusest peale asju nii nägi, pigem võis ta lehtedes kirjutamist võtta kui paratamatut osa oma missioonist ja ajuti ehk ka kui leivatööd. Nii Eduard Tubinast kui Tartu kammermuusikast Olav Rootsi ajal oli vaja kirjutada, see oli Leichterit vaimseks eksistentsiks oluline keskkond ja selle eest pidi seisma. Siiski otsis ta võimalust asuda mingi suurema töö kallale ning 1936. aastal õnnestus saada Eesti Rahva Muuseumi toetusel stipendium muusikaloolisteks uurimisteks. Peale õpingute ülikoolis oli Leichter akadeemilise keskkonnaga kokku puutunud ka 1929.–1931. aastani Eesti Rahvaluule Arhiivis töötades, kus tekkis sõprus eakaaslasest rahvaluuleteadlase Herbert Tamperega ja tutvus mitmete eesti humanitaaria suurkujudega (Oskar Loorits, Paul Ariste). Elu aga kujunes nii, et muusikauurimise teele veeres järjest takistusi, seevastu muusikast kirjutaja ja hiljem ka raadios rääkijana kujunes Leichterist kiiresti 1930. aastatel ellu astuva põlvkonna arvamusiõliider.

Päris nii ei saa öelda, et Leichter tõi Eestisse professionaalse muusikaarvustuse. Vennad Lembad Tallinnas olid

vägagi professionaalse kõrvaga kuulajad ja tegelikult head kriitikud. Aga nende maitse oli talumatult vanamoodne ja eitav kõige suhtes, mis nende normidesse ei mahtunud. Siiski annavad ka Lembade mahategevad arvustused kontserdist värvika pildi, samas kui mõne teise sõnadeveeretamisest mingit sotti ei saa. Oluline Leichter 1930. aastate kirjutistes oli avatud ja aktiivselt uut toetav hoiak. Seni olid muusikast kirjutajad modernismi mõistet kas otse negatiivselt või siiski väga ettevaatlikult kasutanud. Leenart Neuman, kindel Saare ja Elleri toetaja, märkis oma ülevaates eesti muusikast (Veerud eesti muusika ajaloost. Looming 1924, nr 2–6), et sõna “modernist” on meile tulnud seoses Tobiasega ja sel on halvustav tähendus. Neuman püüdis küll neutraalselt seletada, mis asi see modernism on, aga Tobiast kaitses siiski nii, et pole ta mingi modernist: “Kui Tobias oma suureandelise komponeerimisviisiga isegi koorilaulu vormis julgemaid modulatsioonide tarvitamist, mille sarnaseid meie oma komponistide poolt varem ei kuulnud, siis ei tee see muidugi Tobiast veel mitte sugugi modernistiks — vaid ta on meie eelkäivale suurelt osalt magedale muusikatoidule “pipart ja soola” jaganud” (lk 382). Elleri puhul kasutas isegi Neuman seda sõna kerge alahindava varjundiga: “Noorte hulgas peab veel tema õiget nägu ära ootama Heino Elleri. Ta praegu veel moderni poole kalduvas mitmes orkestritöös on end selgesti avaldanud tüse orkestreerimis-tehnika, kombinatsioonide tarvitamise oskus.” (Lk 464.) Ka Peeter Ramul, samuti Elleri sõber, haritud ja laia silmaringiga muusikaloolane, lõpetas oma artikli “Mõni sõna modernismist muusikas” (Muusikaleht 1925, nr 1–2) järgmise lõiguga: “Ja tõesti on Lääne-Euroopas viimasel ajal tekkinud tugev vool modernismi vastu, mis endale ülesandeks seab mineviku, peajasjalikult aga klassikute juure tagasi pöörduda. Lõpetan oma ülevaate suurte klassikute muusikalise loomingu põhilausega: muusika pole olemas kunsti pärast; muusika on loodud elu jaoks. Teiste sõnadega: terve elu vajab ka terve muusikat. Ja seesuguseks oli, on ja jääb klassikaline muusika.” Seevastu Karl Leichter andis Tubina “Süidile eesti motiividel” kõrge positiivse hinnangu sõnadega “... on täiesti modernaja toode, impressionistliku voolu kajastus juba kül-

laldaselt imbutatud ekspressionistlikkude elementidega”. (Muusikanädala esimesed kontserdid. Postimees 12. 05. 1933.) Stiilimääranguid, mida sageli vabandada püüti, kasutas Leichter siin positiivse hinnangu andmiseks ilma lähemate seletusteta — see endastmõistetavus peegeldab ilmselt tema suhtlusringkonnas valitsenud mõtteviisi.

Enamasti aga püüdis Leichter nii muusikat kui esitust lähemalt iseloomustada ja siin peame alustama ta lemmiksõnast “seesmine”, mis reedab tugevat seotust saksa filosoofia ja esteetika traditsioonidega. Muidugi hindab ta kompositsioonitehnikat ja selle olulised aspektid on orgaaniline arendus ning vormi terviklikkus, kuid asjale annab hinge “seesmine” — pinge, väljendustahe, läbitunnetatus, isegi ulatuslikkus, sügavus ja rahu. “Seesmise” mainimine on alati positiivne ja ilma selleta jääb nii hiilgav kompositsioonitehnika kui ka laitmatu esitus “ainult väliseks” ehk nagu poolele teele. Näiteks Kreegi “Requiem” kohta kirjutas Leichter, et see on “üksikasjadeni läbi mõeldud, kaalutud, seesmiselt läbituntud ja vastavalt vormitud”, ja Elleri muusika väljendas “seesmistel elumuste ja valitsevate meeleolude viimaseid, vaevalt märgatavaid peensusi ja võnkeid” (1933. aasta laulupeo ajal korraldati Tallinnas mitu kontserti eesti muusikast ja Leichter kirjutas neist Nädala Postimehes 3. 07. 1933). Tubina asetab ta eesti heliloojate seas kõige kõrgemale kohale eeskätt tugeva vormi tõttu ja täpsustab kohe, et see ei tähenda ainult konstruktiivsete nõuete täitmist, vaid uudeid vormilisi lahendusi ja et “Tubin [ei ole] teose vormimisel, selle välise kuju piiritlemisel kunagi juhuslik katsetaja ja otsija: ta ei alga noodistamisega enne (...) kui kogu teos selle eriosades ja orgaanilise arengu üldjoontes juba ette pole seesmiselt valminud ja omandanud, kuigi esialgse, siiski kindla ja tervikliku kuju”. (Eduard Tubin. Kunst ja Kirjandus 1939, nr 10.) Muusikateosele antakse negatiivne hinnang sageli väljendustega nagu “puudub seesmise väljendustahte muusikaline pinge”, “puudus vajalik terviklikkus, mitmekesisuse ühtlus”. Näiteks võrdles ta kahte soome teost (Muusikamuljeid Helsingist. Postimees 10. ja 17. 12. 1934): Palmgreni “Balladis” oli “... huvitavaid üksikkohti, kahjuks puudus aga nende vahel liitev side ja teos kui tervik ei tõusnud mõjuvana esile”, samas

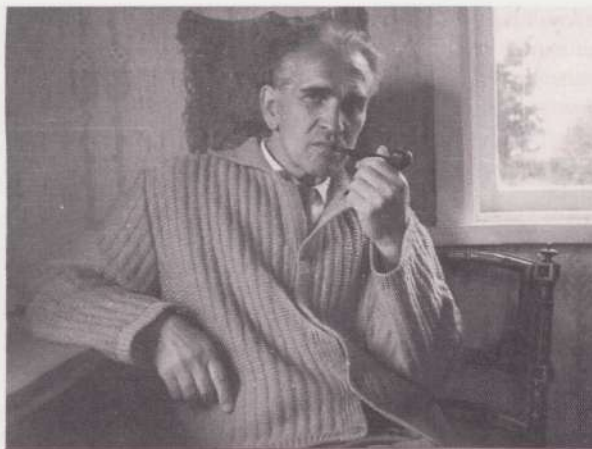
Aarre Merikanto “Variatsioone kandis seesmine jõud, nad olid eriti kõlatihedad, kõlatäuslikud”.

Saksa muusikakirjandusele oli omane ka teatud ettevaatus uuema prantsuse muusika suhtes, impressionismi võidi kirjeldada kui “välise” meeleolude kunsti. Muusika tõelised, “seesmised” väärtused olid seotud (tonaalse) arendusega, mida armastati iseloomustada metafooriga “orgaaniline” — suure teose muusika kasvab välja võimalikult vähesest materjalist, motiivist või akordist, nagu taim kasvab seemnest. Ka Leichter jaoks olid teose vormiterviklikkus ja orgaaniline areng omavahel seotud olulised omadused ja arutluse tasandil oli tal raske mõõnda teistsuguse muusika täisväärtuslikkust. Páris atonaalset muusikat Tartus küll ette ei tulnud, teistsuguse vormiarendusega prantsuse muusikat aga mängisid Evald Turgan, Olav Roots ja teised tartlased sageli. Raveli kvarteti kohta kirjutas Leichter ühe kammermuusikaõhtu arvustuses (Postimees 4. 04. 1933): “Kui Debussy muusika rajaneb koloristlikul printsibil, siis on see selgesti märgatav ka Debussyst mõjutatud Raveli loomingus. Meloodia kaotab selles kujundava jõu, harmoonia selguse ja kadentsi loogika, vormikindla jaotuse ja vahekordade tasakaalu. Muusikalised elemendid on nagu mingis looritud voolavuses; vorm on saanud mosaiikkoostise ilme. Selle tõttu avaldatakse, et see muusika väljendab ainult midagi välist, meelelist. Näib, et see seisukoht on mitmeti tingitud harjumusest, uudsusest, mille tõttu tihti ei suudeta selle muusika välise, meelelikkuse piiridest jõuda kaugemale, sisse tunda ja sisse tungida ta sügavasse olemusse.” Seesmine on siiski olemas ja siin on see eriti selgelt teose kunstiväärtuse mõõt, kuna harjumuspärane kirjeldus ei tööta. Mitmed head kriitikud on märkinud (praegu mõtlen ameeriklase Edward Cone'i kirjutisele kriitiku autoriteedist), et kunsti olemasolu või puudumise peab lihtsalt ära tundma — teooriad aitavad seletada ja analüüsida, kuid mingi esteetika ei anna retsepti selleks esmaseks otsustuseks. Leichter valdas paremini kui ükski teine eesti kriitik muusikaesteti-alaseid arutlusi, aga arvustusi lugedes näib, et ta püüdis väga “seesmiselt kaasa elades” meeled avali hoida ja kuuldot loominguliselt kirjeldada.

Üldisemalt muusikast rääkides asetas

Leichter pingeliselt areneva muusika siiski järjekindlalt kõrgemale koloristlikust, need eristusid umbes nii nagu tõsielu probleeme lahkav kirjandusteos “ainult” meelelise naudingi pakkumisest. Näiteks kirjutises Elleri juubeli puhul vilksas seoses “Öö hüüetega” küll sõna “impressionistlik”, edasi aga rõhutas Leichter: “Põhjuseta, mitte väärtusena omaette, ei ole ta orkestratsioon haruldaset värvikas ja vaheldusrikas (...). Kõik see on ikka määratud elamuslikust pingest tingitud mõjuva väljenduse saavutamiseks (...). Selles mõttes on ta muusikaline sõnastus sagedasti ka äärmiselt stiliseeritud ja teosed ikka antud orgaanilise arenduse viimistletud vormis. Seejuures võitluses vormi ja orgaanilise arenduse ning väljenduspinge ja kõlalise külje vahel on ikka saavutatud suur tasakaal, mis teostele annab elulisuse, otsese meeldivuse ja teatud erutusmomendi.” (Postimees 7. 03. 1937.) Tundub, et “orgaanilise arengu” hindamises olid Tubin ja Leichter mõttekaaslased — heliloojana oli Tubin lõputu töötleja ja materjali arendaja, nii nagu Leichter kriitikuna alati arenduse loogiliselt tähele pani. Juba tsiteeritud kuulsas artiklis kirjeldas ta Tubina vormiloomist piltlikult: “... kuidas elamuse või põhimeeleolu taustal allikaineis kristalliseerunud üksikosad, motiivid nagu rakukesed aina arenevad, kuidas nende jagunedes ja paljunedes sünnivad suuremad üksused, kuidas selline paratamatult edasi liikuv orgaaniline areng ikka uusi tunde- ja mõttevarjundeid äratav, kuidas ikka enam ja enam esile tõuseb teose probleem või ideestik, (...) omandab suurema reljeefsuse, mistõttu põhiidee üha selgineb ja laiub ning, mis lõpuks olulisim, ilmutab end tihedas seoses tõsieluliste probleemidega. Just see tõsielu läheduse peegeldus on tegur, mis Tubina loomingule annab suurima tõsiduse ja jääva väärtuse, asetab selle igaviku tähe alla (...)” Ei, kummagi jaoks pole muusika heliliste vormide puhast mäng ja vaatamata huvile nii prantsuse kui muude muusikate vastu, pani Leichter Tubina selles artiklis ühte ritta Beethoveni, Bachi ja Wagneriga.

Rohkem tuli Leichteril sõna võtta muidugi esituste kohta ja siin leiame samu nõudeid. Hea ettekanne oli “seesmiselt arusaadud”, hea esitaja “seesmiselt pineva, väljendust otsiva protsessi tõlgitseja”. Siin peab ühtima esitaja “seesmine” ehk siis tema kunst-

Karl Leichter oli tõeline Sherlock Holmes – tema jõudis lääne muusika uute suundade järele varem kui keegi teine Eestis ja vahendas oma avastusi arvukates kirjutistes. Paljude eesti muusikute esimesed sellealased teadmised pärinevad Karl Leichteriga raamatust “Kasasaja muusikast” (1970). Fotol Karl Leichter 1964. aastal.

nikuhing muusikas peituvat “seesmise” tabamisega, muidu jääb esitus “ainult väliseks”. Muidugi märkas Leichter esineja tehnilisi võimeid, esituse viimistlust, ansambli koosmängu ja muid selliseid asju, enamasti märkis ka arvustuses, aga see oli alles lähtepunkt hinnatava esituse ehk tõlgitsuse jaoks. Näiteks kirjutas ta prantsuse viiuldajast Robert Soëtensist (Postimees 7. 03. 1933): “Soëtensilt kui kunstnikult on ekslik oodata ja nõuda midagi väliselt mõjusat, kergelaadset: ainult tooniülu, kõlalist kaunidust ja mitmekesisust, mänglevat efektide käsitlust, kerget graatsiat. Tema mängus peitub seda kõike, kuid see on väga isikupärase ilmega ja ikka rakendatud tõsiselt sügava, seesmise esiletoomiseks.” Leichter otsis ettekandest seda, mis tema arvates oli “mõjusa tõlgitsuse kõige vajalikum alus: tööde vormiselge ülesehitus ja ettekanne”. Negatiivne hinnang anti sageli sõnadega, et mängija ei suutnud mõista või edasi anda teoste loogilist ülesehitust. Negatiivne on ka see, kui mingi element esituses on juhuslik, või isegi “kõik liialt juhuslik”, see tähendab segane. Esituse kirjeldamisel on Leichteriga fantaasia isegi rikkam kui muusikateoste kirjeldamisel — tegelikult see ongi raskem, sest teostest rääkimiseks pakub üldine muusikakirjandus palju rohkem tuge. Näiteks Leichteriga metafooridest — oleme harjunud põhjamaist muusikat kargeks nimetama, kuid Leichter leidis soome trio kontserdil, et pianist Ilmari Hannikainen tõuseb esile “omas lihtsuses karge löögiga, mis helide voolule andis läbipaistva selguse ja soravuse” (“Trio Hannikaise” kontsertõhtu. Postimees 24. 03. 1933).

Samavõrd kui Tubin oli Leichteriga

“oma” helilooja, oli Olav Roots tema interpret. Tartus esines Roots enamasti pianistina kammeransamblites, mis leidis arvustustes tähelepanelikku märkimist (“saatis seesmiselt kaasa elades”, “tabavuse, leidlikkuse ja maitsekusega” jne), kuid siin tema juhiomadus veel ei kajastu. Teine asi oli Tallinnas, kui Rootsist sai Ringhäälingu orkestri dirigent. Sõja-aastatel kirjutas Leichter jälle palju arvustusi ja neis on keskel kohal just sümfooniakontserdid. 1941. aasta hooajast kirjutas ta alustas Leichter lihtsalt: “Juhatas meie parim, Olav Roots. [—] Tõlgitsuslikult O. Roots esitas kõik teosed võimaliku kõlalise täpsuse, selguse ja kujundusliku tasakaalukusega.” (Tartu Kommunist 1. 02. 1941.) Sama artikli lõpupoole aga muutus Leichter üldiselt kaine arvustajatoon: “Kontserdi silmapaistvaks saavutuseks oli Skrjabiniga “Jumaliku poeemi” ettekanne. Selle teose loomisel seisid Skrjabinil silmade ees eesmärk kujundada uus maailm ja uus inimene. Ainsat teostumisteed ta nägi selleks loomingulises ekstaasis. [—] Raske teose tõlgitsuse oli erakordselt mõjuv. Tugev elamustepinge, tõsidus ja veenvus saatis pidevalt eesmärgile suunatud nägelikke ja igatsuslikke momente. O. Roots kujundas selle teose katkematu sugestiivse jõuga monumentaalseks saavutuseks.” Kõige olulisemad muusikaelu sündmused on Leichteriga arvustustes Rootsiga Tubiniga ettekanded — “Legendaarne sümfoonia” 1941. aasta veebruaris (eriti rõhutas ta Rootsiga tugevat kontsentratsiooni ja kõrgtaset ka dirigeerimistehnikas), kolmas sümfoonia 1943. aasta kevadtalvel. Neist kolmest mehest jäi aga ainult Leichter pärast 1944. aastat Eestisse. Esialgul jätkas ta aktiivselt kirjutamist ja õpetamist, kuid

1948. aasta parteiotsusega alanud formalistide otsimine, mis Eestis jätkus kodanlike natsionalistide paljastamisega, ei saanud kuidagi Leichterit-taolisest kultuurikriitikust mööda minna. Tagantjärele võib ainult saatust tänada, et teda välja ei saadetud või vangi ei pandud.

Karl Leichterit üldmuusikaloo-käsitlust olen hiljuti analüüsinud pikemas artiklis (Omakultuur ja muusika: muusika rahvuslikkuse idee Eestis I. Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel. Eesti Muusikaloo Toimetised 6, EMA, Tallinn, 2002) ja selle mõju meie muusikast mõtlemisele on kindlasti praegugi arvestatav. Ta tegevuses on veelgi tahke, mille mõju ikka veel tunda ja mis vääriksid analüüsimist. Kuid arvan, et Leichter pani end kõigepealt kuulama kriitikuna, kelle sõna usaldati nii muusikas kui üldse muusikat puutuvais asjades, mida muusikateadus laiemalt võttes ju on.

Raamatud:

Karl Leichter. Richard Wagner. Uute kunsti-ideaalide taotleja. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1934, 151 lk.

Karl Leichter. Mart Saar. Sari "Eesti heliloojaid". Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn, 1964, 147 lk.

Karl Leichter. Kaasaja muusikast. Eesti Raamat, Tallinn, 1970, 148 lk.

Karl Leichter. Valik artikleid. Toim.

J. Jürisson, Eesti Raamat, Tallinn, 1982, 208 lk.

Karl Leichter. Seitse sajandit eestlaste laulu- teel. Eesti Raamat, Tallinn, 1991.

Karl Leichter. Keset muusikat. Koost. Maris Kirme. Sari "Eesti mõttelugu", Ilmamaa, Tartu, 1997, 544 lk.

Valve Jürisson (koost.). Karl Leichter, personaalnimestik. Eesti Rahvusraamatukogu, Tallinn, 1992, 100 lk.

¹ Kasutan siin kogumikes "Valik artikleid" (Koost. Johannes Jürisson, Eesti Raamat, Tallinn, 1982, 208 lk) ja "Keset muusikat" (Koost. Maris Kirme. Sari "Eesti mõttelugu", Ilmamaa, Tartu, 1997, 544 lk) avaldatud arvustusi.

3. oktoobril

KARL LEICHTER 100

Kontsert Heino Elleri nimelises Tartu Muusikakoolis. Esinevad Leho Karin (tšello), Tartu Muusikakooli ja Tallinna Muusikakeskkooli õpilased.

14. oktoobril

KARL LEICHTER 100

EDUARD KRIISA 100

Kontserdid Aluvere Põhikoolis ja Rakvere Gümnaasiumis

Kell 15 Seminar "Keset muusikat"

Kell 19 Galakontsert Rakvere Gümnaasiumis

Anthony de Mare.

Arcadi Volodos.

FESTUM

Klaverimängude meediumid ja vahendajad aastal 2002

IA REMMEL

Muusikud on autori "hääletorud", aga enamatki: vahel lausa meediumid. Kõrvuti ooperitähedega on just pianistide hulgas olnud suuri staare, kel võime publikut joovastusse, ekstaasi viia, argipäevast lahti rebida. Ometi on nemadki inimesed, muusikuina aga seda põnevamad, mida vahetumalt nad end avavad.

Kontaktide otsimine-leidmine nii igapäevaelus kui ka kunsti vallas on eluliselt vajalik. 2002. aasta klaverifestival pakub selleks rohkeid võimalusi. Eesti

pianistlikku kultuuri esindavad siin Ralf Taal, viimase vabariikliku konkursi võitjad Age Juurikas ja Sten Lassmann. Endale omaselt põneva ja avastusliku kavaga esineb hiljutine juubilar Arbo Valdma. Kuidas kõlab klaveriorkester? Seda saab kuulda, kui Nata-Ly Sakkos—Toivo Peäske, Kai Ratassepp—Mati Mikalai, Reet Kopvillem—Piret Habak ning Piret Väinmaa—Lauri Väinmaa esitavad Sisaski sümfonia "Universumi hääled". Kes aga on festivali väliskülalised?

Esimene neist on Peter Donohoe, briti klaverikoolkonna lövi, õppinud Inglismaal ning Prantsusmaal Yvonne Loriod' ja Olivier Messiaeni juures. 29-aastaselt, sugugi mitte enam verinoore virtuoosina tuli tema esimene suur avalik läbimurre: võit 1982. aasta Moskva Tšaikovski konkursil. Inglise pianistidele on omane mastaapsus, avarusetaju, liikumine suurtes üksustes, rohkem *forte*, vähem *piano*. Peagi 50-aastane Donohoe on küps, tõsine, tagasihoidlik, kuid võimas. Pigem brahmsilik kui lisztlik pianist. Rahmaninovi Kolmas kontsert oli tema võidulugu Tšaikovski konkursil, seda mängib ta ka siinsel festivalil.

Ameerika pianist Anthony de Mare viib kuulaja uhiuue ja natuke vanema avangardi stihiasse. Tema kontsert-teater *Playing with myself* on avastusretk nii inimõtte kui instrumendi võimaluste sügavikesse. *Disclavier* (uus Nancarrow' tüüpi pianoala), mäng klaveri kehtel, laul, stepptants, audio-video kasutamise loob painajalik-haarava multimeedia-keskkonna, kus ekseldakse Meredith Monki, John Cage'i, Conlon Nancarrow' ning üha uute ideedest pakatavate autorite radadel.

Piotr Anderszewski on uus täht elegantsete, võimekate slaavi poiste Krystian Zimermani, Ivo Pogoreliči jt reas. Pogoreliči sarnaselt irriteeris temagi auväärset žüriid 1990. aasta Leeds'i konkursil. Teises voorus katkestas ta mängimise, kuna ei jäänud oma esitusega rahule. Noorusest hoolimata on teda kütkestanud Beethoveni Diabelli-variant-sioonid, see *diabolus* muusikaloos, kust ikka ja jälle uusi aardeid välja kaevatakse. Sama teost kuuleb ka Eesti publik. Tuntud filmimees Bruno Monsiegeon valis oma uue filmi "kangelaseks" noorema põlvkonna hulgast just Piotr Anderszewski.

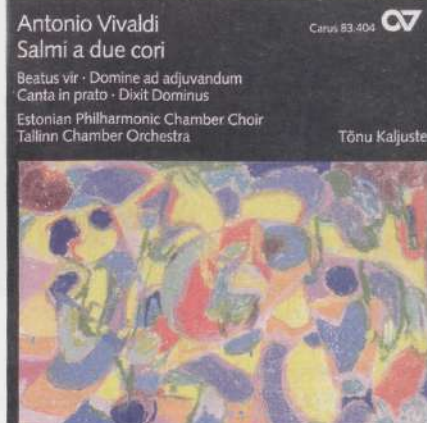
Tänapäeval on sirgunud uus põlvkond virtuoose, kes mängivad "mitte-mängitavat" ja muu hulgas taaslustavad ka vana hea kaelamurdvate transkriptsioonide moe.

A pianistic superman – nii iseloomustatakse ühes retsensioonis itaalia pianisti Carlo Grantet. Õppinud on ta Rooma *Santa Cecilia* akadeemias, Juilliardi muusikakoolis ning Londonis Alice Kezeradze-Pogoreliči juures. Tallinnas mängib Grante Liszti, Balakirevi "Islameid", itaalia nüüdishelilooja Roman Vladi ning müstilise Kaikoshru

Shapurji Sorabji teoseid. Sorabji on pärslasest isa ja siitsiilia-hispaania verd lauljanna järeltulija, elanud pika elu (suri 96-aastasena) Giacinto Scelsi sarnase erakuna Inglismaal. Heliloojana autodidakt, sai ta innustust Mahleri, Debussy, Regeri, Skrjabini muusikast ning lõi oma eksklusiivse, ülikeeruka helikeele. Tema klaveriteosed paistavad silma raskuse ja pikkusega, neid peeti kaua aega mittemängitavateks. Põhjust selleks andis ka helilooja enda keeld oma teoseid esitada. Alles elu lõpu poole lubas ta mõnel valitud pianistil oma teoseid kavva võtta. Nüüdseks on Sorabjit mänginud Marc-André Hamelin, Michael Habermann ja Yonti Solomon. John Ogdon plaadistas tema mastaapseima, üle nelja tunni kestva teose "Opus clavicembalisticum".

Rootsi noor komeet Per Tengstrand esineb Põhjamaade Sümfooniaorkestriga. Per Tengstrandi on pärjatud mitmetel kaalukatel konkurssidel; ta on Pariisi 1995. aasta Long-Thibaud' konkursi laurea, 1996. aasta Genfi konkursi võitja ning pälvinud peapreemia 1997. aastal Clevelandis.

1972. aastal Peterburis sündinud Arcadi Volodos on hetkel maailmas pianistide kuumimaid nimesid. Tõsiselt klaverimänguga tegelema hakkas ta aga alles 16-aastaselt. Volodosi vanemad on lauljad ning algul õppis temagi laulu, dirigeerimist ja kompositsiooni. Volodosilt on küsitud, kuidas on võimalik nii hilja alustades sellist meisterlikkust saavutada? "Arvan, et tegelemine laulmise, heliloomingu ja dirigeerimisega oli parim minu arenguks," vastab ta. Ja lisab, et küsimus on rohkem oskuses kuulata, mitte selles, kui palju mängida. Tema karjäär algas ka ühegi konkursivõiduta. 1997. aastal andis *Sony* välja Volodosi esimese plaadi, mis sisaldas Horowitzi, Cziffra ja tema enda transkriptsioone. Peagi vallutas ta oma perfektse, pimestava pianismiga auditooriumi. Press ongi kutsunud Volodosi "uueks Horowitziks". Pianist ise arvab aga, et ta pole eelkõige virtuoos, teoste peamine raskus ei peitu tema meelest sugugi ainult hulga nootide kiires äramängimises. Tõeline kunst on muusikalise vormi ülesehituse ja õigete kõlakujundite tabamine. Viimasel ajal on Volodos end tutvustanud ka suurepärase Schuberti-mängijana.

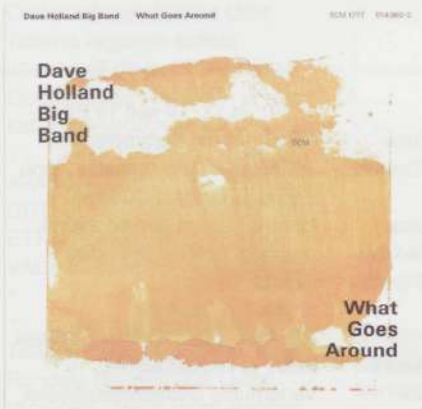

Antonio Vivaldi. Salmi a due cori. Estonian Philharmonic Chamber Choir, Tallinn Chamber Orchestra, Tõnu Kaljuste. Carus 83.404

Eelmisel aastal ilmus uus heliplaat Filharmoonia Kammerkoorilt, mis sisaldab suurepäraselt 18. sajandi alguse itaalia vaimulikku vokaalmuusikat. Vesprisalmidel on katoliku kiriku liturgias eriline koht ning helilooja seitsmeteistkümnest psalmide kogust on enamik loodud aastail 1713–1717 ja 1739 Veneetsias Maestro di Coro tellimisel. Plaadil esindatud psalmid on kõik kirjutatud *a due cori* ehk kahele koorile, kummalgi oma orkester ning solistid, erandiks on vaid soolomotett "Canta in prato", mis põhineb mitteliturgilisel tekstil. Esmasel kuulamisel meenutavad psalmid oma kõla ja stiili poolest tahes-tahtmata helilooja säravat, energilist ja virtuoosset instrumentaalmuusikat. Samas on see siiski hoopis teine Vivaldi, teine muusikaline maailm, millega tutvumisele tuleks pühendada aega ja tähelepanu, sest saadav elamus on seda väärt. Isiklikuks lemmikuks kujunes esimene psalm "Beatus vir", mille lihtsakoelised, ent haruldased kauni kõlamust-riga antifooneid vaheldusid suurepärase kooriosadega. Meeldejääv oli oma ühtluses ka Risto Joosti, Mati Turi ja Uku Jolleri esitatud "In memoria aeterna". Tahaks loota, et see plaat leiab oma koha mitte ainult Vivaldi austajate riulis, vaid et seda märkaksid ka ülejäänud kuulajad, sest muusika on vaimustav ning esitus nauditav!

Hele-Mai Hark

Dave Holland Big Band. What Goes Around. ECM 1777; CD 0440 014002-2 Earl Gardner, Alex Sipiagin, Duane Eubanks: trompetid ja flüügelhornid; Robin Eubanks, Andre Hayward, Josh Roseman: tromboonid; Antonio Hart: flööt ja altsaksofon; Mark Gross: altsaksofon; Chris Potter: tenor-saksofon; Gary Smulyan: baritonsaksofon; Steve Nelson: vibrafon; Dave Holland: bass; Billy Kilson: trummid.

“Kuidas nü, kvintett ju!” imestavad Dave Hollandi ja tema muusikaga kursis olijad; “Lõpuks ometi!” on rahul need, kes tema

muusikalist tegevust väga tähelepanelikult jälginud – esimese katse 13-liikmelise bigbändiga tegi Holland 1987. aastal. Koosseis oli peaaegu sama mis praegu, ainult vibrafoni asendas klaver – kohtumine Steve Nelsoniga seisis alles ees.

Praegune bigbänd tuli esmakordselt kokku 2000. aastal Montreali džässifestivalil. Pärast kontserti täheldas Holland, et uus algus on tehtud ning järgmise kümne aasta plaanid juba kujunemas. Loomulikult pole kusagile kadunud ka palju loorbereid löiganud kvintett – see moodustab bigbändi tuumiku (lisaks Hollandile Robin Eubanks, Chris Potter, Steve Nelson ja Billy Kilson).

Dave Hollandi “esimeste” tiitlite üleslugemine täidaks kogu artikli mahu, see-pärast piirdun vaid Down Beati kriitikute värske edetabeliga, mille põhjal on DH aasta džässmuusik ja kontrabassimängija, kvinteti viimane plaat “Not For Nothin” aasta džässialbum ning kvinteti kõik liikmed mahuvad ka solistidena vastavatesse edetabelitesse.

Dave Hollandi sõnul oli bigbändi kokkukutsumine tingitud soovist esitada muusikat, kus arranžeerimise on küll primaarne, kuid jätab ruumi ka improviseerimisele, st iga plaadil oleva pala järgmine esitus võib eelmisest põhjalikult erineda. Ka muusikud on valitud just improviseerimiskuse põhjal. Bigbändi standardkoosseisust

väiksemas, 13-liikmelises ansambelis on osaliselt säilinud kvinteti paindlikkus ja läbi-paistvus.

Plaadil esitatavate töötluste algmaterjal pärineb enamasti Dave Hollandi varasematel albumitel, nagu “Jumpin’ In” (1983), “The Razor’s Edge” (1987), “Triplicate” (1988) ja “Not For Nothin” (2000). Muusika on kord gruuviv, kord swingiv, kord be-bopilikult kuum, kord milesdavislikult jahe. Kuid igal juhul hea intellektuaalne džäss; pikad kompositsioonid (plaat kestab kokku üle 76 minuti), pikitud säravate improviseerimistega. Kohustuslik! Poest võib küsima minna alates septembrist-oktoobrist.

Dave Hollandi ECMi diskograafia: Conference Of The Birds (ECM 1027); Emerald Tears (ECM 1109); Life Cycle (ECM 1238); Jumpin’ In (ECM 1269); Seeds Of Time (ECM 1292); The Razor’s Edge (ECM 1353); Triplicate (ECM 1373); Extensions (ECM 1410); Dream Of The Elders (ECM 1572); Points Of View (ECM 1663); Prime Directive (ECM 1698); Not For Nothin’ (ECM 1758). Lisaks 18(!)-kordne osalemine teiste ECMi muusikute albumitel, neist kuus korda Kenny Wheeleri kutsel ja neli korda Gateway koosseisus (John Abercrombie ja Jack DeJohnette’iga).

Erkki Targo

Sibelius, Symphony No. 2 in D Major. Tubin, Symphony No. 5 in B Minor. Paavo Järvi, Cincinnati Symphony Orchestra. Telarc CD-80585

Ilmunud on plaat, mis aitab kindlasti kaasa Eduard Tubina loomingule levikule muusika maailmas ning tema nime jõudmisele n-õ suurte 20. sajandi heliloojate ringi. Tubina muusika rahvusvahelisele tuntusele pani 1980. aastatel aluse Neeme Järvi, kes plaadis-

tas helilooja kõik tähtsamad orkestriteosed. Paaril viimasel aastal on head vastukaja leidnud Arvo Volmeri algatatud Tubina sümfoonia salvestusprojekt ERSOga. Mida lisab varem tehtule Paavo Järvi oma Cincinnati orkestriga? Kahtlemata on märkimisväärne juba fakt, et Tubina sümfoonia on salvestatud väga kõrgetasemeline ja väärrika ajalooaja Ameerika orkester ning et plaadi on välja andnud tuntud firma Telarc. Kiita tahaks ka plaadi ideed: sellel kõlavad kõrvuti kahe sugulasrahva kaks ilmselt kõige kuulsamat sümfoonia. Sibelius oli Tubina suur eeskuj ja ideaal, kelle helikeelt ta siiski matkida pole üritanud. Esmasilgul tunduvad Sibelius Teine ja Tubina Viies väga erinevad – esimene eepilis-romantiline, teine ülimalt dramaatiline. Järjestikku kuulamine aitab aga märgata ka ühisjooni, näiteks *Andante* osades, kus kontrabasside ja tšellode *pizzicato* taustal hargneb arhailist jutustust meenutav meloodia.

Paavo Järvi Tubina-tõlgendus on erakordselt kontsentreeritud. Pinget järk-järgult kruvivad tõusulained viivad välja plahvatuslikesse kulminatsioonidesse. Neist kõige efektses on esimese osa koodas, kus dirigent

markeerib timpanite ja tromboonide sõjaka *ostinato* sisseastumist leidlikult ka väikese tempoaglustusega. Faktuur on väga selgelt diferentseeritud, nagu kolm aastat varasemal Volmeri salvestuselgi, kuid kohati tõusevad esile teised detailid, nii et kahte plaati on päris huvitav kõrvuti kuulata.

Sibeliuse interpreteerijana on Paavo Järvi pälvunud maailmas rohkesti kiidusõnu ning käesolev plaat toob neid kindlasti veelgi juurde. Teises sümfoonia ei tee ta panust üldisele romantilisele paatoslikkusele, vaid püüab igale alalõigule või isegi üksikmotivele anda individuaalse karakteri ja sobiva kõlalise vormi. See teeb eriti nauditavaks järsud meeleolukontrastid, mida leidub palju keskimestes osades. Üks selle esituse märksõnu võiks olla “kasvamine”: Sibeliuse poolt partituuri kirjutatud arenguprotsess, mille lõppeesmärk, *telos*, on finaali üleva lõpukulminatsiooniga, joonistub Paavo Järvi käe all välja erakordselt reljeefselt. Mõttelõng ei katke isegi pikkade generaalpauaside ajal. Paavo Järvi oskab mõelda ja musitseerida “sümfooniliselt”.

Margus Pärtlas

Oktoober

27.–29. 09 MUUSIKAFESTIVALI

"MART SAAR 120" kontserdid:
27. 09 kell 17 Õpilaskontsert:
 G. Otsa nim Muusikakooli,
 Nõmme Muusikakooli ja
 Muusikakeskkooli õpilased
 G. Otsa nim Muusikakooli saalis
28. 09 kell 16 Mart Saare 28
 klaveriprelüüdi: Vardo
 Rumessen Tallinna raekojas
28. 09 kell 18 Koorikontsert:
 Ühendatud Eesti Poistekoor
 Kalev, Revalia Kammer-
 meeskoor, tütarlastekoor
 Ellerhein; Tiia-Ester Loitme,
 Hirvo Surva (dirigendid)
 Tallinnas Mustpeade Majas
28. 09 kell 19 Galakontsert:
 Eesti Filharmoonia Kammerkoor,
 RAM, Eesti Koorijuhtide
 Naiskoor, TÜ Akadeemiline
 Naiskoor, Tartu Akadeemiline
 Meeskoor; Vaike Uibopuu, Alo
 Ritsing, Ants Soots, Ants Sööt,
 Mikk Üleoja (dirigendid)
 Vanemuise kontserdimajas
29. 09 kell 19 Mart Saare 34
 eesti rahvalaulu naiskoorile:
 Eesti Koorijuhtide Naiskoor,
 Eesti Teaduste Akadeemia
 Naiskoor, TTÜ vilistlaste
 naiskoor; Anne Dorbek, Merike
 Toro, Ants Sööt (dirigendid)
 Tallinnas Mustpeade Majas
 TRIALOGOS:
28.09 kell 18 Rapla kirikus ja
29.09 kell 16 Tallinna Püha
 Katariina kirikus mihklipäeva
 kontsert "Püha Miikaeli mõök":
 Vox Clamantis, Hortus Musicus,
 Vanalinna Hariduskolleeegiumi
 koorid ja orkestrid, Mart Siimer
 (orel)

OKTOOBER

1. 10 kell 23.30 Rahvusvaheline
 muusikapäev ETVs: Jaapani
 Filharmooniaorkester ja Neeme
 Järvi
1. 10 kell 19 RAHVUSVAHELISE
 MUUSIKAPÄEVA KONTSERT:
 ERSO, Pierre-Laurent Aimard
 (klaver), En Shao (dirigent)

Estonia kontserdisaalis

1. ja 3. 10 kell 19 RAHVUSVA-
 HELISE MUUSIKAPÄEVA
 KONTSERT: Babette Haag
 (löökpillid), Vanemuise
 Kammerorkester, Andres
 Mustonen (dirigent) Vanemuise
 kontserdimajas ja Estonia
 kontserdisaalis
1. ja 4. 10 kell 19 Operetta
 Scretta Kunda huvikeskuses ja
 Kiviõli kultuurimajas
2. 10 kell 18 Magistrikontsert:
 Pille Männa (viul) Eesti
 Muusikaakadeemias
2. 10 kell 18 ja **4. 10** kell 19
 Babette Haag (löökpillid) Jõhvi
 kultuurikeskuses ja Viljandi kul-
 tuurimajas
2. 10 kell 19 MUUSIKAFESTIVAL
 "MART SAAR 120".
 Galakontsert: RAM, ETV tütar-
 lastekoor, Eesti Koorijuhtide
 Naiskoor, Estonia Seltsi
 Segakoor, TTÜ Kammerkoor,
 TTÜ Akadeemiline Meeskoor,
 Tallinna Kammerkoor, Tallinna
 Kammerkoori vilistlaskoor, EKE
 Inseneride Meeskoor; Heli
 Jürgenson, Andres Heinapuu,
 Peeter Perens, Jüri Rent, Aarne
 Saluveer, Ants Soots, Ants Sööt,
 Ants Üleoja (dirigendid) Estonia
 kontserdisaalis
2. 10 kell 23.25 ja **6. 10** kell 17
 ETV muusikasaade: Keeled,
 poognad, lõõtsad 5/10
2.–6. 10 II RAHVUSVAHELINE
 DIRIGENTIDE KONKURSS
 Tallinnas
2., 12., 25. ja 30. 10 kell 19
 Lehäri operett "Lõbus lesk"
 Rahvusoperis Estonia
3. 10 kell 19 Noored operisolistid:
 Heli Veskus (sopran), Rauno
 Elp (bariton), Riina Pikani
 (klaver) Tartu raekojas
3., 5. ja 9. 10 kell 19 Verdi ooper
 "Nabucco" Rahvusoperis
 Estonia
3. 10 kell 22.45 ja **5. 10** kell
 15.45 ETV muusikasaade:
 Muusika ja elu. Igor Garšnek

(saatejuht)

4. 10 kell 12.05 ETV muusika-
 saade: dokumentaalfilm "Ooperi
 fanaatik"
4. 10 kell 19 Kuldne klassika:
 ERSO, Anneli Peebo (metsosop-
 ran), Kiyotaka Teraoka (dirigent)
 Estonia kontserdisaalis
4., 10. ja 18. 10 kell 19
 Tšaikovski ballett "Uinuv kauni-
 tar" Rahvusoperis Estonia
5. 10 kell 12 Orelipooltund:
 Kadri Ploompuu Tallinna
 toomkirikus
5. 10 kell 12 ja 18.30 Operetta
 Scretta Võru kultuurimajas ja
 Tori Põhikoolis
5. 10 kell 16 Väravatorni muusi-
 ka: Hortus Musicus Tallinna
 Väravatornis
5. 10 kell 19 Raekontsert.
 Poeetilisest kammermuusikat: Pille
 Lill (sopran), Svjatoslav Zavjalov
 (vioola), Vahur Vurm (klarinet),
 Lembit Orge (klaver) Tallinna
 raekojas
5. ja 6. 10 kell 16 Orelipooltund:
 Tiit Kiik Tallinna Niguliste kirikus
5. ja 12. 10 kell 12 Olav Ehala
 koguperemuusikal "Nukitsa-
 mees" Rahvusoperis Estonia
6. 10 kell 13 Orelitund: Toomas
 Trass Eesti Muusikaakadeemias
6. 10 kell 15 Matinee: Babette
 Haag (löökpillid) Estonia
 kontserdisaalis
6. 10 kell 12 ja **16. 10** kell 19
 Délibes'i ballett "Coppélia"
 Rahvusoperis Estonia
6. 10 kell 16 Haruldasi kalu: Viu
 Härm (sõna), Paul-Eerik Rummo
 (sõna), Lembit Saarsalu (sakso-
 fon), Mart Soo (kitarr) Tartu
 Linnamuuseumis
6. 10 kell 16 ja **11. 10** kell 12.05
 ETV muusikatund: Alma de
 Flamenco
6.–7. 10 XX PÄRNU
 AKORDIONIMUUSIKAPÄEVAD
 *
7. 10 kell 19 Sügisjazz: Christian
 von der Goltz Trio Estonia
 Talveaias

8., 10. ja 12. 10 kell 19 Eesti
 Filharmoonia Kammerkoor,
 Tallinna Kammerorkester, Tõnu
 Kaljuste (dirigent) Kuusalu
 kirikus, Vanemuise kontserdi-
 majas ja Tallinna Metodisti
 kirikus
9. ja 10. 10 kell 15
 Kaleidoskoop. Värvilisi pildikesi
 teatri- ja muusikaloost:
 Vanemuise Sümfooniaorkester,
 Vanemuise vokaal- ja balletti-
 solistid, Lauri Sirp (dirigent),
 Raivo Järvi (kontserdi juht)
 Vanemuise kontserdimajas ja
 Estonia kontserdisaalis
9. 10 kell 23.25 ja **13. 10** kell 17
 ETV muusikasaade: Keeled,
 poognad, lõõtsad 6/10
10. 10 kell 12 ja kell 19
 Muinasjutt harfi ja saksofoni saa-
 tel: Tatjana Lepnurm ja Virgo
 Veldi Jõgeva kultuurikeskuses
10. 10 kell 19 Raekontsert:
 Andrus Haav (viul), Lauri
 Väinmaa (klaver), Henry-David
 Varema (tšello) Tallinna raekojas
10. 10 kell 22.45 ETV
 muusikasaade: Tour de danse.
 Tantsufilm "Tants kaamerale"
10.–13. 10
 SÜGISFESTIVAL Eesti
 Muusikaakadeemias
11. 10 kell 17 ja 20 Operetta
 Scretta Saue huvikeskuses ja
 Raasiku kultuurimajas
11. 10 kell 19 ERSO soliste:
 ERSO, EMA Sümfooniaorkester,
 Arvo Leibur (viul), Nikolai
 Aleksejev (dirigent) Estonia
 kontserdisaalis
11. 10 kell 19 ja **20. 10** kell 12
 Orffi ooper "Tark naine"
 Rahvusoperis Estonia
11.–13. 10 XXXVI BALTI
 MUUSIKATEADLASTE KON-
 VERENTS "MUUSIKATEADUS
 MUUTUSTE TEEL? –
 PÕRKUVAD PÕLVKONNAD"
 Eesti Muusikaakadeemias
12. 10 kell 12 Orelipooltund:
 Kristiina Hoidre Tallinna
 toomkirikus

12. 10 kell 19 Diplomaatilised noodid. Vene romansside õhtu: Maria Lyudko (sopran) Tallinnas Kadrioru lossis

12. ja 13. 10 kell 16
Orelipooltund: Andres Uibo
Tallinna Niguliste kirikus

13. 10 kell 12 ja **17. 10** kell 19
Operetirevüü "Vahuvein ja paprika!" Rahvusoperis Estonia

13. 10 kell 18 NYD Ensemble'i AVAKONTSERT: EMA TUDENGITE UUDISTEOSTE ESINETTEKANDED SÜGISFESTIVALIL Eesti Muusikaakadeemias *

15. 10 kell 19 Jaan Rääts 70: Tallinna Kammerorkester, Kalle Randalu (klaver), Jüri Leiten (trompet), Boris Björn Bagger (kitarr), Jüri Alperen (dirigent) Estonia kontserdisaalis

15., 16. ja 18. 10 kell 19 ja 17. 10 kell 18 Henrik Hartmanni džässstriko: Henrik Hartmann (kontrabass), Søren Kristiansen (klaver), Jacob Fischer (kitarr) Pärnu Uue Kunsti Muuseumis, Vanemuise kontserdimajas, Tallinna raekojas ja Valga muusikakoolis

16. 10 kell 19 Oktoobrijazz: The Dynamite Vikings Pärnu Uue Kunsti Muuseumis

16. 10 kell 19 Silver Brass: Taavi Kuntu (trompet), Mihkel Metsala (trompet), Kalle Koppel (met-sasarv), Hando Põldmäe (tromboon), Priit Paabo (tuuba) Kuressaare kultuurikeskuses

16. 10 kell 23.25 ja **20. 10** kell 17 ETV muusikasaade: Keeled, poognad, lõõtsad 7/10

17. 10 kell 18 Poème d'amour: Lena Laas (viul), Nata-Ly Sakkos (klaver) Võru muusikakoolis

17. ja 24. 10 kell 19 ja **19. 10** kell 18 Sügisromantika: Anastasia Bardina (kitarr), Tiit Peterson (kitarr) Râpina muusikakoolis, Tartu Ülikooli ajaloomuuseumis ja Narva linnuses

17. 10 kell 20 Sügisjazz: The Dynamite Vikings Tallinnas Von Krahli baaris

17. 10 kell 22.45 ja **19. 10** kell 15.45 ETV muusikasaade: Muusika ja elu. Igor Garšnek (saatejuht)

18. 10 kell 18 Magistrikontsert:

Olga Skatško (klaver) Eesti Muusikaakadeemias

18. 10 kell 18 Fantaasia: ERSO, Steven Schick (vee-löökpillid), Olari Elts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

19. 10 kell 12
Orelipooltund: Toomas Trass
Tallinna toomkirikus

19. ja 20. 10 kell 16
Orelipooltund: Tiit Kiik Tallinna Niguliste kirikus

19. 10 kell 18
Muinsuskaitse ja muusika. Loengkontsert "Kirikurenessansist miljööväärtuslike aladeni": Agne Trummal (lektor), Leele Välja (lektor), Boris Dubovik (lektor), tantsivad Kaie Kõrb ja Viesturs Jansons

19. 10 kell 19 Pühendus: Tõnis Mägi autorikontsert Vanemuise kontserdimajas

19., 23. ja 26. 10 kell 19 Verdi ooper "La Traviata" Rahvusoperis Estonia

20. 10 kell 13 Operetta Scretta Maidla kultuurimajas

20. 10 kell 13 Orelitund: Andres Uibo Eesti Muusikaakadeemias

20. 10 kell 15.40 ja **25. 10** kell 12.05 ETV muusikatund: dokumentaalfilm "Richter: Enigma" 1/2

20. 10 kell 16 Eesti Rahvusmeeskori solistid ja ansamblid Tallinna Mustpeade Majas

20. 10 kell 17 Suur Muusikaakadeemia. Itaalia virtuosid: Andres Mustonen (viul), Peeter Klaas (viola da gamba), Ivo Sillamaa (klavessiin) Tallinnas Kadrioru lossis

*
22. 10 kell 22 Raekontsert. Sügisromantika: Anastasia Bardina (kitarr), Tiit Peterson (kitarr) Tallinna raekojas

23. 10 kell 18 Andres Uibo ja Toomas Trassi oreliklassi kontsert Eesti

Muusikaakadeemias

23. 10 kell 19 Talivaldis Deksnis (orel) Tallinna Niguliste kirikus

23. 10 kell 20 Sügisjazz: Oleg Pissarenko kvartett ja Denis Paškevics Tallinnas Von Krahli baaris

23. 10 kell 23.25 ja **27. 10** kell 17 ETV muusikasaade: Keeled, poognad, lõõtsad 8/10

24. 10 kell 19 Hortus Musicus Pärnu raekojas

24. 10 kell 22.45 ETV muusikasaade: Tour de danse. Tantsufilm "Tants kaamerale"

24. ja 27. 10 kell 19 Štšedrini ballett "Anna Karenina" Rahvusoperis Estonia

25.–31. 10
MUUSIKAFESTIVAL "KLAVER 2002" Estonia kontserdisaalis.

26. 10 kell 10 Meistriklass: Peter Donohoe (klaver) Eesti Muusikaakadeemias

26. 10 Kammerkoor John Powell Singers, John Powell (dirigent) Tallinna toomkirikus

26. 10 kell 12 ja 14 ja **27. 10** kell 12 Laste teatrimäng "Ooperimarakratiid" Rahvusoperis Estonia

26. ja 27. 10 kell 16
Orelipooltund: Andres Uibo
Tallinna Niguliste kirikus

27. 10 kell 10 Loeng "Kaasaegsest klaverimuusikast": Anthony de Mare (lektor) Eesti Muusikaakadeemias

27. 10 kell 15.40 ETV muusikatund: dokumentaalfilm "Richter: Enigma" 2/2

27. 10 kell 16 Haruldasi kalu: Viiv Härn (sõna), Paul-Eerik Rummo (sõna), Lembit Saarsalu (saksofon), Mart Soo (kitarr)

Aruküla mõisas

27. 10 kell 16 Ivo Posti (kontra-tenor), Urmas Taniloo (orel) Vanemuise kontserdimajas *

28. ja 29. 10 kell 19
Rimski-Korsakovi nim St Peterburgi Riikliku Konservatooriumi ooperi- ja balletiteatri balletiõhtu Rahvusoperis Estonia

29. ja 30. 10 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Paul Hillier (dirigent) Põltsamaa kirikus ja Tallinna Niguliste kirikus

30. 10 kell 10 Meistriklass: Carlo Grante (klaver) Eesti Muusikaakadeemias

30. 10 kell 23.25 ETV muusikasaade: Keeled, poognad, lõõtsad 9/10

31. 10 kell 10 Meistriklass: Per Tengstrand (klaver) Eesti Muusikaakadeemias

31. 10 kell 19 Cannito ballett "Cassandra" Rahvusoperis Estonia

31. 10 kell 19 Lossimuusika: Tallinna Kammerorkester Tallinnas Kadrioru lossis

31. 10 kell 19 Hingedepäeva kontsert. Mozarti Reekviem: tütarlastekoor Ellerhein, RAM, ERSO, Andres Mustonen (dirigent) Tartu Peetri kirikus
31. 10 kell 23.25 ETV muusikasaade: Muusika ja elu. Igor Garšnek (saatejuht)

Andmed on kontrollitud 9. septembril

Täpsem info kodulehekülgedelt: Eesti Filharmoonia Kammerkoor: www.epcc.ee

Eesti Kontsert: www.concert.ee

Eesti Kunstimuuseum: www.ekm.ee

Eesti Muusikaakadeemia: www.edu.ema.ee

Eesti Televisioon: www.etv.ee

ERSO: www.erso.ee

NYD Ensemble: www.nyyd.ee

Pärnu Kontserdibüroo: www.parnukontsert.ee

Rahvusoper Estonia: www.opera.ee

Tallinna Filharmoonia: www.filharmoonia.ee

Vanemuise kontserdimaja: www.vkm.ee

Üle-eestilised kultuuriüritused: www.kultuuriinfo.ee

Eesti Muusikaakadeemia kontserdid oktoobris 2002

K 2.09 kell 18

Pille Männa, viiul
EMA kammersaal
magistrikontsert
klaveril Elena Fomina
kavas Bach, Mozart, Saint-Saens, Tšaikovski

P 6.09 kell 13

orelitund - Toomas Trass
EMA orelisaal
otseülekanne
Klassikaraadios

R 18.09 kell 18

Olga Skatško, klaver
EMA kammersaal

magistrikontsert
kavas Mozart, Chopin,
Prokofjev

P 20.09 kell 13

orelitund - Andres Uibo
EMA orelisaal
otseülekanne
Klassikaraadios

K 23.09 kell 18

Andres Uibo ja Toomas
Trassi oreliklassi üliõpi-
laste kontsert
EMA orelisaal

10.-13. oktoobrini

EMA sügisfestivali
kontserdid

N 10.09 kell 19

Eesti Muusikaakadeemia
üliõpilased
EMA kammersaal

R 11.09 kell 19

Rejkyaviki
Konservatooriumi
üliõpilased
EMA kammersaal

L 12.09 kell 14

EMA üliõpilased
EMA kammersaal

L 12.09 kell 19

Amsterdami
Konservatooriumi
üliõpilased
EMA kammersaal

P 13.09 kell 14

EMA üliõpilased
EMA ooperistuudio

P 13.09 kell 16

NYJD Ensemble
EMA kammersaal
dirigent Olari Elts

KLAVER '02

III RAHVUSVAHELINE PIANISTIDE FESTIVAL

25. – 31. X 2002 Tallinn

Estonia kontserdisaal

Kunstiline juht: Lauri Väinmaa
Produtsent: Madis Kolk

Eesti Kontsert

tel: 614 7760
e-post: info@concert.ee
www.concert.ee

RIKE Postimees
Hääle ja nägemine ERI Eesti Raadio

R 25. oktoober kell 19

FESTIVALI AVAKONTSERT
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER
Dirigent ARVO VOLMER
Solist PETER DONOHOE
Ravel, Mussorgski-Ravel, Rahmaninov

L 26. oktoober kell 16

RALF TAAL
Schubert

L 26. oktoober kell 19

ANTHONY DE MARE
"Playin' My Self"
Lavastaja Sal Trapani, videod Anney Bonney
Floyd, Cowell, Monk, Cage, Jordanova, Rzewski,
Nancarrow, Mobblerley, Kitzke

P 27. oktoober kell 16

KLAVERIORKESTER
Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske
Kai Ratassepp – Mati Mikalai
Reet Kopvillem – Piret Habak
Piret Väinmaa – Lauri Väinmaa
Mendelssohn, Czerny, Rahmaninov, Milhaud, Dallapiccola
Urmas Sisask. "Universumi hääled". Sümfonia neljale klaverile,
8 pianistile, 16 kaele (esiettekanne)

P 27. oktoober kell 19

ARBO VALDMA 60
REVAL ENSEMBLE
Kaastegev Sören-Nils Eichberg (dirigent)
Skrjabin, Janáček, Ives, Sink
Sören-Nils Eichberg. Kontsertiino klaverile ja
10 instrumendile (maailmaesiettekanne)

E 28. oktoober kell 16

AGE JUURIKAS
Schubert, Chopin, Šostakoviitš, Prokofjev

E 28. oktoober kell 19

PIOTR ANDERSZEWSKI
Bach, Beethoven

T 29. oktoober kell 16

STEN LASSMANN
Brahms, Beethoven, Bartók

T 29. oktoober kell 19

CARLO GRANTE
Scarlati, Liszt, Balakirev, Sorabji, Vlad, Grante

K 30. oktoober kell 19

PÕHJAMAASE SÜMFOONIAORKESTER
Dirigent SUSANNA MÄLKKI
Solist PER TENGSTRAND
Persen, Stenhammar, Sibelius

N 31 oktoober kell 16

NARE ARGAMANJAN
Clementi, Chopin, Liszt, Strauss / Schulz-Evler,
Ravel, Babad anjan

N 31. oktoober kell 19

"KLAVER '02" LÖPPKONTSERT
ARKADI VOLODOS
Schubert, Skrjabin, Liszt

Meistriklässid, loengud

Eesti Muusikaakadeemias:
Peter Donohoe, Anthony de Mare,
Carlo Grante, Per Tengstrand

Festivali kaasorganisatsioonid ja toetajad:
EV Kultuuriministeerium, Kultuurikapital, Briti Nõukogu,
The Fund for U.S. Artists at International Festivals and
Exhibitions, Eesti Muusikaakadeemia,
Eesti Muusikaakadeemia Täienduskoostuskeskus,
Eesti Klaveriõpetajate Ühing, Põhjamaade Ministrite
Nõukogu, Põhjamaade Muusikanõukogu NOMUS,
The Nordic Investment Bank, Tooni Kultuurinstituut

